

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη

Μεταπτυχιακή Διατριβή

«Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο»:

Καταγραφή Μουσείων, Μνημείων, Αρχαιολογικών
Χώρων και Ιστορικών Τόπων. Ανάγκη Προστασίας και
Πρώθησης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Ντάση Μαρία

Επιβλέπων Καθηγητής
Δερμεντζόπουλος Χρήστος

Δεκέμβριος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη

Μεταπτυχιακή Διατριβή

«Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο»:

Καταγραφή Μουσείων, Μνημείων, Αρχαιολογικών
Χώρων και Ιστορικών Τόπων. Ανάγκη Προστασίας και
Πρώθησης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Ντάση Μαρία

Επιβλέπων Καθηγητής
Δερμεντζόπουλος Χρήστος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση
των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών
στην Μαρία Ντάση
από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου

Δεκέμβριος 2017

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της κοινωνίας. Η ανάπτυξη αυτή μπορεί να είναι οικονομική, κοινωνική και πνευματική. Με δεδομένη τη μεγάλη της συμβολή στη σύγχρονη εποχή, το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο» στοχεύει στη λεπτομερειακή της καταγραφή ώστε να προσδιοριστεί ο ακριβής αριθμός των ακινήτων που παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον και εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας της ισχύουσας νομοθεσίας, όπως έχει διαμορφωθεί από τις διατάξεις του Συντάγματος και από πλήθος σχετικών Νόμων.

Το παραπάνω έργο βρίσκεται σε εξέλιξη και παρουσιάζεται μια σύνδεση μεταξύ αυτού και του Εθνικού Κτηματολογίου, το οποίο καταγράφει τα δικαιώματα των ιδιωτών επί των ακινήτων. Είναι φανερή η σύνδεση μεταξύ των δυο έργων καθώς στο σύνολό τους αντανακλούν την εικόνα των ακινήτων που επικρατεί στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό είναι πολύ σημαντική η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών για την προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ιδίως για την υλοποίηση του προαναφερθέντος έργου.

Λέξεις – Κλειδιά

Πολιτιστική Κληρονομιά, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη, Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο, Εθνικό Κτηματολόγιο

Summary

Cultural Heritage serves as the “driving force” for the development and progress of the modern societies. This development may be economic, social and spiritual. Taking into account the great contribution of Cultural Heritage to the modern era, the project “Archaeological Cadastre” aims at its detailed recording, so that the determination of the exact and actual number of properties with archaeological interest will be achieved. After all, the above mentioned properties fall within the scope of the regime, created by the existing legislation, as it is formed by the provisions of Greek Constitution and a number of relevant Laws.

The above mentioned project is still in progress and there is a strong connection between that and the project of Greek national Cadastre, which records the rights of individuals over their properties. The connection between the two projects is obvious, since they reflect the image of the real estate in Greece.

In this context, it is very important to use modern technologies, in order to promote and protect the Cultural Heritage and to implement the above projects.

Key – Words

Cultural Heritage, Sustainable Development, Economical and Social Development, Archaeological Cadastre, Greek national Cadastre

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Χρήστο Δερμεντζόπουλο, για την ουσιαστική καθοδήγηση, τη συνεχή ενθάρρυνσή του, την αμέριστη υποστήριξη και τις πολύτιμες συμβουλές του καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησης της διπλωματικής μου.

Θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω ακόμα, όλους όσους συνέβαλλαν στην πραγματοποίηση της έρευνας και με βοήθησαν να την ολοκληρώσω.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της οικογένειάς μου, που με στήριξαν με υπομονή και κατανόηση, καθώς και για τη συμπαράσταση και την εμπύχωση που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	5011
Η Έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	17
Διεθνής & Εθνική Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	177
2.1 Η έννοια της «προστασίας» της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	177
2.2 Διεθνείς Οργανισμοί	18
2.3 Οι Συμβάσεις και τα λοιπά κείμενα για τη διεθνή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	200
2.4 Η ευρωπαϊκή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	277
2.5 Η εθνική προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	30
2.6 Το καθεστώς προστασίας των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	500
Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ & Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	40
3.1 Η Βιώσιμη ανάπτυξη και σχέση της με την πολιτιστική κληρονομιά.....	400
3.2 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης	422
3.3 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο πνευματικής ανάπτυξης	46
3.4 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο κοινωνικής ανάπτυξης & συνοχής.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	50
ΤΟ ΕΡΓΟ «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ».....	50
Γενικά.....	50
4.1 Τα Κτηματολόγια σε Ευρωπαϊκό επίπεδο	50
4.2 Το Εθνικό Κτηματολόγιο.....	51
4.3 Το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο».....	54
4.4 Η τεχνολογία και η πολιτιστική κληρονομιά.....	57

4.5 Ειδικότερα για το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο».....	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	61
ΕΡΕΥΝΑ.....	61
Γενικά.....	61
5.1 Επικοινωνία με τη Διεύθυνση Διαχείριση Εθνικού Αρχείου, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών.....	62
5.2 Δημογραφικά στοιχεία δείγματος.....	65
5.3 Απόψεις συμμετεχόντων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	66
5.4 Απόψεις συμμετεχόντων για τη βιώσιμη ανάπτυξη	67
5.5 Απόψεις συμμετεχόντων για τον «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο».....	68
5.6 Απόψεις συμμετεχόντων για το Ν.3028/2002	69
5.7 Απόψεις συμμετεχόντων για τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	70
5.8 Διαφοροποίηση απόψεων ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	711
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	777
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	77
Επίλογος.....	82
Βιβλιογραφία	83

Εισαγωγή

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μαρτυρία του παρελθόντος και αντιμετωπίζεται ως ο θησαυρός που θα κληροδοτηθεί στις μελλοντικές γενιές. Ο χαρακτηρισμός του αυτός αποδεικνύει τη μεγάλη του σημασία για τη σύγχρονη εποχή.

Η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει στην ανθρώπινη ανάπτυξη και αποτελεί κινητήρια δύναμη για την εξέλιξη των κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό συντελείται η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η οποία έχει ως αντικείμενο τα πολιτιστικά αγαθά.

Έτσι, αρχικός σκοπός της διατριβής είναι η εξέταση και η ανάλυση της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η τεκμηρίωση της ανάγκης για την προστασία και προώθηση της. Στην παρούσα μελέτη σκοπεύουμε επίσης να αναπτύξουμε το πρόγραμμα του Υπουργείου Πολιτισμού σχετικά με τη σχεδίαση και υλοποίηση του «Αρχαιολογικού Κτηματολογίου». Η ερευνητική μας μελέτη θα κινηθεί στους εξής κύριους άξονες:

Ο ρόλος της πολιτιστικής κληρονομιάς στη σύγχρονη κοινωνία,

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και το νομοθετικό πλαίσιο,

Η συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως μοχλός ανάπτυξης σε τοπικό και εθνικό επίπεδο,

Η ανάγκη προστασίας και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς,

Κίνδυνοι που απειλούν την πολιτιστική κληρονομιά,

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σύγχρονοι τρόποι επικοινωνίας, μέσω τεχνολογίας

Η βιώσιμη ανάπτυξη και σχέση της με την πολιτιστική κληρονομιά,

Το «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο» ως έργο και η εφαρμογή του στη Διαδικτυακή πύλη «ΓΑΙΑ»,

Η διαδικασία υλοποίησης του «Αρχαιολογικού Κτηματολογίου» και τα προβλήματα αυτής,

Η συμβολή του «Αρχαιολογικού Κτηματολογίου» στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στην περίοδο της κρίσης η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί τον κυριότερο τομέα ανάπτυξης του τουρισμού και των οικονομιών των τοπικών κοινωνιών. Επίσης η ψηφιοποίηση των εκθεμάτων, των συλλογών και των ευρημάτων και η επικοινωνία

μέσω της τεχνολογίας με το κοινό, αποφέρει με έναν καινοτόμο τρόπο οφέλη σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Η μελέτη μας στοχεύει να επικυρώσει την άποψη ότι η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί το υπέρτατο αναπτυξιακό εργαλείο για την ανάταξη της χώρας από την κρίση και θα καταγράψει τα μέσα και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην ανάδειξή της.

Μέσα από το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο», το Υπουργείο Πολιτισμού επιχειρεί να σχεδιάσει τη στρατηγική του για την προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, κάνοντας αποδοτική και βιώσιμη χρήση των τεχνολογιών και της πληροφορικής. Θεωρούμε ότι η σημασία της έρευνάς μας αποτελεί σημαντικό πεδίο, ώστε μέσω αυτού να διαπιστωθεί η σχέση μεταξύ του έργου και της επιτυχίας του στόχου, ενώ η εξέταση των προκλήσεων που αντιμετωπίζονται στην ελληνική πραγματικότητα για την υλοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος, αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο έρευνας. Άλλωστε, η ανάγκη συστηματικής καταγραφής και χαρτογράφησης των μουσείων, μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων πρέπει να ολοκληρωθεί, ώστε να εκπληρωθεί το σύνθετο έργο της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και η γνώση της δημόσιας περιουσίας.

Η εκπόνηση της παρούσης έχει πραγματοποιηθεί βάσει συλλογής υλικού από ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία, ενώ περιλαμβάνει και τη διεξαγωγή συμπλήρωσης ερωτηματολογίων που μοιράστηκαν σε εργαζομένους Κτηματολογικών Γραφείων¹.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς με ιδιαίτερη αναφορά στους Νόμους που διευκρινίζουν τις ειδικότερες έννοιες και κατηγορίες αυτής. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η προστασία των πολιτιστικών αγαθών, όπως έχει διαμορφωθεί σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Για την πλήρη παρουσίαση του νομοθετικού καθεστώτος γίνεται αναφορά στις διεθνείς συμβάσεις και στα σχετικά ευρωπαϊκά νομοθετήματα, όπως επίσης και στους ελληνικούς νόμους και στο Σύνταγμα.

---

¹ Τα Κτηματολογικά Γραφεία είναι αρμόδια:

1. για τη διεκπεραίωση των αιτήσεων που αφορούν στην καταχώριση εγγραπτέων πράξεων και την ενημέρωση των κτηματολογικών στοιχείων.
2. για τη χορήγηση αντιγράφων, αποσπασμάτων και πιστοποιητικών από τα τηρούμενα κτηματολογικά στοιχεία
3. για τη φροντίδα των τηρούμενων σε αυτά στοιχείων (ηλεκτρονικά ή αναλογικά).
4. για την παροχή πληροφοριών και την εξυπηρέτηση του κοινού, των επαγγελματιών και λοιπών ενδιαφερόμενων.

<http://www.ktimatologio.gr/operativecadastre/Pages/JUC6RGhcr7Bmmcoa.aspx>

Στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάζουμε τη συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας, ώστε να καταστεί σαφής η σημασία της και να θεμελιωθεί ότι η προστασία της είναι επιβλητέα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η μετάβαση στο έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο», ενώ πριν την εκτενή του παρουσίαση θίγεται το ζήτημα των σύγχρονων τεχνολογιών και της εφαρμογής τους στο πλαίσιο προστασίας των πολιτιστικών αγαθών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν μέσω της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους εργαζομένους στα Κτηματολογικά Γραφεία. Εξάγονται συμπεράσματα από αυτά, σε συνδυασμό με το θεωρητικό τμήμα που παρουσιάστηκε ανωτέρω.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο διατυπώνονται τα σχετικά συμπεράσματα από το σύνολο της παρούσης εργασίας. Θεμελιώνεται η μεγάλη συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στο σύγχρονο γίνεσθαι αλλά παράλληλα σημειώνεται η ανεπάρκεια του ισχύοντος εθνικού καθεστώτος για την προστασία της. Συμπεραίνεται ότι είναι ζωτικής σημασίας η χρήση των νέων τεχνολογιών στα πολιτιστικά αγαθά ενώ παράλληλα διαπιστώνεται και η σημασία της συμμετοχής των πολιτών στην καταγραφή των πολιτιστικών αγαθών και στην προστασία αυτών.

Κεφάλαιο 1ο

Η Έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς

Ο όρος «πολιτιστική κληρονομιά» ή «εθνική κληρονομιά» (cultural heritage), αναφέρεται σε μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων με ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία. Η Συνθήκη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972. Με την υπογραφή της, τα κράτη αναγνωρίζουν ότι οι χώροι που βρίσκονται στην εθνική επικράτειά τους και έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αποτελούν, με κάθε επιφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, παγκόσμια κληρονομιά *«για την προστασία της οποίας είναι υπεύθυνη η διεθνής κοινότητα, που πρέπει να εργαστεί ως σύνολο για αυτό τον σκοπό»*. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί το σύνολο των πολιτιστικών αγαθών, τα οποία απαρτίζουν την ιστορική μνήμη της κοινωνίας και είναι βαθιά ριζωμένη στον κάθε τόπο, γι' αυτό και η προστασία της είναι, πάνω απ' όλα, εθνική ευθύνη, ενώ σήμερα αποτελεί το υπέρτατο αναπτυξιακό εργαλείο σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. (Keene, 2002: 98).

Η πολιτιστική κληρονομιά έχει χαρακτηριστεί από την UNESCO ως το σύνολο των χαρακτηριστικών (φυσικών και άυλων) που έχουμε κληρονομήσει από τις παρελθοντικές γενεές και θα κληροδοτήσουμε στις επόμενες (UNESCO, έγγραφο 25 C/4, 1989). Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει οριοθετηθεί στη Διεθνή Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς και έχει μεταφερθεί στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 1126/1981 «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23^{ην} Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Σύμβασης δια την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς».

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1 § 1 αυτού, η πολιτιστική κληρονομιά διακρίνεται στα μνημεία, στα σύνολα οικοδομημάτων και στα τοπία. Τα μνημεία σχηματίζονται από το σύνολο των αρχιτεκτονικών έργων, των σημαντικών έργων της γλυπτικής και της ζωγραφικής, των έργων και κατασκευών αρχαιολογικού χαρακτήρα, των επιγραφών, των σπηλαίων, των έργων παγκόσμιας ιστορικής, καλλιτεχνικής και επιστημονικής αξίας. Το σύνολο των οικοδομημάτων προσδιορίζεται ως το σύνολο ομάδων κτιρίων² που έχουν μεγάλη και παγκόσμια ιστορική, καλλιτεχνική και επιστημονική αξία χάρη στην αρχιτεκτονική τους, την ομοιογένειά τους και τη θέση τους. Τέλος, τα τοπία περιγράφονται ως τα ανθρώπινα και φυσικά έργα³, αλλά και οι εκτάσεις⁴ που επίσης παρουσιάζουν παγκόσμια ιστορική, αισθητική, εθνολογική και ανθρωπολογική αξία. Παράλληλα, είναι αξιοσημείωτο ότι το άρθρο 1 § 1 του Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» προβλέπει ότι η πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδος απαρτίζεται από τα πολιτιστικά αγαθά που εντοπίζονται εντός της ελληνικής επικρατείας.

Ο τελευταίος νόμος χαρακτηρίζει τα πολιτιστικά αγαθά ως τις «μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου» (άρθρο 2) διακρίνοντας περαιτέρω την πολιτιστική κληρονομιά στην υλική (άρθρο 2 περιπτώσεις β', γ' και δ') και στην άυλη (άρθρο 2 περίπτωση ε').

Τηρώντας την κατηγοριοποίηση του Ν. 1126/1981, το προαναφερθέν άρθρο υπάγει τα μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και τους ιστορικούς τόπους στην υλική πολιτιστική κληρονομιά. Τα μνημεία χωρίζονται:

Α) στα αρχαία και στα νεότερα. Κατά την υποπερίπτωση αα' «Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 20. Στα αρχαία μνημεία συμπεριλαμβάνονται σπήλαια και παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη», ενώ κατά την υποπερίπτωση ββ' «Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20».

---

² Είτε μεμονωμένων είτε οικισμών

³ Ή ο συνδυασμός αυτών

⁴ Μεταξύ των οποίων και οι αρχαιολογικοί χώροι

Β) στα ακίνητα και στα κινητά. Κατά την υποπερίπτωση γγ' του ως άνω άρθρου 2 «Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους» ενώ η υποπερίπτωση δδ' προβλέπει ότι «Ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα».

Συνεχίζοντας την εξέταση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, θα πρέπει να αναφερθούμε στους αρχαιολογικούς χώρους. Ο ορισμός των αρχαιολογικών χώρων παρέχεται στην περίπτωση γ' του άρθρου 2 του Ν. 3028/2002 που τους περιγράφει ως «... εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότερους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα».

Τέλος, οι ιστορικοί τόποι ορίζονται στην περίπτωση δ' του παραπάνω άρθρου ως οι «εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξάιρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους».

Αφού έχει εξεταστεί το περιεχόμενο της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, θα πρέπει να εξετάσουμε περιληπτικά και το περιεχόμενο της άυλης.

Ειδικότερα, η άυλη πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει χαρακτηριστικά που εκφράζουν τον κάθε πολιτισμό. Έτσι, όταν γίνεται λόγος για την άυλη πολιτιστική κληρονομιά αναφερόμαστε στα στοιχεία της περίπτωσης ε' του άρθρου 2 του Ν. 3028/2002, δηλαδή σε:

- ❖ Εκφράσεις,
- ❖ Δραστηριότητες,
- ❖ Γνώσεις και πληροφορίες («μύθοι, έθιμα, προφορικές παραδόσεις, χοροί, δρώμενα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού»).

Πρέπει να σημειώσουμε ότι με αντικείμενο την άυλη πολιτιστική κληρονομιά έχει εκδοθεί ο Ν. 3521/2006 «Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Σχετικά με το περιεχόμενο της έννοιας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, το άρθρο 2 § 1 του προαναφερθέντος νόμου ορίζει ότι αυτή αποτελείται από: «τις πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές καθώς και τα εργαλεία, αντικείμενα, χειροτεχνήματα και τους πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με αυτές και τις οποίες οι κοινότητες, οι ομάδες και, περιπτώσεως δοθείσης, τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. Αυτή η άυλη πολιτιστική κληρονομιά, που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, αναδημιουργείται συνεχώς από τις κοινότητες και τις ομάδες σε συνάρτηση με το περιβάλλον του, την αλληλεπίδρασή τους με τη φύση και την ιστορία τους, και τους παρέχει μία αίσθηση ταυτότητας και συνέχειας συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση του σεβασμού της πολιτιστικής πολυμορφίας και της ανθρώπινης δημιουργικότητας».

Επίσης, το ως άνω άρθρο προβλέπει ότι τόσο η Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, όσο και ο νόμος που τη μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη, λαμβάνει υπόψη πολιτιστικά αγαθά που ανταποκρίνονται στις διατάξεις των υπαρχόντων διεθνών κειμένων με αντικείμενο τα ανθρώπινα δικαιώματα, την υποχρέωση αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των μελών κοινοτήτων, ομάδων και ατόμων και πάντοτε με γνώμονα την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης⁵.

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 2 του Ν. 3521/2006 αναφέρει πέντε πεδία στα οποία αναπτύσσεται η άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Πρόκειται για:

- α) «Τις προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως φορέα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς»,
- β) «Τις τέχνες του θεάματος»,
- γ) «Τις κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις»,
- δ) «Τις γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν»,

---

⁵ Συγκεκριμένα, η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί ένα κρίσιμο κεφάλαιο στην διεθνή και ευρωπαϊκή πολιτική που έχει επηρεάσει αναλόγως και το καθεστώς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς

ε) «Την τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία».

Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα αγαθά που απαρτίζουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, αποτελούν αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας και επομένως υπάγονται στο καθεστώς προστασίας κατά τις διατάξεις του αντίστοιχου κλάδου Δικαίου. Διακρίνεται, λοιπόν, από την υλική πολιτιστική κληρονομιά γιατί δεν αναφέρεται σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς τόπους, αλλά σε «*έργα λόγου, έργα τέχνης και έργα επιστήμης*» (Χριστοφιλόπουλος Δ. , 2005, σσ. 5 - 6).

Όπως αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα της UNESCO, η έννοια της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει «*ζωντανές εκφράσεις και παραδόσεις αμέτρητων ομάδων και κοινοτήτων σε όλο τον κόσμο*», οι οποίες συνήθως κληροδοτούνται στις μελλοντικές γενεές από στόμα σε στόμα⁶.

Βάσει του άρθρου 12 της Σύμβασης για την Άυλη πολιτιστική κληρονομιά (ομοίως του άρθρου 12 του Ν. 3521/2006) κάθε κράτος που αποτελεί μέλος της Σύμβασης⁷ έχει την υποχρέωση να συντάσσει ευρετήρια άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, τακτικώς ενημερωμένα και να υποβάλλει περιοδική έκθεση στην οποία θα παρουσιάζονται τα εθνικά αυτά ευρετήρια.

Έτσι, στο Εθνικό μας Ευρετήριο έχουν ενταχθεί από το 2008 τα κάτωθι στοιχεία⁸:

«Μεσογειακή Διατροφή (2013)

Καλλιέργεια της Μαστίχας (2013)

Ευλοναυπηγική (2013)

Τηνιακή Μαρμαροτεχνία (2013)

Μωμοέρια. Ένα έθιμο του δωδεκαημέρου (2013)

Ιερά Δάση των χωριών του Ζαγορίου και της Κόνιτσας (2015)

Η τέχνη της Ξερολιθιάς (2015)

Ψαλτική Τέχνη (2015)

Τσακόνικος Χορός (2015)

Ρεμπέτικο (2016)

Θέατρο Σκιών - Καραγκιόζης (2016)

---

⁶ <https://unesco-hellas.org/politismos/ayli-politistiki-klironomia/> (πρόσβαση: 25/9/2017)

⁷ Μεταξύ των κρατών μελών που την έχουν επικυρώσει και η Ελλάδα από το 2006 με τον προαναφερθέντα Ν. 3521/2006

⁸ <http://ayla.culture.gr/purpose/> (1/10/2017), για περισσότερες πληροφορίες [http://ayla.culture.gr/category/elements-inscribed-in-the-national-inventory-of-ich/\(1/10/2017\)](http://ayla.culture.gr/category/elements-inscribed-in-the-national-inventory-of-ich/(1/10/2017))

Ηπειρωτικό Πολυφωνικό Τραγούδι (2016)

Το Παραδοσιακό Πανηγύρι του Συρράκου (2016)

Η Μετακινούμενη Κτηνοτροφία (2017)

Η Σαπωνοποιία Πατούνη (2017)

Η Παραδοσιακή Τέχνη της Πέτρας στα λαγκάδια Αρκαδίας».

Σύμφωνα με τα παραπάνω στην κατηγορία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς εντοπίζονται αγαθά όπως κείμενα⁹, μουσικές συνθέσεις, εικαστικά έργα, αρχιτεκτονικά έργα, φωτογραφίες, κινηματογραφικά και θεατρικά έργα, αρχιτεκτονικά έργα, επιστημονικά έργα, προγράμματα Η/Υ κ.ο.κ. (Χριστοφιλόπουλος Δ. , 2005, σσ. 6 - 8). Πρόσφατα η Διακυβερνητική Επιτροπή της Σύμβασης για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO, 2003) στη 12η ετήσια συνεδρίασή της, που πραγματοποιήθηκε στην Κορέα από τις 4 έως τις 9 Δεκεμβρίου 2017, ενέκρινε την εγγραφή του Ρεμπέτικου στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας της UNESCO.¹⁰

Η διατήρηση του άυλου κληροδοτήματος είναι δυσχερέστερη από τη διατήρηση των απτών αντικειμένων και οι κλάδοι που συντηρούν τον άυλο πολιτισμό είναι η λαογραφία, η διαφύλαξη της γλώσσας και η μετάδοση της προφορικής ιστορίας (Lowenthal, 1985:42).

---

⁹ Γραπτά και προφορικά, όπως και λογοτεχνικά έργα

¹⁰<http://ayla.culture.gr/%CF%81%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%AD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF/> (12/12/2017)

Κεφάλαιο 2ο

Διεθνής & Εθνική

Προστασία της πολιτιστικής

κληρονομιάς

2.1 Η έννοια της «προστασίας» της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί το αντικείμενο πολλών νομοθετικών κειμένων αλλά και επίσημων κειμένων μη νομικού χαρακτήρα, ώστε να διαμορφωθεί ένα αποτελεσματικό καθεστώς προστασίας της σε επίπεδο εθνικής αλλά και επίπεδο διεθνούς και ευρωπαϊκής κοινότητας.

Ωστόσο προτού υπεισέλθουμε σε λεπτομέρειες σχετικά με το προαναφερθέν καθεστώς, καλό θα ήταν να διευκρινίσουμε ορισμένους όρους για την ορθότερη κατανόηση του αντικειμένου της παρούσας εργασίας:

Οι όροι πολιτιστικά αγαθά και πολιτιστική κληρονομιά είναι ταυτόσημοι και προέρχονται από τις διατάξεις των δύο διεθνών Συμβάσεων της Ουνέσκο, για τις οποίες θα γίνει λόγος κατωτέρω. Ο όρος «προστασία» περιέχεται και στις δύο διεθνείς Συμβάσεις της Ουνέσκο, ωστόσο με διαφοροποιημένο περιεχόμενο (Τροβά, 1992, σσ. 105 - 107):

Στη Σύμβαση της Χάγης, η «προστασία» αναφέρεται στη διαφύλαξη και το σεβασμό. Η μεν διαφύλαξη αφορά τις προετοιμασίες σε περίοδο ειρήνης, ώστε να αντιμετωπιστούν ενδεχόμενοι κίνδυνοι από πολεμικές συρράξεις. Ο δε σεβασμός αναφέρεται στην αποχή από εκείνες τις πράξεις που ενδέχεται να απειλήσουν την

ύπαρξη και την ακεραιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περίοδο πολέμου. Από την άλλη, στη Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς η έννοια της «προστασίας» φαίνεται πιο ολοκληρωμένη και αναφέρεται στον «προσδιορισμό, τη διαφύλαξη, τη συντήρηση, την ανάδειξη και τη μεταβίβαση στις μελλοντικές γενιές των αγαθών της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς» (Κόνσολα, 1995:26). Η έννοια της «προστασίας» χρησιμοποιείται με τον προαναφερθέντα τρόπο και σε Συστάσεις της Ουνέσκο σχετικά με την προστασία αρχιτεκτονικών μνημείων και χώρων (Κόνσολα, 1995:26).

Επομένως, ο όρος «προστασία» της πολιτιστικής κληρονομιάς αφορά μια σειρά διαδικασιών επιστημονικού, τεχνικού, διοικητικού και νομικού χαρακτήρα, στις οποίες περιλαμβάνονται (Κόνσολα, 1995:28):

- ❖ ο εντοπισμός, η επιφανειακή έρευνα και η ανασκαφές, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο,
- ❖ η καταγραφή και αρχειοθέτηση,
- ❖ η μελέτη και τεκμηρίωση,
- ❖ η διασφάλιση από καταστροφή, φθορά, αλλοίωση, κλοπή, παράνομη εξαγωγή κτλ.,
- ❖ η συντήρηση και αποκατάσταση και
- ❖ η αναβάθμιση και η διευκόλυνση πρόσβασης του κοινού.

2.2 Διεθνείς Οργανισμοί

Από την άλλη, η «διεθνής προστασία» αναφέρεται στην προστασία που εξασφαλίζεται και παρέχεται από διεθνείς οργανισμούς βάσει διεθνών κανόνων. Υπό την έννοια αυτή, η «διεθνής προστασία» αφορά τη δράση των οργανισμών παγκόσμιας εμβέλειας (Dicke, 1984:17).

Οι Οργανισμοί αυτοί διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους διακυβερνητικούς και στους μη κυβερνητικούς:

Οι διακυβερνητικοί οργανισμοί μπορεί να δραστηριοποιούνται σε διάφορα πεδία, με κυριότερο εκείνο της πολιτιστικής κληρονομιάς, να έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο την προστασία αυτή ή μόνο ένα μικρό τμήμα της δράσης τους να αφορά αυτήν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οργανισμού με ποικίλη δράση, μεταξύ των οποίων και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η Ουνέσκο, ο κατεξοχήν διεθνής φορέας προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στη δεύτερη υποκατηγορία, δηλαδή των οργανισμών με αποκλειστικό περιεχόμενο την προστασία

της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το ICCROM, που εξειδικεύεται στη συντήρηση, ενώ η Interpol, η UNDP και η Διεθνής Τράπεζα αποτελούν ορισμένα παραδείγματα οργανισμών που ένα μικρό τμήμα της δράσης των εξειδικεύεται στη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην τελευταία αυτή κατηγορία γίνεται λόγος, συνήθως, για οργανισμούς που εντάσσονται στον ΟΗΕ και η δράση τους έχει οικονομικό χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύουν το έργο της Ουνέσκο ή στηρίζουν ποικίλα αναπτυξιακά προγράμματα στα οποία περιλαμβάνονται και θέματα προστασίας μνημείων, τουριστικής ανάπτυξης κτλ. (Dicke, 1984:18-25).

Σχετικά με την Ουνέσκο (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών) είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ιδρύθηκε με την από το 1945 Ιδρυτική Πράξη, η οποία προβλέπει στο άρθρο 1 § 2γ ότι μεταξύ των σκοπών της είναι «να διατηρήσει, να προαγάγει και να διαδώσει τη γνώση εξασφαλίζοντας τη συντήρηση και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς σε βιβλία, έργα τέχνης και άλλα μνημεία ιστορικού ή επιστημονικού ενδιαφέροντος, και συστήνοντας στους ενδιαφερόμενους λαούς τις κατάλληλες διεθνείς συμβάσεις».

Η δράση της Ουνέσκο εκδηλώνεται σε τρεις βασικούς τομείς (Ο' Keefe – Prott, 1984, σσ. 75-78):

Τον κανονιστικό, δηλαδή στη σύνταξη, υιοθέτηση και προώθηση Συμβάσεων και Συστάσεων που ισχυροποιούν το διεθνές και εθνικό νομικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι Συμβάσεις της Ουνέσκο έχουν δεσμευτική ισχύ για τα κράτη – μέλη που τις έχουν υπογράψει και έχουν προσχωρήσει σε αυτές. Οι Συστάσεις, λόγω του ότι δεν υπόκεινται σε επικύρωση δεν παρουσιάζουν νομική δεσμευτικότητα.

Τον επιχειρησιακό, δηλαδή στη χορήγηση βοήθειας στα κράτη – μέλη για τη συντήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη των μνημείων. Στο επίπεδο αυτό μεγάλη σημασία έχουν οι «Διεθνείς Εκστρατείες Διάσωσης», δηλαδή προγράμματα μικρής ή μεγάλης διάρκειας ή επεμβάσεις σε περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τον τομέα διάδοσης επιστημονικών και τεχνικών πληροφοριών, δηλαδή στην έκδοση εγχειριδίων, μελετών και περιοδικών, τη διοργάνωση συνεδρίων, τη διεξαγωγή ερευνών αλλά και την προώθηση επιστημονικών ανταλλαγών.

Στο πλαίσιο εξέτασης των διακυβερνητικών οργανισμών πρέπει να αναφέρουμε και το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM), που ιδρύθηκε το 1959 κατόπιν πρωτοβουλίας της Ουνέσκο. Βασικοί στόχοι του είναι η συλλογή, μελέτη και

διάδοση στοιχείων που σχετίζονται με τη συντήρηση και αποκατάσταση πολιτιστικών αγαθών, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών αλλά και η διοργάνωση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Κόνσολα, 1995:32).

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί δραστηριοποιούνται σε ειδικούς τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς¹¹. Δύο από τους πολλούς μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται μάλιστα και με την Ουνέσκο και δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το ICOM και το ICOMOS. Οι δυο αυτοί οργανισμοί παρουσιάζουν παρόμοια οργανωτική διάρθρωση, ενώ μέλη τους είναι χιλιάδες επιστήμονες από πολλές χώρες που σχηματίζουν τις Εθνικές Επιτροπές.

Το ICOMOS ιδρύθηκε υπό την Αιγίδα της Ουνέσκο το 1965 και αποτελεί τον μοναδικό διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό που δραστηριοποιείται αποκλειστικά σε θεωρητικά, μεθοδολογικά και τεχνικά ζητήματα προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Το ICOM ιδρύθηκε επίσης από την Ουνέσκο το 1946 με αντικείμενο την ενίσχυση της ανάπτυξης και της διαχείρισης μουσείων όλων των κατηγοριών. Ειδικότεροι σκοποί του είναι η ενθάρρυνση και η ενίσχυση της ίδρυσης, ανάπτυξης και επαγγελματικής διαχείρισης μουσείων κάθε είδους, η προώθηση των γνώσεων για τη σημασία που διαδραματίζουν τα μουσεία και για την επιστήμη της μουσειολογίας αλλά και η προώθηση της μεταξύ των μουσείων συνεργασίας (Jote, 1994, σσ. 241-245).

2.3 Οι Συμβάσεις και τα λοιπά κείμενα για τη διεθνή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σημαντικό κείμενο για τη θέσπιση του καθεστώτος προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ο Χάρτης της Βενετίας για την αποκατάσταση των μνημείων του 1964. Αν και ο Χάρτης δεν είναι νομικά δεσμευτικός αποτελεί διακήρυξη με συμβουλευτικό χαρακτήρα και το περιεχόμενό του αφορά τη συντήρηση¹², τη διεξαγωγή ανασκαφών και τη θέση των ορίων επέμβασης στα μνημεία (Κόνσολα, 1995, σσ. 217 - 220).

Προκειμένου να γίνει αντιληπτό το εύρος της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς διεθνώς θα πρέπει να αναφερθούμε στα κάτωθι νομικά κείμενα:

---

¹¹ Παράδειγμα στα μουσεία ICOM, στα αρχιτεκτονικά μνημεία ICOMOS κτλ.

¹² Μέσω της αποκατάστασης και αναστήλωσης

Η Σύμβαση για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης του 1954 αποτελείται από σαράντα άρθρα και χωρίζεται σε επτά κεφάλαια. Στο προοίμιο αυτής αναφέρεται ότι η σύναψή της πηγάζει από τις οδυνηρές εμπειρίες των καταστροφών των πολιτιστικών αγαθών σε περιόδους πολεμικών συγκρούσεων και αποσκοπεί στην εξασφάλιση της προστασίας αυτών από ενδεχόμενους μελλοντικούς κινδύνους, λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας στα μέσα διεξαγωγής πολέμων. Επίσης σημαντικό στοιχείο του προοιμίου αυτής είναι η αναφορά στην έννοια της παγκόσμιας κληρονομιάς, όπου και επισημαίνεται ότι τα πολιτιστικά αγαθά, ανεξαρτήτως του σε ποιο λαό ανήκουν, αποτελούν πολιτιστική κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας που χρήσει διεθνούς προστασίας.

Στο άρθρο 1 παρέχεται ο ορισμός της έννοιας «πολιτιστικό αγαθό» και καλύπτει τρεις κατηγορίες: αγαθά κινητά ή ακίνητα με μεγάλο καλλιτεχνικό, ιστορικό, αρχαιολογικό, επιστημονικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον, οικοδομήματα που στεγάζουν κινητά πολιτιστικά αγαθά και κέντρα που περιέχουν σημαντικό αριθμό αγαθών και χαρακτηρίζονται ως «κέντρα περιέχοντα μνημεία».

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει διττό περιεχόμενο και διακρίνεται σε γενική και ειδική. Η γενική καλύπτει όλα τα αγαθά που πληρούν τις προδιαγραφές του άρθρου 1 και εκφράζεται ως διαφύλαξη και ως σεβασμός (άρθρο 2). Τα άρθρα 3, 4 και 5 της Σύμβασης εξειδικεύουν το περιεχόμενο κάθε μορφής προστασίας ορίζοντας τον χαρακτήρα των μέτρων που πρέπει να ληφθούν σχετικώς και την υποχρέωση ή διακριτική ευχέρεια των συμβαλλομένων μερών προς τούτο. Από την άλλη, η ειδική προστασία θεμελιώνεται για περιορισμένο αριθμό καταφυγίων που στεγάζουν κινητά πολιτιστικά αγαθά αλλά και για περιορισμένο αριθμό κέντρων πόλεων, στα οποία υπάρχουν μνημεία μεγάλης σπουδαιότητας, υπό τον όρο ότι αυτά βρίσκονται σε επαρκή απόσταση από μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα ή στρατιωτικούς στόχους. Τα άρθρα 8 έως 16 ορίζουν τις ειδικότερες λεπτομέρειες ως προς την παραπάνω ειδική προστασία.

Το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης είναι αρκετά ευρύ. Οι διατάξεις εφαρμόζονται σε όλες τις ένοπλες συρράξεις με διεθνή ή μη χαρακτήρα (άρθρα 18 – 19). Επίσης, το σύστημα προστασίας που διαμορφώνεται από τη Σύμβαση περιλαμβάνει μέτρα εφαρμογής εσωτερικού και διεθνούς χαρακτήρα. Οι υποχρεώσεις των κρατών συγκεντρώνονται στη διάδοση του κειμένου της Σύμβασης (άρθρο 25) και στην εξασφάλιση σεβασμού των αρχών της Σύμβασης (άρθρο 7).

Η εφαρμογή της Σύμβασης σε διεθνές επίπεδο κατοχυρώνεται από την Ουνέσκο (άρθρο 26 § 2), από τις Προστάτιδες Δυνάμεις¹³ (άρθρο 2β, 3 και 5 του Εκτελεστικού Κανονισμού της Σύμβασης) και από τον Γενικό Επίτροπο (άρθρα 1 – 10 του Εκτελεστικού Κανονισμού).

Στις διατάξεις της Σύμβασης προβλέπονται, επίσης, και κυρώσεις για μη συμμόρφωση των συμβαλλομένων κρατών (άρθρο 28).

Σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης πρέπει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της σε εθνικό και διεθνές επίπεδο έχει χαρακτηριστεί ως προβληματική, καθώς τα κράτη δεν έχουν προβεί στην εκτέλεση των υποχρεώσεών τους και ιδίως στην προπαρασκευή των ενεργειών προστασίας σε περίοδο ειρήνης. Αυτό συνίσταται στην παράλειψη υποβολής εκθέσεων, κατά το άρθρο 26, στο γενικό Διευθυντή της Ουνέσκο, αλλά και στη μη εκπλήρωση και άλλων υποχρεώσεων (Κόνσολα, 1995, σσ. 52 – 53; Boylan, 1993, σσ.199-200).

Κατά τον Patrick Boylan, σε σχετική του έκθεση, ο βασικότερος λόγος της αναποτελεσματικότητας της Σύμβασης είναι «ότι η Σύμβαση της Χάγης δεν διαθέτει μηχανισμό επιβολής κυρώσεων από τη διεθνή κοινότητα» (Κόνσολα, 1995:56). Ο γενικός Διευθυντής της Ουνέσκο μπορεί να περιοριστεί σε εκκλήσεις προς τα συμβαλλόμενα μέρη για τήρηση των υποχρεώσεών τους, ωστόσο, όπως έχει σημειώσει η L. Prott, δε διαθέτει ούτε την εξουσία ούτε τα μέσα για να αντιδράσει στη χρήση βίας (Boylan, 1993:47; Brodie et all., 2002, σσ.81-82)

Η Διεθνής Σύμβαση περί των Μέσων Απαγόρευσης και Παρεμπόδισης της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης Ιδιοκτησίας Πολιτιστικής Περιουσίας του 1970. Σκοπός της Σύμβασης αυτής ήταν ο τερματισμός της λεηλασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ένταξη, κατόπιν πρωτοβουλίας των κρατών, αγαθών στην κατηγορία των πολιτιστικών αγαθών. Ο ορισμός των πολιτιστικών αγαθών παρέχεται στο άρθρο 1, ενώ το άρθρο 3 προβλέπει τις πράξεις εκείνες που χαρακτηρίζονται ως παράνομες από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παράλειψη θέσπισης ενός ενιαίου πλαισίου προστασίας για τα κράτη μέλη, καθώς τα άρθρα 5 – 7 προβλέπουν ότι η προστασία βασίζεται στην πρωτοβουλία των κρατών μελών ξεχωριστά.

---

¹³ Δηλαδή από ουδέτερες χώρες που δρουν για λογαριασμό των συμβαλλομένων μερών που βρίσκονται σε πόλεμο

Η Σύμβαση των Παρισίων για την προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του 1972 θεωρείται η σημαντικότερη Σύμβαση σε επίπεδο προστασίας των πολιτιστικών αγαθών (Κόνσολα, 1995, σσ. 73 - 74).

Το προοίμιο της Σύμβασης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς ρητά αναφέρει ότι η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά είναι πολύτιμη και αναντικατάστατη και είναι σαφής η ανάγκη προστασίας της από το πλήθος κινδύνων που την απειλούν λόγω των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών. Παράλληλα αναγνωρίζεται ότι ένα τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς παρουσιάζει μεγάλη οικουμενική αξία και ανάγεται σε παγκόσμια κληρονομιά. Τέλος, διατυπώνεται η ανάγκη καθιέρωσης ενός συστήματος συλλογικής βοήθειας της διεθνούς κοινότητας ώστε να ενισχυθεί η παραπάνω προστασία.

Η Σύμβαση αποτελείται από τριάντα οκτώ άρθρα που χωρίζονται σε οκτώ κεφάλαια.

Τα άρθρα 1 και 2 παρέχουν τον ορισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς, εντάσσοντας σε αυτόν τα μνημεία¹⁴, κτιριακά σύνολα¹⁵ και χώρους¹⁶ με τον όρο ότι τα παραπάνω παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλη οικουμενική αξία από ιστορική, καλλιτεχνική και επιστημονική άποψη.

Στην έννοια της φυσικής κληρονομιάς αναφέρονται τα φυσικά μνημεία, οι σχηματισμοί¹⁷, και οι φυσικοί χώροι. Και πάλι προστίθεται ο όρος της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας των παραπάνω, η συνδρομή του οποίου επιτρέπει τον χαρακτηρισμό ενός αγαθού ως εντασσόμενου στη φυσική κληρονομιά (Κόνσολα, 1995:75).

Είναι, βέβαια, αξιοσημείωτο ότι η Σύμβαση δεν ορίζει ρητά πως διαπιστώνεται η συνδρομή του όρου της «εξαιρετικής οικουμενικής αξίας» των προαναφερθέντων αγαθών, ωστόσο η διαπίστωση αυτή ανατίθεται, κατά το άρθρο 8, στην Επιτροπή.

Οι διατάξεις της Σύμβασης προβλέπουν μια σειρά υποχρεώσεων για τα κράτη μέλη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Έτσι, σε εθνικό επίπεδο το άρθρο 4 προβλέπει ότι κάθε κράτος μέλος πρέπει να κατοχυρώσει τον προσδιορισμό, την προστασία και συντήρηση, την αξιοποίηση και μεταβίβαση στις μελλοντικές γενεές της πολιτιστικής κληρονομιάς του. Ομοίως, το άρθρο 5 θέτει την υποχρέωση σχεδιασμού της

---

¹⁴ Έργα αρχιτεκτονικής, μνημειακή, γλυπτικής και ζωγραφικής, αρχαιολογικά αντικείμενα, επιγραφές κτλ.

¹⁵ Ομάδες κτιρίων αυτόνομες ή σε ενότητες

¹⁶ Έργα ανθρώπων ή συνδυασμούς αυτών και φύσης, αρχαιολογικούς χώρους κτλ.

¹⁷ Γεωλογικοί και φυσικογεωγραφικοί

κατάλληλης πολιτικής ώστε να ενταχθεί η πολιτιστική κληρονομιά στα σχέδια γενικού προγραμματισμού, ίδρυσης και εξοπλισμού των υπηρεσιών προστασίας, προώθησης των σχετικών επιστημονικών ερευνών και μελετών, διευκόλυνσης της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών κέντρων και γενικά της λήψης όλων των μέτρων που απαιτούνται σε επίπεδο διοικητικό, νομικό, επιστημονικό, τεχνικό και οικονομικό για την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων. Τέλος, το άρθρο 27 ορίζει την υποχρέωση των κρατών μελών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών σε ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να γνωρίζουν τους κινδύνους που την απειλούν.

Σε διεθνές επίπεδο, το άρθρο 6 προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών καταβολής συνδρομής εντός του πλαισίου διεθνούς συνεργασίας και ανάληψης της δέσμευσης παράλειψης βλάβης με άμεσο ή έμμεσο τρόπο της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς των λοιπών κρατών μελών.

Παράλληλα, η Σύμβαση περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με τη συγκρότηση Διακυβερνητικής Επιτροπής για την προστασία της παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς¹⁸, η δράση της οποίας διέπεται από τα άρθρα 8 – 14. Πρέπει να αναφέρουμε ότι κύριο έργο της Επιτροπής είναι η κατάρτιση και δημοσιοποίηση δύο καταλόγων, του Καταλόγου της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και του Καταλόγου της Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε ότι τα άρθρα 15 – 18 προβλέπουν την εξασφάλιση χρηματοδότησης του έργου της Επιτροπής με την ίδρυση ειδικού Ταμείου στην Ουνέσκο, το οποίο ονομάζεται Ταμείο παγκόσμιας Κληρονομιάς και ότι τα άρθρα 19 – 26 ρυθμίζουν το ζήτημα της Παροχής Διεθνούς Συνδρομής για ζητήματα που αφορούν τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Κόνσολα, 1995, σσ. 77 - 78).

Η Σύμβαση για την προστασία της Άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του 2003. Η υπογραφή της Σύμβασης αυτής κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική καθώς οδήγησε στην ένταξη και των άυλων πολιτιστικών αγαθών στην έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς και στη διαπίστωση της ανάγκης διαμόρφωσης ενός καθεστώτος προστασίας και αυτής. Το άρθρο 5 της Σύμβασης προβλέπει τη συγκρότηση Διακυβερνητικής Επιτροπής Διαφύλαξης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ το άρθρο 7 διατυπώνει τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, που συγκεντρώνονται στα εξής:

- ❖ Προώθηση των στόχων της Σύμβασης,

---

¹⁸ Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς

- ❖ Παροχή συμβουλών και συστάσεων για την προώθηση της προστασίας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς,
- ❖ Δραστηριοποίηση για να αυξηθούν οι χρηματικοί πόροι,
- ❖ Διατύπωση οδηγιών για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- ❖ Εγγραφή αγαθών στους ειδικούς καταλόγους,
- ❖ Ενίσχυση με τη μορφή διεθνούς συνδρομής στα ζητήματα άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα άρθρα 11 και 13 ορίζουν ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να αναγνωριστούν και να καταχωρηθούν τα άυλα πολιτιστικά αγαθά, προβλεπομένης και της συμμετοχής των αρμόδιων φορέων ώστε τελικά να διαμορφωθεί ένα επαρκές και αποτελεσματικό καθεστώς προστασίας των άυλων πολιτιστικών αγαθών. Τα άρθρα 16 και 17 περιλαμβάνουν την υποχρέωση σύνταξης αντιπροσωπευτικού καταλόγου της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας και αντίστοιχου καταλόγου των αγαθών που χρήζουν άμεσης προστασίας.

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 9/11/2001, οι υπουργοί των κρατών μελών προχώρησαν στη σύναψη της Οικουμενικής Διακήρυξης για την Πολιτιστική Πολυμορφία. Στις διατάξεις της αποτυπώνεται η ανησυχία της ανθρωπότητας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τονίζεται η αξία της πολιτιστικής πολυμορφίας ως μέσου επιβίωσης του ανθρώπινου πολιτισμού.

Τα άρθρα 1 – 3 ορίζουν ότι η ταυτότητα, η πολυμορφία και ο πλουραλισμός θεωρούνται κοινή παγκόσμια κληρονομιά που προωθεί την κοινωνική ενότητα και την ανάπτυξη. Τα άρθρα 4 – 5 αναφέρονται στην πολιτιστική πολυμορφία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα άρθρα 7 – 9 κάνουν λόγο για την πολιτιστική πολυμορφία και τη δημιουργικότητα, ενώ τα άρθρα 10 – 12 για την πολιτιστική πολυμορφία και τη διεθνή αλληλεγγύη. Είναι σαφές, λοιπόν, ότι η πολιτιστική πολυμορφία συνδέεται με βασικές αξίες που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη.

Η σχέση ανάμεσα στον πολιτισμό και την ανάπτυξη επισημάνθηκε και στη Σύμβαση για την Προστασία και την Προώθηση της Πολυμορφίας των πολιτιστικών Εκφράσεων, και ειδικότερα στο δεύτερο άρθρο αυτής. Στο ίδιο άρθρο αναφέρονται βασικές αρχές που θεωρούνται κατευθυντήριες¹⁹. Παράλληλα, τα άρθρα 5 – 16 θέτουν το ζήτημα της σημασίας λήψης μέτρων για την εκπλήρωση των στόχων της

---

¹⁹ Η αρχή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, η αρχή της κυριαρχίας, της ίσης αξιοπρέπειας, της βιώσιμης ανάπτυξης κ.ο.κ.

Διακήρυξης. Προς την κατεύθυνση αυτή θεσπίζεται η συγκρότηση «Διακυβερνητικής Επιτροπής για την προστασία και προώθηση της ποικιλομορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων (στο άρθρο 23), ενώ το άρθρο 18 ρυθμίζει τη δράση Διεθνούς Ταμείου ώστε να διαχειρίζεται τους πόρους της Επιτροπής και να ενισχύει την επίτευξη των στόχων της Διακήρυξης.

Συμπερασματικά, ως προς τη διεθνή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής:

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το ενδιαφέρον που επέδειξε η διεθνής κοινότητα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περίοδο πολέμου, ωστόσο το πλαίσιο που διαμορφώθηκε δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό και δεν πέτυχε την αποτροπή καταστροφής πολιτιστικών αγαθών (Κόνσολα, 1995, σσ. 171 - 172).

Η Σύμβαση της Χάγης είναι η «*σοβαρότερη και συστηματικότερη προσπάθεια για τη διευθέτηση των ζητημάτων προστασίας των πολιτιστικών αγαθών σε καιρό πολέμου*» (Κόνσολα, 1995:172). Πολλές από τις διατάξεις αυτής αξιολογήθηκαν θετικά από τους ειδικούς του διεθνούς δικαίου, ενώ άλλες δέχτηκαν κριτική²⁰. Η Σύμβαση της Χάγης δεν εφαρμόστηκε αποτελεσματικά και το γεγονός αυτό αποδίδεται σε πολιτικούς, στρατιωτικούς και νομικούς λόγους που προβλήθηκαν από τα κράτη ως δικαιολογία για τη μη συμμόρφωσή τους. Ο σημαντικότερος, όμως, λόγος ήταν η αδυναμία της Ουνέσκο να ελέγξει συστηματικά την εφαρμογή της Σύμβασης και να ενισχύσει την εφαρμογή της. Άλλωστε, και οι προοπτικές εφαρμογής της Σύμβασης της Χάγης δεν ήταν ενθαρρυντικές λόγω και του ξεσπάσματος εθνικιστικού και θρησκευτικού φανατισμού, καθώς στο πλαίσιο αυτό κάθε πρωτοβουλία των Διεθνών οργανισμών για διεξαγωγή εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων φάνταζε ως κάτι το ουτοπικό. (Boylan, 1993:47; Brodie et al., 2002, σσ. 81-82)

Η ιδέα θεσμοθέτησης της διεθνούς προστασίας των αγαθών του πολιτισμού και της φύσης ήταν πρωτοποριακή, καθώς έννοιες όπως το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον, που μέχρι τότε φάνταζαν ανεξάρτητες η μια από την άλλη, συνδυάστηκαν και παράλληλα κατέστη σαφές ότι η εξέτασή τους θα πρέπει να γίνεται συνδυαστικά. Η συγκεκριμένη Σύμβαση κωδικοποίησε ένα ενιαίο νομικό κείμενο για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και αποτέλεσε καινοτομία (Κόνσολα, 1995:173).

---

²⁰ Ιδίως η πρόβλεψη για άρση της υποχρέωσης σεβασμού των πολιτιστικών αγαθών αν κρίνεται ότι υπάρχει επιτακτική στρατιωτική ανάγκη

Όλες οι παραπάνω συμβάσεις που αναφέρθηκαν πέτυχαν την εδραίωση της αντίληψης ότι η διεθνής κοινότητα έχει την αρμοδιότητα να θεσπίζει κανόνες δικαίου ώστε να διαμορφωθεί ένα αποτελεσματικό καθεστώς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο, δεν κατάφεραν να θεμελιώσουν ένα πλήρες και επαρκές καθεστώς προστασίας καθώς παρουσίαζαν ατέλειες και ασάφειες που προέρχονταν από την προσπάθεια συμβιβασμού των αντικρουόμενων συμφερόντων των συμβαλλομένων κρατών. Παρόλα αυτά κατόρθωσαν μέχρι ένα σημείο να επιβάλουν τη συνείδηση των πολιτικών ηγεσιών και του κοινού και την ανάγκη συμμόρφωσης στη θεμελιώδη αρχή της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος, είναι σαφές ότι ο προβληματισμός της διεθνούς κοινότητας ανέδειξε τη δυναμική των πολιτιστικών αγαθών και καθιέρωσε μια νέα ιδεολογία με βασική αρχή την αναγνώριση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και την υποχρέωση προστασίας αυτής. Η συγκεκριμένη ιδεολογία, λοιπόν, οδήγησε στην καθιέρωση ενός προτύπου εννοιών και αρχών, που εισήγαγε την οικουμενική διάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του χρέους της ανθρωπότητας να τη διαφυλάξει (Boylan, 1993, σσ. 40-48; Brodie et al., 2002, σσ.80-83).

2.4 Η ευρωπαϊκή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αποτέλεσε μόνο αντικείμενο των εργασιών των Διεθνών οργανισμών, αλλά απασχόλησε και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε πρώτο επίπεδο πρέπει να εξετάσουμε τις Συμβάσεις που υπεγράφησαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης, με το παραπάνω αντικείμενο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπογραφή της Σύμβασης για τον πολιτισμό του 1954, όπου επαναδιατυπώθηκε η σημασία του πολιτισμού για την ανάπτυξη του ανθρώπου αλλά και η υποχρέωση των κρατών μελών να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες για να κατοχυρώσουν την προστασία του (Ζερβάκη, 2010, σσ. 190 - 191).

Η Σύμβαση για την προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς του 1969 επανέλαβε την πρόβλεψη για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, της αξίας αυτής καθώς και της υποχρέωσης προώθησης της διακρατικής συνεργασίας για την επίτευξή της. Τα άρθρα 2 και 3 προέβλεψαν τις υποχρεώσεις των κρατών μελών, την υποχρέωση της μεταξύ τους συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών καθώς και

την υποχρέωση απογραφής των εθνικών αρχαιολογικών αγαθών και σύνταξης σχετικών καταλόγων (άρθρο 4). Τέλος, το άρθρο 5 ανέδειξε τη σημασία της ευαισθητοποίησης του κοινού στα θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η Διακήρυξη του Άμστερνταμ του 1975 έθιξε το ζήτημα του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού σε συνδυασμό με την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, θίγοντας με τον τρόπο αυτόν ένα βασικό θέμα του πολιτιστικού τομέα (Ζερβάκη, 2010, σσ.195 - 196).

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του 1987 περιέγραψε το περιεχόμενο του όρου Αρχιτεκτονική Κληρονομιά στο άρθρο 1. Βάσει των άρθρων 3 και 4 αναλήφθηκε από τα κράτη μέλη η υποχρέωση λήψης των απαραίτητων μέτρων ώστε να θεσπιστεί η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και την καθιέρωση εποπτείας στο ζήτημα αυτό. Με το άρθρο 10 προβλέφθηκε η συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ενώ το άρθρο 17 επανέλαβε την ανάγκη διακρατικής συνεργασίας.

Μεγάλη αξία παρουσιάζει και η Σύμβαση Πλαίσιο για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία του 2005 όπου τονίστηκε η ανάγκη προστασίας και διατήρησης αυτής ως εργαλείου ανάπτυξης και συνεργασίας. Η πολιτιστική κληρονομιά, κατά τις διατάξεις της Σύμβασης Πλαισίου οδηγεί στην ανάπτυξη του ανθρώπου και προωθεί την πολιτιστική πολυμορφία (άρθρο 2 και άρθρο 7), οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη (άρθρα 5, 8 και 9). Για την εκπλήρωση του στόχου αυτού, όμως, κατά το άρθρο 5, 11 και 16, είναι απαραίτητο το άτομο και η κοινωνία αλλά και η θεσμοθέτηση ενός μηχανισμού επιτήρησης.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας του 1957 διακρίνει σαφώς μεταξύ των εμπορικών αγαθών και των πολιτιστικών αγαθών. Η διάκριση αυτή περιελήφθη και στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ζερβάκη, 2010:192).

Στη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 η πολιτική του τομέα του περιβάλλοντος περιελήφθη στις δράσεις της Κοινότητας (άρθρο 3κ) και ενισχύθηκε ο ρόλος της Κοινότητας για την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων (άρθρο 13P) (Ζερβάκη, 2010:195). Ο Στόχος που τέθηκε ήταν η συμβολή της Κοινότητας «στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών» και ο σεβασμός της «εθνικής και περιφερειακής πολυμορφίας τους» με παράλληλη «προβολή της κοινής Πολιτιστικής κληρονομιάς» (άρθρο 128 § 1).

Έτσι, η δράση της Ένωσης αποσκοπούσε στην προώθηση των αξιών αυτής και των κρατών μελών ώστε να αναπτυχθεί συνεργασία ανάμεσά τους και να

αναδειχθεί η πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι, η δράση της Ένωσης περιέλαβε τη «βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα» (άρθρο 128 παρ. 2).

Για να εκπληρωθούν οι νέοι στόχοι, και όπως προέβλεπε η τρίτη παράγραφος του προαναφερθέντος άρθρου κρίθηκε απαραίτητη η προώθηση της συνεργασίας με χώρες που δεν αποτελούσαν μέλη της Ένωσης, όπως επίσης και με διεθνείς οργανισμούς.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 επίσης περιείχε τη δέσμευση της Ένωσης για αποδοχή και ενίσχυση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, ενώ το ίδιο συνέβη και με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2007. Σε επίπεδο στρατηγικής, το ίδιο έτος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τον Ευρωπαϊκό Οδηγό για τον Πολιτισμό. Οι προτεραιότητες που αναφέρθηκαν στο κείμενο αυτό αφορούσαν την προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, την ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου, την αναγνώριση της αξίας του πολιτισμού και την ανάδειξη αυτού σε κινητήριο δύναμη για τη δημιουργικότητα κ.ο.κ. (Ζερβάκη, 2010:199).

Στο ίδιο σκεπτικό, στο πλαίσιο του 7ου Προγράμματος Πλαισίου, διατύπωσε την εφαρμογή μιας πιο ισορροπημένης προσέγγισης σε σχέση με την προστασία και την ανάδειξη της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Ένωσης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, λοιπόν, προέβη στην καθιέρωση ενός συμμετοχικού προτύπου διαχείρισης και αξιοποίησης της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, με τη συμμετοχή όλων των φορέων και με ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της εμπλοκής των τοπικών κοινωνιών, αποτελούντων αναπόσπαστο τμήμα της εν λόγω κληρονομιάς (Ζερβάκη, 2010:199).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής για τον Ευρωπαϊκό Οδηγό για τον πολιτισμό στο έγγραφο COM (2007) 242. Ειδικότερα, στο έγγραφο αυτό περιλαμβάνονται οι βασικότερες δράσεις της Ένωσης για να προωθηθεί η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (COM(2007)242, 2007, σσ. 5 - 7). Μεταξύ αυτών αναφέρονται:

Το πρόγραμμα «Kaleidoscope», από το 1996 μέχρι και το 1999. Σκοπός του προγράμματος αυτός ήταν η ενίσχυση και ενθάρρυνση της δημιουργίας και η προώθηση της διακρατικής συνεργασίας σε επίπεδο πολιτισμού.

Το πρόγραμμα «Ariane», από το 1997 μέχρι και το 1999, με αντικείμενο την ενίσχυση της συνεργασίας των μελών της Ένωσης και την ανάπτυξη του πολιτισμού σύμφωνα με την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία.

Το πρόγραμμα «Raphael», από το 1997 μέχρι και το 2000 με αντικείμενο την ευαισθητοποίηση των κρατών μελών και της ανάπτυξης της μεταξύ τους συνεργασίας για την προώθηση των Πολιτιστικών Αγαθών.

Το πρόγραμμα «Πολιτισμός» που, από το 2000 μέχρι και το 2006, συντονίζει τις δράσεις ώστε να προωθηθεί η συνεργασία των μελών και οργάνων της Κοινότητας.

Το πρόγραμμα «Πολιτισμός» από το 2007 μέχρι και το 2013 με αντικείμενο την ανάπτυξη αμοιβαίας κατανόησης, την ενίσχυση της δημιουργικότητας και τον εμπλουτισμό των παραδόσεων των κρατών μελών.

Το πρόγραμμα «Ευρώπη για τους Πολίτες» για τη χρονική περίοδο 2007 – 2013), με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών των κρατών μελών στις σχετικές δράσεις.

Πέραν, όμως των προγραμμάτων που αναφέρθηκαν έχουν δημοσιευθεί και νομικά και δεσμευτικά κείμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε:

Τον κανονισμό 3911/92 σχετικά με την εξαγωγή των πολιτιστικών αγαθών, στον οποίο τίθεται ένα σύστημα ενιαίου ελέγχου για τα κράτη μέλη με σαφή ορισμό του καθεστώτος εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών.

Την Οδηγία 93/7/ΕΟΚ για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος του Κράτους Μέλους.

Η σημασία που αποδίδεται στη δράση της Ένωσης στο πεδίο του πολιτισμού αποτυπώνεται στο Ψήφισμα του Συμβουλίου της 21ης Ιανουαρίου 2002 σχετικά με τον ρόλο του πολιτισμού για την οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα επισημαίνεται ότι η αμοιβαία γνώση των πολιτισμών στην Ευρώπη είναι ένας σημαντικός παράγοντας για να αναπτυχθεί και εδραιωθεί η διαδικασία ολοκλήρωσης της κοινότητας (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:499).

Στο πλαίσιο αυτό είναι κατανοητή η επιλογή των οργάνων της Ένωσης να παραγάγει πλούσιο έργο, του οποίου όμως η υλοποίηση εξαρτάται από τις πρωτοβουλίες των κρατών μελών. Έτσι είναι σαφές ότι αν και υπάρχει ποικιλία νομικών κειμένων και εκθέσεων που διαμορφώνουν το καθεστώς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, και πάλι είναι αμφίβολο αν το γεγονός αυτό από μόνο του

είναι αρκετό ώστε να πούμε ότι το παραπάνω καθεστώς είναι επαρκές και δε χρήζει συμπληρώσεων και διορθώσεων (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003, σσ. 603 - 605).

2.5 Η εθνική προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Το πρώτο νομικό κείμενο που δημοσιεύτηκε για την προστασία των αρχαιοτήτων, υπολογίζεται την περίοδο της Αντιβασιλείας του Όθωνα, το έτος 1834, όταν και διαπιστώθηκε ότι τα αρχαία μνημεία στην Ελλάδα έχουν μεγάλη αξία και αποτελούν το σύνδεσμο ανάμεσα στη μοντέρνα Ελλάδα και στην Ευρώπη (Voudourι, 2007, σσ. 548 - 549). Ειδικότερα, το άρθρο 61 προέβλεπε ότι τα αρχαία μνημεία στην Ελλάδα αποτελούν την ελληνική κληρονομιά όλων των πολιτών. Η καινοτομία που εισήγαγε ο Ν. 2646/1899 ήταν αναγνώριση του αποκλειστικού δικαιώματος του ελληνικού Κράτους να είναι ιδιοκτήτης των κινητών και ακίνητων αρχαιοτήτων²¹. Η πρόβλεψη αυτή περιελήφθη και στον Ν. 5351/1932, που λειτούργησε ως η βάση του μετέπειτα ψηφισθέντος Ν. 3028/2002 (Voudourι, 2007:550).

Η πιο σημαντική διάταξη του ισχύοντος Συντάγματος, στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το άρθρο 24. Η πρώτη παράγραφος αυτού προβλέπει ότι:

«η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του, το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας». Από τη συγκεκριμένη πρόβλεψη προκύπτει η ενιαία αντιμετώπιση του περιβάλλοντος και η διάκριση αυτού σε φυσικό και πολιτιστικό (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003, σσ. 102 - 104).

Το πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας, τόσο υλικής όσο και πνευματικής και αναπτύσσεται πάντοτε εντός ενός ορισμένου φυσικού περιβάλλοντος. Έτσι υπάρχει μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο φυσικό και στο πολιτιστικό περιβάλλον, η οποία αντανακλάται στο γεγονός ότι η συνταγματική προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος εκτείνεται και στην προστασία του χώρου στον οποίο εντοπίζονται τα πολιτιστικά αγαθά. Άλλωστε, ο χώρος αποτελεί λειτουργικό στοιχείο για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:82). Έτσι, μπορούν να επιβληθούν γενικοί περιορισμοί αλλά και ειδικά

---

²¹ Μάλιστα ακόμα και εκείνων που βρίσκονταν σε περιοχές ιδιόκτητες από ιδιώτες

μέτρα ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε βλάβη, αλλοίωση ή υποβάθμιση του χώρου που περιβάλλει τα μνημεία. Ωστόσο, τα πολιτιστικά αγαθά συνδέονται και με τον εσωτερικό χώρο και τα στοιχεία που τα ίδια περικλείουν. Ο χαρακτηρισμός λοιπόν ενός κτιρίου ως ιστορικό δεν αφορά μόνο τον περιβάλλοντα αυτό χώρο αλλά και τον εσωτερικό του και αντιμετωπίζεται ως ενιαίο σύνολο (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:82).

Αντίστοιχα, εξετάστηκε ανωτέρω η χωρική ενότητα, ωστόσο, παρατηρείται και χρονική ενότητα καθώς τα πολιτιστικά αγαθά είναι αντικείμενα προστασίας λόγω της διαχρονικότητας της αξίας του άλλως λόγω της *«χρονικότητάς τους, της ιστορικότητάς τους, η οποία όμως είναι τόσο έντονη ώστε τα καθιστά διαχρονικά, ιστορικά και όμως συγχρόνως υπερ-ιστορικά. Διασώζονται έτσι από την πλημμυρίδα του χρόνου και αναδεικνύουν τον χώρο τους σε τόπο πραγμάτωσης μιας αειφορικής προστασίας του περιβάλλοντος»* (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:83).

Είναι αντιληπτό ότι το πολιτιστικό περιβάλλον προστατεύεται ως ενιαία προστασία του φυσικού χώρου και του ιστορικού χρόνου και αποτελεί μια συνταγματικά κατοχυρωμένη αισθητική επιλογή. Το άρθρο 24 προσεγγίζει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον ως μονάδες του συνολικού περιβαλλοντικού συστήματος, και θεωρεί ότι το σύνολο απαρτίζεται από φυσικά στοιχεία και από ανθρώπινα έργα. Έτσι το έννομο αγαθό του περιβάλλοντος είναι το σύνολο του πολιτιστικού και του φυσικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, εμφανίζεται η αρχή της βιωσιμότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης, κατοχυρωμένη στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Γίνεται, λοιπόν, λόγος για την ανάπτυξη εκείνη που δεν εξαντλεί ούτε περιορίζει τους φυσικούς πόρους (άρα ούτε και τους αισθητικούς) επομένως ούτε και τα πολιτιστικά αγαθά. Άρα η αρχή της βιωσιμότητας εξασφαλίζει τη διαφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών για τις μελλοντικές γενεές (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:84).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι στην παραπάνω διάταξη γίνεται αναφορά και στην αρχή της αειφορίας²². Η αρχή αυτή αν ληφθεί υπόψη συνδυαστικά με την υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα μας οδηγεί στο κάτωθι συμπέρασμα: Η συγκεκριμένη διάταξη του Συντάγματος πραγματοποιεί την εισαγωγή της θεμελιώδους αρχής της πρόληψης του περιβάλλοντος υπέρ της ισορροπίας στο οικοσύστημα και της ζωτικής ανάγκης διατήρησης των φυσικών πόρων, ώστε η αξιοποίηση των παραπάνω να πραγματοποιείται προς όφελος όχι μόνο

---

²² Άλλως βιώσιμη ανάπτυξη

της παρούσας γενιάς αλλά και της μελλοντικής (Χριστοφιλόπουλος Δ. , 2005, σσ. 14 - 15).

Η αρχή της αειφορίας λειτουργεί υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος και κατά της υποβάθμισής του και για το λόγο αυτό εκφράζεται ως περιβαλλοντική αειφορία. Ωστόσο, η περιβαλλοντική αειφορία δεν στρέφεται μόνο προστατευτικά για το περιβάλλον, αλλά έχει αποκτήσει και μια ακόμα κατεύθυνση, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, γίνεται λόγος για κοινωνική αειφορία. Αν, λοιπόν, στηριχτούμε στην περιβαλλοντική αειφορία και στην κοινωνική, προκύπτει η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως έχει θεμελιωθεί και από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αποσκοπεί στο να εξασφαλίσει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης για τον άνθρωπο του παρόντος αλλά και του μέλλοντος (Χριστοφιλόπουλος Δ. , 2005, σσ. 14 - 15). Η αρχή της αειφορίας άλλωστε δεν παρουσιάζει στατικό περιεχόμενο αλλά αποκλειστικά περιβαλλοντικό. Το περιεχόμενο αυτό συνδέεται με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της ανεργίας και συγκροτεί ένα σύνθετο πρότυπο για την οικονομική ανάπτυξη. Η αειφόρος ανάπτυξη συνδυάζει την οικονομική μεγέθυνση, την κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική προστασία (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:103).²³

Επιπλέον, το άρθρο 24 § 6 του Συντάγματος ορίζει ότι «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών»

Πρέπει να σημειωθεί ότι, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος ικανοποιεί σπουδαίο γενικότερο συμφέρον, εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, ενώ η διάταξη του άρθρου 24 του Συντάγματος υπερισχύει της διάταξης του άρθρου 17 του Συντάγματος, το οποίο προστατεύει την ιδιοκτησία. Έτσι, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος μέσω του άρθρου 24 του Συντάγματος επιτρέπει την επιβολή αναγκαίων μέτρων και περιορισμών της ιδιοκτησίας. Αν ωστόσο από τους περιορισμούς αυτούς προκαλείται ουσιώδης δέσμευση της ιδιοκτησίας σε τέτοιο βαθμό ώστε να πλήττεται τελικά ο πυρήνας της ιδιοκτησίας, τότε η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να προβεί σε αποζημίωση του θιγόμενου ιδιώτη, βάσει του άρθρου 24 παρ. 6. Η έκταση της αποζημίωσης αυτής καθορίζεται από τον διοικητικό δικαστή ανεξάρτητα από το εάν έχει εκδοθεί ειδικός νόμος, όπως προβλέπεται από τη διάταξη

---

²³ Αναλυτικότερα για την αρχή της αειφορίας – βιώσιμης ανάπτυξης θα γίνει λόγος κατωτέρω

αυτή. Παράλληλα, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος υπερτερεί ακόμα και αν τα ληφθέντα μέτρα επιδρούν στις νομικές σχέσεις ανάμεσα στους ιδιώτες, καθώς εξυπηρετεί την ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:85).

Η υποχρέωση και ανάγκη διαρκούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς δημιουργεί την υποχρέωση των ιδιωτών να προβούν σε αποκατάσταση των στοιχείων του πολιτιστικού περιβάλλοντος στην αρχική τους μορφή όταν παρατηρείται φθορά αυτών από τον χρόνο ή από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις ή από άλλους λόγους. (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:85).

Η πλειοψηφία των περιορισμών στην άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας συνδέεται με την ικανοποίηση στόχων που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος, ενώ *«η σχέση μεταξύ του δικαιώματος προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος και του δικαιώματος της ιδιοκτησίας αποτελεί κλασικό παράδειγμα εγγενούς σύγκρουσης δικαιωμάτων»* (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:96).

Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και του φυσικού μέσω του άρθρου 24 του Συντάγματος αποτελεί *«μια αισθητική επιλογή αλλά και μια επιλογή που αφορά τη σχέση της μνήμης και του χώρου. Υπό την έννοια αυτή συνιστά μια επιλογή ταυτότητας ... Το άρθρο 24 Σ επάγεται ως εκ τούτου και μια επιλογή σε συνταγματικό επίπεδο μεταξύ της «παγκόσμιας κουλτούρας» και του κοσμοπολιτισμού και της εθνικής ταυτότητας που συνέχεται με συγκεκριμένο κράτος* (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:113).

Στη συνέχεια θα αναφερθούν ορισμένοι από τους σημαντικότερους εθνικούς νόμους που αφορούν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς:

Η εισαγωγή ρυθμίσεων για την προστασία ιστορικών και καλλιτεχνικών μνημείων πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 5351/1932. Ομοίως, η εισαγωγή προστατευτικών ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μετά το 1830, σημειώθηκε με τον Ν. 1469/1950.²⁴

Ο Ν. 360/76, στην παράγραφο 6 του άρθρου 1 παρέχει για πρώτη φορά έναν ορισμό για το «πολιτιστικό περιβάλλον» ως *«τα ανθρωπογενή στοιχεία πολιτισμού και χαρακτηριστικά, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση και τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομιάς της χώρας»* (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:81).

---

²⁴ Όπως τροποποιήθηκε από το ν.δ. 4177/1961

Από την άλλη, ο Ν. 1650/1986, που μετέφερε στην εθνική έννομη τάξη την οδηγία 85/337 παρουσίασε ως περιβάλλον (άρθρο 2) «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες» (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:81).

Ωστόσο, το σημαντικότερο νομοθέτημα αποτέλεσε ο Ν. 3028/2002. Ο Ν. 3028/2002 για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς, κατήργησε τους Ν. 5351/1932 και Ν. 1469/1950, θέτοντας ως στόχο την προστασία της συνολικής ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς²⁵. Αποτελείται στο σύνολό του από 75 άρθρα και οι κύριες διατάξεις του Νόμου αυτού αναφέρονται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μας, που σκοπό έχει να διατηρήσει ζωντανή την ιστορική μνήμη και να αναβαθμίσει το πολιτιστικό περιβάλλον. Το δε Ελληνικό κράτος μεριμνά για την προστασία αυτής της κληρονομιάς, φυσικής και άυλης, εντός των συνόρων και των θαλάσσιων ζωνών, αλλά και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, μεριμνά και για όσα πολιτιστικά αγαθά έχουν απομακρυνθεί από τη χώρα. Επεξηγούνται δε και οι όροι που αναγράφονται στον παρόντα νόμο, όπως:

Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου.

Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων

(ΝομικάΝέα, 2017), (ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, 2002), (ΦΕΚ, 2002)

Όπως και οι προαναφερθέντες νόμοι, υπάρχουν και άλλα νομικά κείμενα στην Ελλάδα που έχουν ψηφιστεί για τη επικύρωση Συμβάσεων και Συνθηκών ή για την ενσωμάτωση διατάξεων οδηγιών κτλ στην ελληνική έννομη τάξη. Ενδεικτικά, ισχύει ο Νόμος 3658 (ΦΕΚ 70/22-4-2008), όπου καθορίζονται τα μέτρα για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών, η ευθύνη ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού, στην υπαγόμενη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και η υπηρεσία τιτλοφορείται «Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών» (άρθρο 1). Στο άρθρο 2, αναφέρεται ο σκοπός αυτής της Διεύθυνσης, η οποία καταπολεμά την αρχαιοκαπηλία, τεκμηριώνει την προέλευση των αρχαιοτήτων και διεκδικεί κινητά μνημεία από παράνομες ανασκαφές ή από τον βυθό

---

²⁵ Τόσο της υλικής όσο και της άυλης

της θάλασσα, σε Ελλάδα και εξωτερικό. Επίσης ο Ν. 1126/1981 που επικύρωσε τη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο Ν. 1237/1981 προς επικύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς, ο Ν. 2039/1992 προς επικύρωση της Σύμβασης για την Προστασία της αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς κ.ο.κ.

2.6 Το καθεστώς προστασίας των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων

Ορίζοντας το περιεχόμενο της κυριότητας θα λέγαμε ότι αποτελεί το «σύνολο των ωφελειών και εξουσιών οικονομικής αξίας που απορρέουν από αυτή και προσδιορίζονται κατά το αντικείμενο από τον προορισμό της χρήσης του ακινήτου» (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:361). Άλλωστε η κυριότητα σημαίνει ιδιοκτησία, η οποία προσανατολίζεται στον οικονομικό προορισμό εξουσιών ή ωφελειών από αυτήν. Βέβαια, ο προορισμός των ακινήτων μεταβάλλεται και διαμορφώνεται βάσει της καθημερινής πραγματικότητας, της νομικής πραγματικότητας, των νόμων της αγοράς, των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:363). Η κυριότητα και τα λοιπά εμπράγματα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιοκτησία προστατεύονται βάσει του άρθρου 17 του Συντάγματος ωστόσο όπως αναφέρθηκε το άρθρο 24 υπερισχύει του 17.

Το συνταγματικό καθεστώς που διέπει τα αρχαία μνημεία χαρακτηρίζεται από την κρατική κυριότητα. Έτσι, το ειδικό καθεστώς προστασίας που απολαμβάνουν τα πολιτιστικά αγαθά σε συνδυασμό με την κρατική κυριότητα τα αναγάγει σε δημόσια πράγματα, δηλαδή σε πράγματα που ανήκουν στη δημόσια κτήση και έχουν ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:301). Το γεγονός ότι τα αρχαία μνημεία έχουν χαρακτηριστεί ως δημόσια πράγματα σχετίζεται με τη διαμόρφωση ενός καθεστώτος δημοσίου δικαίου που έχει σαν στόχο τη διαρκή και αποτελεσματικότερη ικανοποίηση του δημοσίου σκοπού για τον οποίον έχουν ταχθεί, δηλαδή εν προκειμένω στη διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:303).

Πρέπει να σημειώσουμε ότι τα υπό εξέταση πολιτιστικά αγαθά αποτελούν υλικές κατασκευές, οι οποίες επόμενο είναι να φθείρονται και να έχουν ορισμένη διάρκεια ζωής (Κόκκινος, 2004:31). Η φθορά των υλικών των μνημείων είναι ο πρώτος κίνδυνος για τα πολιτιστικά αγαθά. Παράλληλα, όμως εμφανίζονται και άλλοι ανθρωπογενείς παράγοντες. Η ατμοσφαιρική ρύπανση που προκαλείται από

ανθρώπινες δραστηριότητες και η καταστροφική δράση στα υλικά είναι ένα μεγάλος κίνδυνος που συνδυάζεται με την προστασία του περιβάλλοντος (Κόκκινος, 2004:219). Έτσι, η δράση του κράτους είναι ιδιαίτερα σημαντική για την προστασία και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Άλλωστε, η δράση αυτή σχηματίζει και την πολιτιστική πολιτική, δηλαδή τα ληφθέντα από το κράτος μέτρα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για τον πολιτιστικό τομέα (Κόνσολα, 2006:27).

Το ζήτημα των επεμβάσεων στην ιδιοκτησία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ρυθμίζεται από τον Ν. 3028/2002. Είχε σαν στόχο τον εκσυγχρονισμό της παρωχημένης νομοθεσίας περί αρχαιοτήτων και γενικότερα περί πολιτιστικών αγαθών ώστε να τυποποιηθούν σε ένα συγκεκριμένο νομοθετικό κείμενο οι βασικότερες εκείνες ρυθμίσεις της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος (Φλογαΐτης & Τροβά, 2003:106).

Ειδικότερα, ο Ν. 3028/2002 προβλέπει τα κάτωθι:

Κατά το άρθρο 8 παρ. 1 « Κάθε πρόσωπο που ανακαλύπτει ή βρίσκει ακίνητο αρχαίο οφείλει να το δηλώνει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην πλησιέστερη αρχαιολογική, αστυνομική ή λιμενική αρχή. Η δήλωση περιέχει την ακριβή τοποθεσία όπου βρίσκεται ή ανακαλύπτεται το αρχαίο και κάθε άλλη χρήσιμη λεπτομέρεια. Τα στοιχεία της δήλωσης καταγράφονται σε έκθεση της παραπάνω αρχής. Αν το αρχαίο ανακαλύπτεται ή βρίσκεται σε ακίνητο όπου εκτελούνται έργα ή εργασίες, αυτές πρέπει να διακόπτονται αμέσως μέχρις ότου αποφανθεί η Υπηρεσία». Κατά το άρθρο 9 παρ. 3 και 4 σχετικά με τη διατήρηση ακινήτων αρχαίων σε ιδιωτικό ακίνητο, «3. Αν αποφασίζεται να διατηρηθεί το αρχαίο, μπορεί να επιβάλλεται στον ιδιοκτήτη του ακινήτου η υποχρέωση να επιτρέπει την επίσκεψή του υπό όρους, που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. 4. Αν το αρχαίο βρίσκεται σε ιδιωτικό ακίνητο, ο έχων δικαίωμα σε αυτό δικαιούται να λάβει αποζημίωση για τη στέρηση της χρήσης του σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 μετά την πάροδο τριών (3) μηνών από τη δήλωση ή εύρεση του αρχαίου, εφόσον δεν έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση. 5. Αν έχει αποφασιστεί η διενέργεια διερευνητικής ανασκαφής, ο έχων δικαίωμα στο ακίνητο δικαιούται να λάβει αποζημίωση για τη στέρηση της χρήσης του και για κάθε βλάβη που προκύπτει σε αυτό από την ανασκαφή το αργότερο μετά την πάροδο ενός (1) έτους από τη δήλωση ή την εύρεση του αρχαίου. 6. Τα ποσά που δαπανά ο έχων δικαίωμα στο ακίνητο για την προστασία του αρχαίου σύμφωνα με τις υποδείξεις της Υπηρεσίας και μέχρι την έκδοση της απόφασης για τη διατήρησή του, καταβάλλονται σε αυτόν».

Παράλληλα, το άρθρο 10 προβλέπει ότι απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο, η οποία μπορεί με άμεσο ή έμμεσο τρόπο να το καταστρέψει, βλάψει, ρυπάνει ή αλλοιώσει. Το άρθρο 11 προβλέπει όλες της υποχρεώσεις του κυρίου, νομέα ή κατόχου ακινήτου μνημείου ή ακινήτου εντός του οποίου διατηρείται ακίνητο αρχαίο. Οι υποχρεώσεις αυτές περιλαμβάνουν τη συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες και την τήρηση των οδηγιών για τη διατήρηση, ανάδειξη και γενικά προστασία του μνημείου. Παράλληλα, οφείλει να επιτρέπει την επιθεώρηση του μνημείου από την αρμόδια Υπηρεσία σύμφωνα με τις προβλέψεις της παραγράφου 1 του άρθρου 11. Η παρ. 2 ορίζει ότι 2.»Ο κύριος ή ο νομέας μνημείου υποχρεούται να μεριμνά για την άμεση εκτέλεση των εργασιών συντήρησης, στερέωσης ή προστασίας ετοιμόρροπου μνημείου χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, με δική του δαπάνη και υπό την εποπτεία και τις υποδείξεις της Υπηρεσίας σύμφωνα και με τις διατάξεις των άρθρων 40 και 41. Αν ο κύριος ή ο νομέας αδρανή, την ίδια υποχρέωση έχει ο κάτοχος, ο οποίος μπορεί να αναχθεί κατά του κυρίου ή του νομέα. Αν η Υπηρεσία κρίνει ότι καθυστερεί η εκτέλεση των εργασιών συντήρησης ή στερέωσης για οποιονδήποτε λόγο ή ότι αυτές είναι ανεπαρκείς, μπορεί να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, διατηρώντας τη δυνατότητα να καταλογίζει το σύνολο ή μέρος της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υπόχρεων κατά τις σχετικές περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων διατάξεις. Το Δημόσιο ή οι Ο.Τ.Α. υποχρεούνται να καλύπτουν το σύνολο ή μέρος των δαπανών συντήρησης, στερέωσης ή άλλης εργασίας προστασίας μνημείου που δεν τους ανήκει, εφόσον αυτές αφορούν μνημείο που κρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου ότι πρέπει να καταστεί επισκέψιμο για το κοινό και υπερβαίνουν ένα εύλογο ποσό, ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος δεν είναι υπαίτιος για τη φθορά που το μνημείο έχει υποστεί και η οικονομική κατάσταση του υπόχρεου δεν του επιτρέπει να καταβάλει τη δαπάνη. Στην περίπτωση αυτή ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος του μνημείου οφείλει να επιτρέπει την πρόσβαση του κοινού σε αυτό υπό προϋποθέσεις και για χρονικό διάστημα που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου».

Το άρθρο 12 διαμορφώνει ορίζει τα ζήτημα των χωρικών ρυθμίσεων ενώ τα άρθρα 13, 14 και 17 ρυθμίζουν το ζήτημα των Ζωνών προστασίας.

Είναι πολύ σημαντική η διάταξη του άρθρου 18 όπου προβλέπεται ότι « 1. Το Δημόσιο μπορεί να προβαίνει με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, είτε στην ολική ή τη μερική απαλλοτρίωση είτε στην απευθείας εξαγορά μνημείου ή οποιουδήποτε ακινήτου μέσα στο οποίο υπάρχουν μνημεία, καθώς και παρακείμενων ακινήτων ή

μνημείων, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την προστασία των μνημείων. 2. Με όμοια απόφαση, που εκδίδεται με την ίδια διαδικασία, είναι δυνατή είτε η ολική ή μερική απαλλοτρίωση είτε η απευθείας εξαγορά ακινήτου, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την προστασία αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων ή για τη διενέργεια ανασκαφών. Η εξαγορά γίνεται κατά τη διαδικασία του άρθρου 2 του Ν. 2882/2001, στη δε επιτροπή του άρθρου 15 του ίδιου νόμου μετέχει αντί του εμπειρογνώμονα, υπάλληλος της Υπηρεσίας στην περίπτωση που πρέπει να εκτιμηθεί η αξία μνημείου.... 4. Η απαλλοτρίωση ή η απευθείας εξαγορά γίνεται υπέρ του Δημοσίου με δαπάνες αυτού ή άλλου νομικού ή φυσικού προσώπου. 7. Το ποσό της αποζημίωσης μπορεί να καταβάλλεται, εφόσον συναινεί ο ιδιοκτήτης, σε δόσεις ή σε ομόλογα ή σε είδος ή με άλλου είδους διακανονισμό, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού. 8. Εφόσον συναινεί ο ιδιοκτήτης, είναι δυνατή η ανταλλαγή ιδιωτικού ακινήτου με ακίνητο ίσης αξίας του Δημοσίου ή του Ο.Τ.Α. ή η αποζημίωση με άλλο νόμιμο τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές εκδίδεται κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού, η οποία εκτελείται με μέριμνα της Κτηματικής Εταιρίας Δημοσίου και είναι δυνατόν να καταβάλλεται τμήμα της τιμής του ακινήτου ή της αποζημίωσης που καθορίζεται. Η διάταξη της παραγράφου 7 εφαρμόζεται αναλόγως. Σε περίπτωση έκδοσης ομολόγων οι ειδικότεροι όροι και οι προϋποθέσεις έκδοσής τους θα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.». Επίσης, το άρθρο 19 ρυθμίζει το ζήτημα επιβολής περιορισμών ή προσωρινής και οριστικής στέρησης ενός ακινήτου στον ιδιοκτήτη του και της αποζημίωσης για τη στέρηση αυτή. Οι παραπάνω διατάξεις είναι πάρα πολύ σημαντικές καθώς αποδεικνύουν την υπεροχή των πολιτιστικών αγαθών έναντι του δικαιώματος της ιδιοκτησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΉ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ & Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ

3.1 Η Βιώσιμη ανάπτυξη και σχέση της με την πολιτιστική κληρονομιά

Οι σημερινές αντιλήψεις για την οικονομική ανάπτυξη είναι ανθρωποκεντρικές, ενώ παράλληλα, μαζί με την ανάγκη για κοινωνική ανάπτυξη, αποκτά σημασία η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, σε εθνικό, σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο. Για την UNESCO και τα Ηνωμένα Έθνη, οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης είναι τρεις, η οικονομική, η κοινωνική και η περιβαλλοντική, με την πολιτιστική κληρονομιά να θεωρείται σήμερα η 4^η διάσταση για μια αποτελεσματική και επιτυχή βιώσιμη ανάπτυξη (Μέργος, 2017, σσ. 379-397).

Η πολιτιστική κληρονομιά έχει σύνθετο και ποικίλο περιεχόμενο. Ωστόσο, είναι κοινώς αποδεκτή η αξία αυτής, η οποία έχει τεράστια σημασία για την σύγχρονη κοινωνία. Η παραπάνω αξία δικαιολογείται αν αναλογιστούμε ότι τα πολιτιστικά αγαθά και η προώθηση και προβολή αυτών λειτουργούν ως εργαλείο οικονομικής, πνευματικής και κοινωνικής ανάπτυξης (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015, σσ. 128 - 132).

Η παραπάνω ανάπτυξη άλλωστε συνάδει με την έννοια της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έννοια αυτή εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Έκθεση Brundtland το 1987 και περιγράφηκε ως η ανάπτυξη εκείνη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς ωστόσο να θέτει σε κίνδυνο την αξιοποίηση των

φυσικών πόρων από τις μελλοντικές γενιές για την κάλυψη των μελλοντικών αναγκών τους. Έκτοτε, η έννοια αυτή αποτέλεσε το επίκεντρο των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών συζητήσεων (Tweed & Sutherland, 2007:62). Σύμφωνα με τη Brundland (Brundtland, 20 March 1987), στην έκθεση «Our Common Future Report», *«η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι μια σταθερή κατάσταση αρμονίας, αλλά αντίθετα αποτελεί μία διαδικασία αλλαγής, κατά την οποία η εκμετάλλευση των αποθεμάτων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις σύγχρονες αλλά και τις μελλοντικές ανάγκες»* (United-Nations, 1987, p. 12).

Αργότερα, το 1992, στη Διακήρυξη του Ρίο διαπιστώθηκε η μεγάλη συμβολή της αρχής της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης και η συνεισφορά της στην προστασία του περιβάλλοντος. Μάλιστα, η σύνταξη της Agenda 21 λειτούργησε ως βάση για τον σχηματισμό του πρώτου προγράμματος με αντικείμενο τη βιώσιμη ανάπτυξη και έλαβε το περιεχόμενο της ανάπτυξης δράσης με στόχο την οικονομική ανάπτυξη με ταυτόχρονη μέριμνα για διαμόρφωση υψηλής ποιότητας ζωής και εξασφάλιση ευημερίας χάρη στην προστασία των πόρων του περιβάλλοντος (Κόνσολα, 1995, σσ. 188 - 192).

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί σημαντικό κομμάτι της κοινωνικής ευημερίας και ανάπτυξης. Οι πρόσφατες προσεγγίσεις του ζητήματος της βιώσιμης ανάπτυξης επικεντρώνουν την προσοχή τους σε τεχνικά θέματα, όπως η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και η αντιμετώπιση της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Έτσι, τα τεχνικά αυτά θέματα περιλαμβάνουν τη διαχείριση ζητημάτων, όπως ο περιορισμός των φθορών των κτιρίων από την ατμοσφαιρική ρύπανση. (Tweed & Sutherland, 2007:σσ.62-63).

Η περιβαλλοντική ανάπτυξη αποτελεί την κεντρική ανησυχία της βιώσιμης ανάπτυξης και γίνεται αντιληπτή ως περιορισμός στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Κατευθύνεται προς την αξιοποίηση των πηγών, φυσικών και περιβαλλοντικών. Μέχρι τώρα τα ζητήματα της προστασίας του κτιριακού πολιτισμού αφορούσαν τη συντήρηση των υλικών των υπαρχόντων κτιρίων (Tweed & Sutherland, 2007:63).

Η οικονομική διάσταση γίνεται αντιληπτή ως το σημαντικότερο ζήτημα για την πλήρωση των ανθρώπινων αναγκών και για τη διαρκή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Ωστόσο, σήμερα αναγνωρίζεται ότι ούτε η οικονομική ανάπτυξη εν γένει, ούτε η αύξηση των εσόδων σε προσωπικό επίπεδο είναι αρκετά για την κατοχύρωση της εξέλιξης μιας ολόκληρης κοινωνίας. Ποιοτικά χαρακτηριστικά ανάπτυξης αντιμετωπίζονται ως τόσο σημαντικά όσο και η βελτίωση των υλικών. Με άλλα

λόγια, δεν είναι πλέον ικανοποιητική η οικονομική ανάπτυξη απομονωμένη από της άλλες πτυχές της ανάπτυξης. Ο κτιριακός πολιτισμός, προωθεί την τοπική και εθνική οικονομία, προσελκύει τουρίστες. Ο τουρισμός της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί το κυριότερο αντικείμενο στη σύγχρονη εποχή (Tweed & Sutherland, 2007:63).

Η κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης δίνει έμφαση στην ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσω της αύξησης του βασικού επιπέδου εισοδήματος και μέσω της αύξησης της κοινωνικής ανησυχίας ώστε όλες οι κοινωνικές ομάδες να έχουν ίση πρόσβαση στη μόρφωση, στα μέσα διαβίωσης και στους οικονομικούς πόρους. Η διάσταση αυτή είναι η πιο σχετική με την ανάγκη να γίνει αντιληπτή η κτιριακή πολιτιστική κληρονομιά ως τμήμα της βιώσιμης ανάπτυξης (Tweed & Sutherland, 2007:63). Είναι σαφές ότι ο η ακίνητη κληρονομιά διαδραματίζει μεγάλο ρόλο σε όλες τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.

3.2 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια η αντίληψη ότι τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι προστατεύονται και διατηρούνται, έτσι ώστε να αποτελούν μέρος της ζωής των πολιτών, κερδίζει συνεχώς έδαφος. Αυτή η αντίληψη αποτελεί την «οικονομία του ελεύθερου χρόνου» και εντάσσεται στη δια βίου εκπαίδευση, ώστε ο πολίτης να κατανοήσει ότι και η πολιτιστική κληρονομιά έχει την ανάλογη οικονομική αξία. Αυτή η έννοια φυσικά εγείρει αντιπαράθεση, αντιμετωπίζεται άλλοτε με άρνηση και άλλοτε με σκεπτικισμό και προσκολλάται σε λόγους ιστορικούς, ηθικούς και αρχαιολογικούς. Για άλλους αποτελεί βεβήλωση η ιδέα ότι μπορεί να έχει οποιαδήποτε οικονομική αξία η πολιτιστική μας κληρονομιά. Υποστηρίζουν ότι τα μνημεία είναι ανεκτίμητης αξίας και προσεγγίζονται μόνο ιστορικά ή καλλιτεχνικά, οπότε δεν μπορούμε να τους αποδώσουμε οικονομική αξία. Υπάρχει αντίλογος μιας και άνθρωποι απ' όλον τον κόσμο πληρώνουν υψηλό αντίτιμο για να επισκεφθούν ένα μνημείο, ενώ παράλληλα, μέσω του ταξιδιού τους, δημιουργούν οικονομικές ροές στον τόπο που επισκέπτονται. Έτσι ενισχύονται η οικονομική ανάπτυξη του τόπου, η απασχόληση των κατοίκων, με αποτέλεσμα η οικονομική αξία του μνημείου να είναι αυταπόδεικτη.

Σήμερα η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μια ευρεία έννοια η οποία δεν περιορίζεται στις μνήμες ή σε τόπους ή σε αντικείμενα, αλλά κινείται και προς τους

οικονομικούς τομείς, το εμπόριο, την ψυχαγωγία και την πολιτική. (GreenLinesInstituteForSustainableDevelopment, 2010, σσ. 42-49). Η πολιτιστική κληρονομιά λοιπόν στη σύγχρονη κοινωνία γίνεται αντιληπτή ως εμπορικό αγαθό, το οποίο θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο κατανάλωσης (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015, σσ. 128 - 132).

Βεβαίως, η κατανάλωση στην περίπτωση μας περιλαμβάνει την ικανοποίηση που παράγεται από την απόλαυση ενός πολιτιστικού αγαθού. Ωστόσο, η κατανάλωση του πολιτιστικού αγαθού προσφέρει και άλλα οφέλη (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015, σσ. 150 - 151).

Είναι αποδεκτό ότι η κατανάλωση των πολιτιστικών αγαθών σχετίζεται άμεσα με την προβολή και προώθηση αυτών, ώστε να λειτουργήσουν ως ένα άκρως αποτελεσματικό μέσο για να προσελκύσουν τουρίστες. Για να έχει ένας τόπος συνεχή τουρισμό και να είναι ανταγωνιστικός, αφενός πρέπει να προσέχει τις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών του και αφετέρου να αναδεικνύει με σύγχρονα μέσα τα πολιτιστικά αγαθά του (Cultural-Statistics, 2011). Έτσι, η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ο κάθε τουρίστας επιλέγει τον προορισμό του βάσει των πολιτιστικών αγαθών που μπορεί να απολαύσει σε αυτόν (COM[2014]477, 2014, σσ. 4 - 5).

Με τον τρόπο αυτόν διαμορφώνεται η έννοια του πολιτιστικού τουρισμού. Συγκεκριμένα, ο πολιτιστικός τουρισμός αφορά την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου, ώστε να επιλέξουν τον τόπο αυτό περισσότεροι τουρίστες για τα μελλοντικά τους σχέδια εξορμήσεων. Ωστόσο, πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ο πολιτιστικός τουρισμός δεν εξαντλείται στα όρια της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Αντίθετα των σύνολο των πολιτιστικών αγαθών, υλικών και άυλων, αποτελεί κίνητρο για έναν τουρίστα. Η σημασία του πολιτιστικού τουρισμού είναι τεράστια για έναν τόπο, καθώς η βασικότερη συμβολή του είναι η οικονομική ανάπτυξη κάθε περιοχής στην οποία αναπτύσσεται (COM[2014]477, 2014:4).

Η ανάπτυξη αυτή εμφανίζεται με δυο μορφές. Από τη μια αντλούνται οικονομικά οφέλη από την προβολή και την «κατανάλωση» (δηλαδή την εκμετάλλευση) ενός πολιτιστικού αγαθού. Η αγορά εισιτηρίων για την επίσκεψη σε έναν αρχαιολογικό τόπο ή σε ένα μουσείο για παράδειγμα αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιου οικονομικού οφέλους. Με τον τρόπο αυτόν, επομένως, παρατηρείται η ανάπτυξη των τοπικών και περιφερειακών οικονομιών, καθώς οι τουρίστες επενδύουν σε αυτές μέσω της απόλαυσης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ωστόσο, η οικονομία ενισχύεται και μέσω των λοιπών «επενδύσεων» τέτοιας μορφής που συνοδεύει την επίσκεψη ενός μουσείου. Ο τουρίστας θα διανυκτερεύσει στον προορισμό του, θα ξοδεύει χρήματα για τη σίτισή του, για τη μεταφορά του, για την αγορά δώρων κτλ. Έτσι με αφορμή την πολιτιστική κληρονομιά θα παρατηρηθεί ενίσχυση της ευρύτερης οικονομίας του τόπου αυτού. Άρα, ο πολιτιστικός τουρισμός και η αύξηση του αριθμού των τουριστών που ταξιδεύουν προς μια περιοχή συνεπάγεται την ενίσχυση όλης της οικονομικής ζωής του τόπου αυτού και κατ' επέκταση την οικονομική ανάπτυξη (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015, σσ. 134 - 138).

Ωστόσο, ο πολιτιστικός τουρισμός δεν αποτελεί το μοναδικό εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης. Η προστασία, προώθηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, πέραν του πολιτιστικού τουρισμού και εντός του πλαισίου της συγκεκριμένης πολιτιστικής πολιτικής που θα υιοθετήσει η κάθε κοινωνία, έχει σαν αποτέλεσμα την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας²⁶. Πέραν, όμως της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, οι ενέργειες αυτές για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς απαιτούν την εξειδικευμένη κατάρτιση των εργαζομένων. Έτσι, παρατηρείται υψηλού επιπέδου τεχνική εκπαίδευση των προσώπων που απασχολούνται σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τα πολιτιστικά αγαθά. Και επειδή η αναγκαιότητα των ειδικοτήτων αυτών είναι μεγάλη, είναι δεδομένο ότι οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι θα απορροφώνται από τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας. Κατ' επέκταση, αυξάνονται οι θέσεις εργασίας, η τεχνική κατάρτιση και η απορρόφηση των εργαζομένων και σημειώνεται περιορισμός της ανεργίας. Τα γεγονότα αυτά σηματοδοτούν οικονομική ανάπτυξη.

Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να συμβάλλει στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, έτσι ώστε να δημιουργούνται έσοδα ικανά για τη συντήρηση των μνημείων της. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να συμβάλλει σημαντικά για την «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», στους στρατηγικούς στόχους του «Ευρώπη 2020» (InHerit, 5/2016:98).²⁷

Έτσι θεωρείται ότι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς συμβάλλει στη δημιουργία εισοδήματος, ενισχύει την κοινωνική και οικονομική ζωή, ενώ

---

²⁶ Π.χ. για την αναστήλωση ενός μνημείου, για την συντήρηση ενός έργου τέχνης κτλ.

²⁷ Στην ομάδα InHerit συμμετείχαν οι: Σχολή Αρχιτεκτονικής του Πολυτεχνείου Κρήτης ως συντονιστής, ο Τομέας Ανάπτυξης και Διεθνούς Οικονομίας του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το Middlesex University Business School του Λονδίνου, το Μανιατάκειο Ίδρυμα, το Πανεπιστήμιο Νεάπολης της Πάφου, το Κέντρο Μεσογειακής Αρχιτεκτονικής του Δήμου Χανίων (KEPPEDIH-KAM) και το Ίδρυμα Fondazione Flaminia, της Ραβέννα Ιταλίας.

παράλληλα χρηματοδοτεί τη συντήρησή της και εν συνεχεία τη συντήρηση των πολιτιστικών αγαθών και μπορεί να προσελκύσει ξένους οικονομικούς επενδυτές για να πραγματοποιήσουν εκδηλώσεις στη χώρα μας²⁸ (COM[2014]477, 2014, σσ. 10 - 15).

Σήμερα την άποψη αυτή, εκτός από τους οικονομολόγους, την υποστηρίζουν και ανθρωπολόγοι, νομικοί και συντηρητές. Όμως, όσοι είναι αντίθετοι με αυτήν υποστηρίζουν ότι αποτελεί απειλή η οποία οδηγεί στην εκμετάλλευση, στην εμπορευματοποίηση, στην απαξίωση και τέλος στην καταστροφή (Μέργος, 2017 σσ. 379-397), (InHerit, 5/2016).

Επίσης, η πολιτιστική κληρονομιά, μέσω της προβολής της αναδεικνύει και έναν τόπο. Οι οικονομικές συνέπειες αυτού του γεγονότος είναι πολύ σημαντικές. Η σύγχρονη κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και της αστικοποίησης επιβάλλει την εγκατάλειψη αγροτικών περιοχών και τη μετακίνηση του πληθυσμού σε μεγάλα αστικά κέντρα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις περιορισμένες ευκαιρίες ανάπτυξης που παρουσιάζονται σε μικρότερους τόπους. Όμως η προβολή των πολιτιστικών αγαθών ενός τόπου, που όπως είδαμε θα αυξήσει τις θέσεις εργασίας, την εξειδίκευση του επαγγελματικού δυναμικού και τις ξένες επενδύσεις μπορεί να θεωρηθεί ως μια λύση για τον περιορισμό της αστικοποίησης. Τα παραπάνω θα αποτελέσουν κίνητρα για τους τοπικούς πληθυσμούς, οι οποίοι δε θα καταφύγουν στα αστικά κέντρα λόγω του ότι ο τόπος εγκατάστασής τους θα προσφέρει τις ίδιες ευκαιρίες ανάπτυξης με τις μεγάλες πόλεις (COM[2014]477, 2014, σσ. 5 - 8).

Εν κατακλείδι, λοιπόν, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ανάδειξη αυτής επιβάλλεται καθώς μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου (COM[2014]477, 2014:1). Έτσι, είναι απαραίτητη η συντήρηση των μνημείων, η ανάπλαση και αναστήλωση αυτών, η προβολή τους και η αξιοποίησή τους ώστε να αποτελούν ως αγαθό προς κατανάλωση για τους πολίτες μιας κοινωνίας αλλά και για τους ξένους οι οποίοι είναι υποψήφιοι τουρίστες. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να εξακολουθεί να προσελκύει το ενδιαφέρον των πολιτών και να συντελεί στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου. Είναι άκρως σημαντικό να γίνει κατανοητό από όλους τους πολίτες ότι η παραπάνω προστασία συμβαδίζει με τις επιταγές της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως έχει σχηματιστεί στις διεθνείς και εθνικές συζητήσεις μέχρι και σήμερα ώστε

---

²⁸ Π.χ. εκδήλωση ενδιαφέροντος για πραγματοποίηση επίδειξης μόδας της νέας κολεξιόν του γνωστού ξένου οίκου Gucci στον Παρθενώνα

τόσο σε κρατικό όσο και σε ατομικό επίπεδο να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για τη διατήρηση των πόρων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος για τις παρούσες και τις μελλοντικές γενιές (COM[2007]242, 2007:16). Η πολιτιστική κληρονομιά, ως εργαλείο ανάπτυξης και μέσο της αρχής της αειφορίας κατορθώνει να πραγματοποιήσει την οικονομική άνθιση μιας κοινωνίας μέσω της προσέλκυσης τουριστών και χρηματικών κεφαλαίων και της προώθησης των επενδύσεων (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015:155). Αυτό, ωστόσο που είναι απαραίτητο είναι ο σχηματισμός και η υλοποίηση της κατάλληλης πολιτιστικής πολιτικής ώστε ο παραπάνω στόχος να καταστεί εφικτός και να αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα (Κόνσολα, 2006, σσ. 137 - 139).

3.3 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο πνευματικής ανάπτυξης

Βέβαια, η προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν έχει μόνο οικονομικά αποτελέσματα αλλά παρουσιάζει και άλλες πτυχές. Έχει υποστηριχτεί ότι η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί και ένα σημαντικό εργαλείο για την πνευματική ανάπτυξη των μελών μιας κοινωνίας. Αυτό δικαιολογείται από την πνευματική αξία που παρουσιάζουν τα πολιτιστικά αγαθά. (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015:131)

Μέσα από τα πολιτιστικά αγαθά, το παρελθόν εμφανίζεται ενσωματωμένο στη γνώση του σήμερα (Κόκκινος, 2004:167). Η πολιτιστική κληρονομιά παρέχει πληροφορίες για την ιστορία και το πολιτικό υπόβαθρο μιας περιοχής. Για το λόγο αυτό άλλωστε αποτελεί τμήμα του φυσικού και του πολιτιστικού - ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης). Τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν την κοιτίδα του πολιτισμού, της ταυτότητας και των αξιών που αντιπροσωπεύουν μια κοινωνία. Έτσι, αποτελεί μια μαρτυρία με έντονο κοινωνικό και πολιτικό περιεχόμενο της ιστορίας ενός τόπου που κάνει ακόμα και στη σύγχρονη εποχή αισθητή της παρουσία της. Η πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά και τα συναισθήματα που δημιουργούνται μέσω της κατανάλωσης αυτών επιτρέπει στα μέλη μιας κοινωνίας να φτάσουν στη γνώση της ιστορίας και της κουλτούρας ενός τόπου (Κόκκινος, 2004, σσ. 100 - 101). Άλλωστε, μιλάμε για την κοινωνία της γνώσης, η μετάδοση της οποίας επιχειρείται με φυσικά μέσα και με τη χρήση της

τεχνολογίας.²⁹ Άρα, η πνευματική αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς έγκειται στο ότι επιτρέπει το σχηματισμό της συνείδησης κάθε ανθρώπου και αναπτύσσει την ταυτότητά του σε ατομικό επίπεδο αλλά και στο πλαίσιο της δράσης του εντός μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Παράλληλα, η πολιτιστική κληρονομιά λειτουργεί ως ντοκουμέντο ιστορίας που ενσωματώνει τις αξίες της παραδοσιακής αστικής κληρονομιάς (Vecco, 2010, σσ. 320 - 323).

Τα πολιτιστικά αγαθά δημιουργούν πολιτισμική πεποίθηση των μελών μιας κοινωνίας και διαμορφώνουν δεσμούς αυτών με μια συγκεκριμένη κοινωνία ή τόπο. Με την ανάπτυξη αυτού του συναισθήματος σύνδεσης ή του δεσμού πραγματοποιείται η πνευματική άνθηση των ανθρώπων και τους δημιουργείται η ανάγκη να αφιερώνουν χρόνο για την μελέτη της ιστορίας των πολιτιστικών αγαθών και για την προστασία και ανάδειξη αυτών αλλά και αναπτύσσεται η θέληση να συνδράμουν και οι ίδιοι στην παραγωγή πολιτιστικών αγαθών μέσω της δημιουργίας και της συμμετοχής σε πολιτιστικούς συλλόγους. Επομένως, διευρύνονται οι πνευματικοί ορίζοντες των ανθρώπων, και επιζητούν τη διατήρηση αλλά και συνέχιση της παραγωγής πνευματικών και καλλιτεχνικών έργων, τα οποία θα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκης, 2015, σσ. 130 - 131).

Πέραν όμως της ανάγκης συνέχισης της παραγωγής πολιτιστικών αγαθών μέσω της πολιτιστικής δημιουργίας, η κατανόηση της πνευματικής αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων έχει ως αποτέλεσμα ο κάθε άνθρωπος να κατανοήσει τη σημασία της προστασίας αυτής και της ανάδειξης των πολιτιστικών αγαθών ώστε όλοι να γίνουν κοινωνοί των πληροφοριών που μεταφέρει. Με τον τρόπο αυτόν μεταβάλλεται η νοοτροπία των μελών μιας κοινωνίας, σέβονται το πολιτιστικό περιβάλλον και κατ' επέκταση και το φυσικό και αλλάζει άρδην ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζουν το περιβάλλον και τους συνανθρώπους τους. Έτσι, παρατηρείται η πνευματική ανάπτυξη και ωρίμανση αυτών. Κάθε μέλος της κοινωνίας που έχει μνηθεί στην προστασία των πολιτιστικών αγαθών υιοθετεί έναν τρόπο ζωής που σέβεται την αρχή της αειφορίας, την αξία των πολιτιστικών αγαθών και συμβάλει στη διάδοση της πολιτισμικής πληροφορίας και στην εδραίωση ενός τρόπου ζωής που θα επιδεικνύει την πρέπουσα φροντίδα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν

---

²⁹ Όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο

σκεφτούμε ότι στη σύγχρονη εποχή οι άνθρωποι δεν εφιστούν την απαραίτητη προσοχή στη διάσωση των πολιτιστικών αγαθών (Πατσιάς, 2012, σσ. 37 - 40).

Η πνευματική ανάπτυξη που παρατηρείται, λοιπόν, έγκειται στην κατανόηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, της ανάγκης συνέχισης παραγωγής πολιτιστικών αγαθών και των κινδύνων που απειλούν τα αυτά ωριμάζοντας πνευματικά. Τα παραπάνω αποτελούν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να αναπτυχθεί ο διαπολιτισμικός διάλογος και να γίνει αποδεκτός κάθε πολιτισμός ακόμα και αν αποτελεί μειονότητα σε μια κοινωνία (Πατσιάς, 2012, σσ. 39 - 42).

3.4 Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο κοινωνικής ανάπτυξης & συνοχής

Η πνευματική και οικονομική ανάπτυξη που πραγματοποιείται με την προστασία και την ανάδειξη των πολιτιστικών αγαθών έχει σαν αποτέλεσμα την αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας και την ανάπτυξη διαλόγου μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών που αναπτύσσονται σε διαφορετικούς τόπους ή που συνυπάρχουν σε έναν τόπο. Ποια είναι όμως η σημασία του διαπολιτισμικού διαλόγου;

Αρχικά, η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί έναν περιγραφικό όρο που σημαίνει «την ύπαρξη περισσότερων, πολιτισμικά ετερόκλητων, κοινωνικών σχηματισμών ή ομάδων» (Κόκκινος, 2004:59). Η αναγνώριση και η ταυτότητα αποτελούν δυο έννοιες που σχετίζονται με την αναγνώριση της διαφοράς κάθε ανθρώπου από τον άλλον, στο σεβασμό της ταυτότητάς του, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε διάκρισης (φυλετικής, εθνικής, θρησκευτικής κτλ.) (Κόκκινος, 2004, σσ. 59 - 60).

Από την άλλη, η πολιτιστική πολυμορφία είναι ιδίον των σύγχρονων κοινωνιών και δυστυχώς τα τελευταία χρόνια έχει προκαλέσει πολλά προβλήματα που απειλούν την κοινωνική συνοχή. Τα νέα δεδομένα στην Ευρώπη αλλά και στη διεθνή σκηνή³⁰ έχουν οδηγήσει σε μια συμπίεση χωροχρονική. Ωστόσο, όπως είδαμε τα πολιτιστικά αγαθά είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τον χώρο και τον χρόνο. Ως εκ τούτου παρατηρείται και μια συμπίεση των πολιτισμών εντός των ορίων μιας κοινωνίας (Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο - "Ζώντας μαζί ως ίσοι με αξιοπρέπεια", 2008).

---

³⁰ Παγκοσμιοποίηση, εγκατάσταση μιας εσωτερικής και ενιαίας αγοράς σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εισροή προσφύγων και μεταναστών

Η παραπάνω συμπίεση έγκειται στην παράλληλη ύπαρξη πολλών ταυτοτήτων και πολιτισμών εντός ενός ορισμένου τόπου. Η κατάλληλη διαχείριση της συμπίεσης απαιτεί την ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου, ειδάλλως οι στερεοτυπικές αντιλήψεις και η καχυποψία απέναντι στους ξένους πολιτισμούς θα προκαλέσουν την αρνητική αντιμετώπιση των ξένων πολιτιστικών στοιχείων αλλά και επιθετικότητα στους φορείς αυτών (Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο - "Ζώντας μαζί ως ίσοι με αξιοπρέπεια", 2008).

Είναι πολύ σημαντικό να γίνει κατανοητό το ανωτέρω επιχείρημα καθώς η αποδοχή της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου ενδείκνυται ως η κατάλληλη λύση για την ανάπτυξη σε επίπεδο τοπικό, περιφερειακό και εθνικό. Η ανάπτυξη συζήτησης μεταξύ παραγόντων με διαφορετική εθνοτική, πολιτιστική προέλευση, διαφορετική θρησκεία και γλώσσα είναι απαραίτητη ώστε να προωθηθεί η και από τις δυο πλευρές κατανόηση και να αναπτυχθεί ο απαραίτητος σεβασμός. Αυτό είναι πολύ σημαντικό στα σύγχρονες κοινωνίες όπου συνυπάρχουν παράγοντες με διαφορετική καταγωγή, ιδεολογία, θρησκεία, Μόρφωση και υπόβαθρο. Έτσι, συντελείται η κοινωνική ανάπτυξη, και αναδεικνύεται η αξιοπρέπεια ως ύψιστη αξία και χαρακτηριστικό των ανθρώπων. Τίθενται, λοιπόν, γερές βάσεις για τη δημοκρατία, αναγνωρίζεται η ισότητα και αποφεύγεται η με οποιονδήποτε τρόπο περιθωριοποίηση λόγω φυλετικών, θρησκευτικών και άλλων διακρίσεων (Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο - "Ζώντας μαζί ως ίσοι με αξιοπρέπεια", 2008).

Η πολιτιστική κληρονομιά ως παράγων κοινωνικής συνοχής και ως στοιχείο ενίσχυσης της δημοκρατίας δέχεται διαπολιτισμικές σταθερές, τον αμοιβαίο σεβασμό προς τον συνάνθρωπο αλλά και προς το περιβάλλον και κατοχυρώνει την ισορροπία και τη συνοχή εντός μιας κοινωνίας (Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο - "Ζώντας μαζί ως ίσοι με αξιοπρέπεια", 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟ ΕΡΓΟ

«ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ»

Γενικά

Η Ελλάδα αποτελείται από ένα σύνθετα δομημένο περιβάλλον, με γεωτεμάχια, οριζόντιες και κάθετες ιδιοκτησίες στα οποία εντοπίζεται πλήθος δικαιωμάτων. Συζητώντας το ζήτημα της προστασίας των ακίνητων πολιτιστικών αγαθών προκύπτουν πολλά προβλήματα σχετικά με την τοποθέτησή τους στο χώρο. Τα ζητήματα αυτά συνδέονται κυρίως με την κακή διαχείριση των υπηρεσιών προστασίας και των περιορισμών που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της ιδιοκτησίας. Ωστόσο, δεν υπάρχει ειδική υπηρεσία προστασίας ως προς το σύνολο της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Έτσι, απουσιάζει μια ενοποιημένη δομή, η δράση της οποίας θα διέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία ώστε να εξασφαλιστεί η βέλτιστη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών. Ως εκ τούτου, η συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων είναι δύσκολη και τα όρια μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής παρουσίας είναι δυσδιάκριτα.

4.1 Τα Κτηματολόγια σε Ευρωπαϊκό επίπεδο

Στην επίσημη σελίδα του Ευρωπαϊκού Κτηματολογίου³¹ παρουσιάζονται αφ' ενός η EULIS (European Land Information Service - Ευρωπαϊκή Υπηρεσία

---

³¹https://ejustice.europa.eu/content_land_registers_at_european_level-108el.do

Πληροφοριών Κτηματολογίου) και αφετέρου η ELRA (European Land Registry Association – Ευρωπαϊκή Ένωση Κτηματολογίων). Η EULIS και η ELRA αποτελούν τα δίκτυα για τα Ευρωπαϊκά Κτηματολόγια.

Μέσω της EULIS είναι εφικτή η πρόσβαση στα κτηματολόγια των Ευρωπαϊκών χωρών. Δίδονται πληροφορίες σχετικές με την ακίνητη περιουσία και ενημερώνεται το κοινό για τις προϋποθέσεις καταχώρισής τους στο κτηματολόγιο της χώρας τους. Σήμερα τα κτηματολόγια 10 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο προόδου, συνδέονται με την EULIS, ενώ πέντε χώρες ήδη μοιράζονται πληροφορίες σχετικά με την ακίνητη περιουσία. Στη δικτυακή πύλη της EULIS παρέχονται πληροφορίες σχετικές με τα κτηματολόγια των χωρών της Ευρώπης και της ακίνητης περιουσίας, ενώ υπάλληλοι-οδηγοί εξυπηρετούν τους πελάτες, οι οποίοι πληρώνουν ένα αντίτιμο για αυτήν την υπηρεσία. Στην υπηρεσία περιλαμβάνονται γενικές και νομικές πληροφορίες, οι απαιτούμενες διαδικασίες καταχώρησης, η σύσταση υποθηκών και οτιδήποτε αφορά τις συναλλαγές ακινήτων.

Η ELRA συστήθηκε στο Βέλγιο και είναι μια μη κερδοσκοπική εταιρία στην οποία ανήκουν 29 οργανώσεις που εκπροσωπούν τα κτηματολόγια 22 Ευρωπαϊκών χωρών μελών. Η κτηματογράφηση αποτελεί τον κύριο στόχο της ELRA, ενώ υλοποιεί σεμινάρια σχετικά με τους Ευρωπαϊκούς κανονισμούς που διέπουν τα κτηματολόγια και παράλληλα υποστηρίζει και αναπτύσσει το έργο IMOLA το οποία αφορά τη διαλειτουργικότητα των κτηματολογίων.

Επιπλέον από το 2010, λειτουργεί το ELRN (European Land Registry Network – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κτηματολογίων), όπου έχει στόχο την ανάπτυξη της συνεργασίας και τη μελλοντική ενοποίηση όλων των υπηρεσιών των κρατών μελών της Ε. Ε. Προς το παρόν στο δίκτυο είναι μέλη 22 χώρες, οι οποίες διαθέτουν και από έναν υπάλληλο με γνώσεις υψηλού επιπέδου αναφορικά με τα κτηματολόγια και τη λειτουργία τους (EuropanJustice, 2017).

4.2 Το Εθνικό Κτηματολόγιο

Το Κτηματολόγιο εισήχθη στην Ελληνική πραγματικότητα το 1836, επί Όθωνα, με το σχετικό διάταγμα στο υπ' αριθμό ΦΕΚ 70/2-12-1836. Το άρθρο 4 του διατάγματος ορίζει τα εξής: *«Αι εγγραφαι θέλουν γίνεσθαι εις όνομα του δικαιώματι ιδιοκτησίας κατέχοντος, και θέλουν περιέχει 1.) Το είδος του κτήματος, αν δηλ. είναι αγρός, οικία κ.λπ. 2.) Την ονομασία του κτήματος, αν έχη. 3.) Την θέσιν. 4.) Τα όρια.*

5.) Την έκτασιν, ή το μέγεθος ως έγγιστα. 6.) Τους τίτλους της ιδιοκτησίας». Από την εποχή εκείνη έως και σήμερα το Εθνικό Κτηματολόγιο δεν έχει καταφέρει να ολοκληρωθεί και να εφαρμοστεί. Η έλλειψη Κτηματολογίου εξυπηρετεί πολλούς, μιας και διαπιστώνονται αρκετές καταπατήσεις γης. Το 1995, με τον Νόμο 2308/15-6-1995, αποφασίζεται η δημιουργία του Εθνικού Κτηματολογίου. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. και με την υπ' αριθμό απόφαση 81706/6085/6-10-1995/ΦΕΚ 872B/19-10-1995, συστάθηκε η εταιρία «Κτηματολόγιο Α.Ε.», ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου. Το 2013 και με τον Νόμο 4164/2013 μετονομάστηκε σε «Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση Α.Ε.»³².

Πολλοί είναι οι παράγοντες εξαιτίας των οποίων καθυστερούν την ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου. Οι διαγωνισμοί προκηρύσσονται συνεχώς, στη συνέχεια εν μέσω ενστάσεων ακυρώνονται³³, οι μελέτες ανατίθενται, αλλά τελικώς οι προσφυγές οδηγούν σε επιπλέον καθυστερήσεις. Τα στοιχεία τα οποία δηλώνονται στη ΔΕΗ δεν είναι ακριβή, τα στοιχεία του Ε9 δεν είναι αξιόπιστα και στα υποθηκοφυλακεία γίνεται αναφορά στα πρόσωπα και όχι στα δικαιώματα (Σειμένης, 2015). Συγκεκριμένα το ισχύον στην Ελλάδα «σύστημα των βιβλίων Μεταγραφών και Υποθηκών» είναι προσωποκεντρικό. Αντίθετα, το «Κτηματολογικό» είναι πρωταρχικά κτηματοκεντρικό και έχει ως βάση τα ακίνητα (Κούσουλας, 2001, σσ. 9-10).

Το Εθνικό Κτηματολόγιο είναι «ένα ενιαίο σύστημα καταγραφής των νομικών, τεχνικών και άλλων πρόσθετων πληροφοριών των ακινήτων και των δικαιωμάτων επί αυτών, οι οποίες τηρούνται με την ευθύνη και την εγγύηση του Δημοσίου»³⁴. Σκοπός της υπηρεσίας αυτής είναι ο καθορισμός των ορίων των ακινήτων και η δημοσιότητα των δικαιωμάτων και βαρών που έχουν εγγραφεί στα κτηματολογικά βιβλία, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 2664/1998 που διέπει τη δράση του. Το άρθρο 2 του ίδιου Νόμου προβλέπει ότι «Το Κτηματολόγιο διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

---

³² ΕΚΧΑ Α.Ε.

³³ Στην ακύρωση και άμεση επαναπροκήρυξη των 22 από τους 28 συνολικά διαγωνισμούς για την κτηματογράφηση του υπολοίπου της χώρας προσανατολίζεται η ΕΚΧΑ (Εθνικό Κτηματολόγιο Χαρτογράφηση), σε συνεννόηση με το αρμόδιο υπουργείο (ΥΠΕΚΑ). 9/2014, (<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/888922/akuroi-oi-22-apo-tous-28-diagonismous-tou-ktimatologiou>)

³⁴ Όπως αναφέρεται από την Κτηματολόγιο Α.Ε. στην επίσημη ιστοσελίδα <http://www.ktimatologio.gr/Pages/Default.aspx>

1) την αρχή της κτηματοκεντρικής οργάνωσης των κτηματολογικών πληροφοριών, η οποία απαιτεί τη σύνταξη, τήρηση και διαρκή ενημέρωση κτηματολογικών διαγραμμάτων,

2) την αρχή του ελέγχου της νομιμότητας των τίτλων και λοιπών αναγκαίων στοιχείων για την αποδοχή της αίτησης εγγραφής στα κτηματολογικά βιβλία,

3) την αρχή της διασφάλισης της τάξης των κτηματολογικών εγγραφών, ανάλογα με το χρόνο υποβολής της σχετικής αίτησης (αρχή της χρονικής προτεραιότητας),

4) την αρχή της δημοσιότητας των κτηματολογικών βιβλίων,

5) την αρχή της διασφάλισης της δημόσιας πίστης, ώστε να προστατεύεται κάθε καλόπιστος συναλλασσόμενος που στηρίζεται στις κτηματολογικές εγγραφές και

6) την αρχή της καταλληλότητας του Κτηματολογίου ως συστήματος δεκτικού καταχώρισης και πρόσθετων κατηγοριών πληροφοριών σε οποιονδήποτε χρόνο στο μέλλον (αρχή του ανοικτού Κτηματολογίου)». Στην Ελλάδα, η υλοποίηση του εθνικού κτηματολογίου βρίσκεται σε εξέλιξη. Η απεικόνιση και αναπαράσταση βασίζεται σε 2D τεχνολογία και είναι ακατάλληλη για απεικόνιση ορισμένων περιπτώσεων πολλαπλής χρήσης χώρων, ή χωριστών δικαιωμάτων πάνω ή κάτω από την επιφάνεια του έργου. Αυτό αντανakλά την ανεπαρκή καταχώριση των πολλών στρωμάτων των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας (Dimoroulou, Gavanas, & Zentelis, 3D Registrations in the Hellenic Cadastre, October 8 - 13, 2006).

Καθώς το έργο Εθνικό κτηματολόγιο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα δεν υπάρχει επί του παρόντος μια συνολική εικόνα των δημοσίων ακινήτων. Το γεγονός ότι η δημόσια περιουσία δεν είναι πλήρως καταγεγραμμένη σε εθνικό επίπεδο σημαίνει ότι δεν υπάρχει γνώση ως προς το εύρος αυτής, και επιτρέπει τις παραβάσεις εκ μέρους των ιδιωτών (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:175).

Η πληθώρα των αρχαιοτήτων στην Ελλάδα έχει οδηγήσει στη γέννηση μιας σειράς προβλημάτων τα οποία πρέπει να περιοριστούν. Μερικά από αυτά είναι το παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων – αρχαιοκαπηλία, η ύπαρξη υπόγειων αρχαιοτήτων, οι εκκρεμείς απαλλοτριώσεις για αρχαιολογικούς σκοπούς που στερούν από τους ιδιοκτήτες το δικαίωμα χρήσης και αξιοποίησης της ιδιοκτησίας τους, οι εκκρεμείς αρχαιολογικές έρευνες που καθυστερούν στις απαλλοτριωμένες ιδιοκτησίες, η παραμέληση των διατηρητέων κτιρίων, η απουσία ενός συλλογικού οργάνου για τη διαχείριση του συνόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς η απουσία γενικού

σχεδιασμού για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, η δυσκολία πρόσβασης στα αρχαιολογικά δεδομένα, η απουσία των απαραίτητων εργαλείων για την προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς κτλ. (Γόγολου, 2013, σσ. 38 - 42).

Πρέπει να σημειώσουμε ότι στην περίπτωση του ιδιωτικού χώρου, η εξουσία διάθεσης ή παρέμβασης αναγνωρίζεται στο πρόσωπο του ιδιοκτήτη αυτής. Αντίθετα στον δημόσιο χώρο η εξουσία διάθεσης ή παρέμβασης εντοπίζεται σε ένα συλλογικό όργανο το οποίο συνήθως είναι το κράτος (Γόγολου, 2013:43). Βάσει των παραπάνω είναι σαφές ότι στην Ελλάδα, τα ειδικά αντικείμενα με ειδικό ιδιοκτησιακό καθεστώς λόγω του χαρακτηρισμού τους ως πολιτιστικών αγαθών είναι πολλά χωρίς, ωστόσο, να υπάρχει λεπτομερειακή καταγραφή τους. Έτσι, καθίσταται σαφές ότι για να καλυφθούν όλες οι ανάγκες για καταχώριση και προστασία των πολιτιστικών μνημείων, είναι απαραίτητη η υλοποίηση ενός αρχαιολογικού κτηματολογίου (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:173).

4.3 Το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο»

Το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού είναι η «με επιστημονική μεθοδολογία, συστηματική συλλογή, ολοκληρωμένη διερεύνηση, κωδικοποίηση, εισαγωγή και καταγραφή δεδομένων και μεταδεδομένων, χωρικό εντοπισμό και απεικόνιση, αποθήκευση και διαχείριση σε σύστημα διαχείρισης βάσεων δεδομένων, ανάκτηση δεδομένων, επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων, όλων των γεωτεμαχίων και ακινήτων που έχουν αποκτηθεί από το ΥΠΠΟΤ, κυρίως για αρχαιολογικούς σκοπούς, με την οποιαδήποτε διοικητική πράξη ή δικαιοπραξία, τα οποία ανήκουν στη δημόσια ή ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου, καθώς και όλων των θεσμοθετημένων αρχαιολογικών χώρων, τόπων και λοιπών περιοχών προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος, όπως επίσης και όλων των μνημείων από την απώτερη αρχαιότητα έως σήμερα, σε όλη την επικράτεια και αρμοδιότητας του ΥΠΠΟΤ και με τελικό στόχο την κάθε στιγμή ολοκληρωμένη μετρητική, ποσοτική και ποιοτική απόδοση της φυσικής, νομικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας του παραπάνω πολιτιστικού αποθέματος».

Ως στόχος του έργου έχει τεθεί η «ολοκληρωμένη μετρητική, ποσοτική και ποιοτική απόδοση της νομικής, ιστορικής, αρχαιολογικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας του πολιτιστικού αποθέματος καθώς και η ανάδειξή του στο διαδίκτυο. Στόχος είναι να ενσωματωθούν περιγραφικά / γεωχωρικά δεδομένα που

αφορούν: α) ... δημόσια ακίνητα (εντός / εκτός πόλεων και οικισμών, κτήρια κλπ.) που έχουν αποκτηθεί από το Δημόσιο και β) ... περιοχές προστασίας πολιτιστικού περιβάλλοντος και ακίνητα μνημεία. Σκοπό του έργου αποτελεί επίσης η συγκρότηση υπολογιστικής υποδομής για την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών στον πολίτη και στους δημόσιους φορείς που θα αποτελέσει πλατφόρμα διασύνδεσης πρόσθετων συστημάτων του Υπουργείου πολιτισμού και Αθλητισμού, όπως π.χ. το αναβαθμισμένο σύστημα του Εθνικού Μητρώου μνημείων και το πληροφοριακό σύστημα του ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων» (Διακήρυξη Διαγωνισμού για το έργο:20).³⁵

Το έργο αυτό, που περιλαμβάνει την καταγραφή των αρχαιοτήτων, έχει σαν στόχο, λοιπόν, τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων που είναι ψηφιακή και αφορά τα δημόσια και ιδιωτικά ακίνητα με αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Έτσι, το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο θα είναι ένα διαχειριστικό εργαλείο που θα συμβάλει στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς παρέχοντας σαφή ποσοτικοποιημένα δεδομένα του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας, και ενισχύοντας τη διεξαγωγή ταχέων διαδικασιών συναλλαγών των κρατικών υπηρεσιών του πολίτη. Η υλοποίηση του έργου θα παρέχει άμεσες πληροφορίες στον πολίτη για τα πολιτιστικά αγαθά και θα διευκολύνει την άμεση επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν ως προς την ιδιοκτησία των αρχαιοτήτων. Έτσι, *«απώτερος σκοπός για το κράτος είναι η γνώση της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας του πολιτιστικού αποθέματος, που θα οδηγήσει στην εξοικονόμηση σημαντικών ανθρώπινων και οικονομικών πόρων»* (Γόγολου, 2013:74).

Η κατάρτιση του έργου πραγματοποιείται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού ενώ ο φορέας που έχει αναλάβει την υλοποίησή του είναι η Διεύθυνση Απαλλοτριώσεων και Ακίνητης Περιουσίας. Παράλληλα στο έργο εμπλέκονται και άλλοι φορείς, όπως π.χ. η Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Ταμείου Αρχαιολογικών πόρων, Τοπογραφίσεων Φωτογραμμετρίας κτλ. (Γόγολου, 2013:75).

Σημαντικό ρόλο για την ολοκλήρωση του έργου παίζει η Κτηματολόγιο Α.Ε. για τη χρήση χαρτογραφικών υποβάθρων αλλά και αεροφωτογραφιών που είναι η βάση ώστε να δημιουργηθεί ο σύγχρονος αρχαιολογικός χάρτης της χώρας. Επίσης, η Διεύθυνση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου συνεργάζεται και με την υδρογραφική

---

³⁵http://eservices.yppo.gr/Files/19_1.pdf

υπηρεσία Στρατού ώστε να καθοριστούν οι ζώνες προστασίας των ενάλιων αρχαιολογικών χώρων (Γόγολου, 2013:75).

Το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο έμελλε να ολοκληρωθεί, όπως και το πρόγραμμα «Γαία» στο τέλος του 2015. Σύμφωνα με τις διαβεβαιώσεις του αναπληρωτή Υπουργού πολιτισμού κ. Νικόλαου Ξυδάκη, τον Φεβρουάριο του 2015 όπου παρουσίασε τις προτεραιότητες στον τομέα του Πολιτισμού από το βήμα της Βουλής, κατά τη συζήτηση επί των προγραμματικών δηλώσεων. Ειδικά για τον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς ο κ. Ξυδάκης ανακοίνωσε, μεταξύ άλλων, τη συνέχιση δρομολογημένων έργων προστασίας και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων, την αναμόρφωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων ώστε να γίνει η «παραγωγική ατμομηχανή» του υπουργείου, αλλά και την ολοκλήρωση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου - έργο με ουσιαστικό αναπτυξιακό χαρακτήρα, που όμως εκκρεμεί εδώ και χρόνια.³⁶

Τον Μάρτιο του 2015 παρουσιάστηκαν τα δύο κύρια εργαλεία της «Ψηφιακής Σύγκλισης», μέσω των οποίων οι ενδιαφερόμενοι θα έχουν πρόσβαση σε πλήθος πληροφοριών:

- ❖ Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, το οποίο θα το διαχειρίζονται στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού (εισαγωγή στοιχείων, επικαιροποίηση στοιχείων).
- ❖ Διαδικτυακή Πύλη «Γαία», στην οποία αρχικά θα δίδονται πληροφορίες για την Αττική και τη Βοιωτία, ενώ στη συνέχεια θα επεκταθεί σε όλη την Ελλάδα. Μέσω αυτής της πύλης οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούν να επιλέξουν μια γεωγραφική περιοχή ώστε να αντλήσουν στοιχεία σχετικά με τις περιοχές που προστατεύονται και για το καθεστώς που επικρατεί στην περίπτωση που το ακίνητό τους συνορεύει με αρχαιολογικούς χώρους ή βρίσκεται εντός τους.³⁷

Στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, στις 18/3/2015, ο επισκέπτης ενημερώνεται για την παύση λειτουργίας του διαδικτυακού αυτού τύπου και πληροφορείται ότι θα υπάρξει σχετική ανακοίνωση για μια νέα ηλεκτρονική διεύθυνση³⁸. Όλα δε τα μενού επιλογών είναι

---

³⁶ <http://news.in.gr/culture/article/?aid=1231384424>

³⁷ [http://www.digitalplan.gov.gr/portal/resource/H-exelixh-toy-ergoy-Arhaiologiko-](http://www.digitalplan.gov.gr/portal/resource/H-exelixh-toy-ergoy-Arhaiologiko-Kthmatologio)

Kthmatologio

³⁸ Παύση λειτουργίας παρόντος διαδικτυακού τύπου

κενά και στην αναζήτησή μας εμφανιζόταν το μήνυμα: «*Λυπούμαστε αλλά παρουσιάστηκε κάποιο σφάλμα. Δεν βρέθηκε κάποιο σχετικό άρθρο ή σελίδα*».

4.4 Η τεχνολογία και η πολιτιστική κληρονομιά

Η τεχνολογία έχει οδηγήσει σε νέα δεδομένα στην παγκοσμιοποιημένη αγορά και κοινωνία, όπου έχουν διευρυνθεί τα δικαιώματα των πολιτών στην πληροφορία και στη γνώση και έχει διευρυνθεί και εμπλουτιστεί το κοινό (ΕΟΣΦΙΜ, 2007:22). Έτσι οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν την ορθότερη προσέγγιση του πολιτισμού (ΕΟΣΦΙΜ, 2007:25). Οι τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών ενισχύουν την αποτελεσματική και βελτιωμένη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και τη διάδοση και προβολή τους στο ευρύ κοινό (ΕΟΣΦΙΜ, 2007:30).

Σήμερα μια τεράστια ποικιλία ψηφιακών τεχνολογιών εφαρμόζεται στην περίπτωση της προώθησης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι υπολογιστές, τα εργαλεία τρισδιάστατης απεικόνισης αποτελούν βοηθήματα με ιδιαίτερα μεγάλη συμβολή στην τεκμηρίωση, μοντελοποίηση – ανάλυση και παρουσίαση των πολιτιστικών αγαθών (Addison, 2001, σσ. 4 - 9).

Παράλληλα, είναι εντατικές οι προσπάθειες για την ηλεκτρονική καταγραφή όλων των αρχαιολογικών πληροφοριών παράλληλα με την καταγραφή των αρχαιολογικών ευρημάτων (Αγνουσιώτης & Βουζαξάκης, 2014:38). Άλλωστε οι εξελίξεις στον οικονομικό και στον τεχνολογικό τομέα τα τελευταία χρόνια έχουν προωθήσει τις προσεγγίσεις και τον ρόλο του Πολιτισμού και τον έχουν αναγάγει σε υπέρτατη αξία σε μια κοινωνία όπου η μετάδοση της πληροφορίας αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για την κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη. (Αγνουσιώτης & Βουζαξάκης, 2014:40).

Η εικονική πραγματικότητα αποτελεί μια νέα μορφή απεικόνισης των πολιτιστικών αγαθών. Πρόκειται για την «ψηφιακή δημιουργία (μέσω κατάλληλου υλικού και λογισμικού ηλεκτρονικών υπολογιστών) τρισδιάστατων εμπειριών στον χρήστη, οι οποίες προσεγγίζουν ικανοποιητικά την πραγματικότητα, μέσω τρισδιάστατων εικονικών (ψηφιακά δημιουργούμενων) περιβαλλόντων, τα οποία

Ενημερώνουμε όλους τους ενδιαφερομένους ότι ο παρόν διαδικτυακός τόπος θα σταματήσει να λειτουργεί ενόψει της επικείμενης έναρξης λειτουργίας της διαδικτυακής πύλης του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου, για την διαδικτυακή διεύθυνση της οποίας θα υπάρξει σχετική ανακοίνωση.

λειτουργούν ως αποδεκτά υποκατάστατα αντίστοιχων αληθινών περιβαλλόντων» (ΕΟΣΦΙΜ, 2007:32).

Όλα τα παραπάνω αποσκοπούν στην ανάπτυξη της κοινωνίας μέσω της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Η καταγραφή των μνημείων και των μουσείων θα διαμορφώσουν τις συνθήκες εκείνες που είναι απαραίτητες (εκπαιδευτικές, θεσμικές, εκσυγχρονισμός των υποδομών και της πρόσβασης) ώστε να γίνουν ελκυστικά και ανταγωνιστικά, να αυξηθεί η επισκεψιμότητά τους και η κοινωνική συμμετοχή (ΕΟΣΦΙΜ, 2007:22).

Από την άλλη, τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών είναι ένα σημαντικό εργαλείο διαχείρισης χωρικής πληροφορίας. Η σπουδαιότητα αυτών έγκειται σε δυο παραμέτρους. Αφενός στο ότι προσφέρουν γνώση του τι συμβαίνει και που ακριβώς συμβαίνει και αφετέρου στο ότι μπορούν να αποτελέσουν διάυλο επικοινωνίας μεταξύ της επιστήμης και της πρακτικής για την επίλυση ενός ζητήματος (Συλαίου, Μπασιούκα, Πότσιου, & Πατιάς, 2012:15). Η Επιστήμη Γεωγραφικών Πληροφοριών συνδέεται με τα *«ζητήματα που τίθενται γύρω από την τεχνολογία που συλλέγει και διαχειρίζεται χωρική πληροφορία και εξάγει συμπεράσματα και χρήζουν επιστημονικής μελέτης»* (Συλαίου, Μπασιούκα, Πότσιου, & Πατιάς, 2012:15).

Η έννοια της Εθελοντικής Γεωγραφικής Πληροφορίας βασίζεται στην έννοια «πολίτες ως αισθητήρες» και αφορά τη συμμετοχή των πολιτών στη συλλογή χωρικής πληροφορίας, και δη σε έναν τομέα που μέχρι πρότινος πρωτοστατούσαν οι επίσημοι χαρτογραφικοί οργανισμοί (Συλαίου, Μπασιούκα, Πότσιου, & Πατιάς, 2012:16).

Βάσει των παραπάνω, λοιπόν, κατέστη σαφές ότι η τεχνολογία αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για την εξασφάλιση της προστασίας και της προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, πάνω στην τεχνολογία αυτή, άλλωστε, βασίζεται και η υλοποίηση του έργου «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο», όπως θα εκτεθεί κατωτέρω.

4.5 Ειδικότερα για το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο»

Το έργο Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο αποτελεί την πρώτη προσπάθεια του Ελληνικού κράτους να καταγράψει τη δημόσια και ιδιωτική ακίνητη περιουσία η οποία παρουσιάζει αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:175). Σκοπός του έργου είναι η χρήση διοικητικών και γεωχωρικών δεδομένων τα οποία θα προκύπτουν από τα εν λόγω ακίνητα για την κατασκευή ενός

μοντέλου με περιγραφικές πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα, περιορισμούς και ευθύνες που οι ιδιώτες και το Κράτος φέρουν (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:184).

Μέσω του έργου θα παρακολουθούνται οι διαδικασίες καταγραφής και τεκμηρίωσης, οι διαδικασίες απαλλοτρίωσης, στο σύνολο της ακίνητης περιουσίας, ενώ παράλληλα θα αρθούν πολλές γραφειοκρατικές δυσκολίες και η εξυπηρέτηση του πολίτη θα είναι άμεση (Ανδίρα, 2015).

Το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο» ανήκει στα ψηφιακά προγράμματα που έχουν καταρτιστεί εντός του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ψηφιακή Σύγκλιση» του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 και αποσκοπεί στην ανάπτυξη και στην εξειδίκευση των στρατηγικών, των μέσων και των παρεμβάσεων ώστε να αξιοποιηθούν με αποδοτικό και βιώσιμο τρόπο οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην ελληνική οικονομία (Γόγολου, 2013:75).

Το έργο συνίσταται σε μια ευρεία βάση δεδομένων για την αποσαφήνιση του καθεστώτος προστασίας της ιδιοκτησίας των ακινήτων με αρχαιολογικό ενδιαφέρον και των ορισμών των Ζωνών προστασίας γύρω από τα πολιτιστικά αγαθά αυτά. Η ιδιοκτησία που καταγράφεται στο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο» διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: Η πρώτη κατηγορία είναι τα ακίνητα μνημεία της Προϊστορικής, κλασσικής, Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Περιόδου, η δεύτερη κατηγορία είναι η ακίνητη περιουσία του δημοσίου τομέα, και η τρίτη κατηγορία είναι οι περιοχές πολιτιστικού περιβάλλοντος που χρήζουν προστασίας (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013, σσ. 176 - 177).

Το έργο υλοποιείται μέσω τριών υποέργων: αφενός της αρχαιολογικής αυτεπιστασίας, αφετέρου της υλοποίησης πληροφοριακού συστήματος και εκ τρίτου της εξαγωγής γεωχωρικών δεδομένων (Γόγολου, 2013:77). Άλλως τα υποέργα αυτά περιγράφονται ως εξής: το πρώτο είναι οι Ενέργειες Υποστήριξης και Καταχώρισης Δεδομένων, το δεύτερο είναι το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Αρχαιολογικού Κτηματολογίου και το τρίτο είναι η Υλοποίηση Αρχαιολογικού Κτηματολογίου.

Ειδικότερα, το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει μια αρχαιολογική ομάδα, που είναι υπεύθυνη για διαδικασίες προετοιμασίας των συγκεντρωμένων υλικών αλλά και του ποιοτικού ελέγχου του συστήματος και του περιεχομένου του.

Το δεύτερο στάδιο, είναι το ενδιάμεσο στάδιο διαχείρισης. Πραγματοποιείται συλλογή αρχαιολογικού υλικού, καταλογογράφηση μνημείων, τόπων και ακινήτων και η

ποσοτικοποίηση των δεδομένων. Η καταγραφή βασίζεται σε ένα ενιαίο σύστημα βάσει γεωμετρικής και περιγραφικής πληροφορίας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος απόκτησης ακινήτων που έχουν αρχαιολογική σημασία. Επίσης η καταγραφή περιλαμβάνει τη συστηματική συλλογή, την οργάνωση και την κωδικοποίηση των αρχαιολογικών πληροφοριών που προέρχονται από τις κατηγορίες αυτές, ενώ η ένταξη στο σύστημα πραγματοποιείται μέσω της καταγραφής δεδομένων ακριβούς γεωγραφικής θέσης με συντεταγμένες. Επίσης, προσδιορίζονται τα όρια των ζωνών προστασίας των μνημείων ενώ αξιοποιείται η ιστορική και αρχαιολογική πληροφορία για το είδος των αρχαιοτήτων αλλά και του διοικητικού και ιδιοκτησιακού καθεστώτος (Γόγολου, 2013:76). Όλες οι εγγραφές για την ακίνητη περιουσία οργανώνονται σε δυο επίπεδα, το περιγραφικό και το γεωχωρικό.

Αρχικά, λοιπόν, η περιουσία κατηγοριοποιείται ενσωματώνοντας αρχαιολογικές, ιστορικές, νομικές και διοικητικές πληροφορίες μαζί με την περιγραφική τεκμηρίωση για τα ακίνητα. Ζητήματα όπως η αποσαφήνιση της απαλλοτρίωσης ενός αγροτεμαχίου υπέρ του Δημοσίου επιλύονται στο στάδιο αυτό. Στη συνέχεια, οι λεπτομέρειες των αρχαιοτήτων εντός των ακινήτων, το νομικό καθεστώς της προστασίας αυτών και το διοικητικό στάτους αυτών καταγράφεται.

Το γεωχωρικό επίπεδο περιλαμβάνει διαδικασίες ταυτοποίησης και προσδιορισμού των ορίων των ακινήτων και πραγματοποιείται βάσει χαρτών και ορθοφωτογραφιών του 2007 – 2009. Παράλληλα, ελέγχεται και η ποιότητα, διαθεσιμότητα και αξιοπιστία των δεδομένων σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:177).

Το τελευταίο στάδιο αφορά την υλοποίηση ενός Ολοκληρωμένου Συστήματος Πληροφοριών από εξωτερικό ανάδοχο. Σε αυτό το σημείο θα λάβει χώρα ψηφιοποίηση των αρχείων που συλλέγονται όπως χάρτες και σχέδια έρευνας. Το ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα που θα προκύψει θα παράσχει υποδομή χωρικών δεδομένων για αρχαιολογικές, αρχιτεκτονικές και ιστορικές πληροφορίες και μια βάση δεδομένων για την καλύτερη μετάδοση πληροφοριών (Dimoroulou & Gogolou, LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre, 24 - 25 September 2013:177).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΡΕΥΝΑ

Γενικά

Η έρευνα είναι περισσότερο γνωστή, ως η αναζήτηση της γνώσης, μπορεί όμως να προσδιοριστεί και ως η επιστημονική και συστηματική αναζήτηση για «προσαρμοσμένες» πληροφορίες πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Σύμφωνα με τον Woody, όπως αναφέρει ο Kothari, η έρευνα προσδιορίζει και επαναπροσδιορίζει προβλήματα, διαμορφώνει υποθέσεις ή προτείνει λύσεις, οργανώνει, αξιολογεί, αφαιρεί και συλλέγει δεδομένα, διεξάγει συμπεράσματα και τέλος, με τον προσεκτικό έλεγχο αυτών των συμπερασμάτων προσδιορίζει εάν ταιριάζουν στη διατυπωμένη υπόθεση (Kothari, 2004, σσ. 140-152).

Αρχικός σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η λήψη συνεντεύξεων από υπευθύνους στο Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο με παράλληλη συμπλήρωση ερωτηματολογίου από εργαζόμενους στα Κτηματολογικά Γραφεία. Έτσι, οι μέθοδοι που επιλέχθηκαν ήταν αφενός η συνέντευξη (δομημένη και ημιδομημένη) και αφετέρου η συμπλήρωση ερωτηματολογίου. Η χρησιμότητα των μεθόδων αυτών έγκειται στα εξής: Η συνέντευξη είναι μια διαδικασία που επιτρέπει στον ερευνητή να αντλήσει πληροφορίες και δεδομένα μέσα από την ανάλυση του λόγου επιλεγμένων χαρακτηριστικών περιπτώσεων. Είναι ένα ερευνητικό εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσον συλλογής πληροφοριών, ελέγχου και ερμηνείας των ερευνητικών ερωτημάτων της έρευνας. Οι συνεντεύξεις επιτρέπουν την πρόσβαση στον τρόπο που βλέπουν οι άλλοι τις καταστάσεις και στηρίζεται στην ελεύθερη και ανοικτή επικοινωνία (Πετράκης, 1999).

Από την άλλη, η δυνατότητα συλλογής στοιχείων (από μια ομάδα ατόμων για το ίδιο ζήτημα), σύγκρισης, ποσοτικοποίησης και στατιστικής ανάλυσης αυτών μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου αποτελεί έναν συνηθισμένο τρόπο ανάλυσης

ώστε να διαπιστωθούν οι εμπειρικές τάσεις και ομοιομορφίες, και μέσω της επεξεργασίας τους να προκύψουν εμπειρικές γενικεύσεις και τα ανάλογα συμπεράσματα (Κυριαζή, 2011).

Προς την υλοποίηση των συνεντεύξεων διαμορφώθηκαν τα κατάλληλα ερωτηματολόγια ώστε να αποκρυσταλλωθεί ο ρόλος του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου, να προσδιοριστεί η πορεία του έργου και να διευκρινιστούν τα προβλήματα που εμποδίζουν την ολοκλήρωσή του. Προς τον σκοπό αυτό ακολούθησε σχετική αίτηση για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων στη Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών. Ωστόσο, το σχέδιο αυτό δεν κατέστη δυνατό λόγω της καθυστέρησης ανταπόκρισης από τους αρμοδίους. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού, δύο Προϊστάμενοι της παραπάνω Διεύθυνσης απέστειλαν μια σύντομη τοποθέτηση, η οποία αντανακλά την αποστολή του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου. Κάποιες από τις σκέψεις αυτές θα παρουσιαστούν στο επόμενο κεφάλαιο, ενώ θα ακολουθήσει και η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τα ερωτηματολόγια.

5.1 Επικοινωνία με τη Διεύθυνση Διαχείριση Εθνικού Αρχείου, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών

Σύμφωνα, λοιπόν, με την τοποθέτηση της Προϊσταμένης της ανωτέρω Διεύθυνσης, Βασιλικής Παπαγεωργίου, η συστηματική τεκμηρίωση, καταγραφή και ανάδειξη του συνόλου του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας αποτελεί βασική υποχρέωση που δεν επιβάλλεται μόνο από τις επιταγές του Ν. 3028/2002. Αναφέρει ότι οι πρόσφατες καταστροφές ακινήτων και κινητών μνημείων στη Συρία, το Ιράκ και τη Λιβύη έχουν καταστήσει περισσότερο από ποτέ σαφές σε ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα την ανάγκη τεκμηρίωσης του συνόλου των μνημείων -κινητών και ακινήτων- συμπεριλαμβανομένης και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Επισημαίνει, λοιπόν ότι προς το σκοπό αυτό η Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών υλοποιεί δύο μεγάλα έργα ψηφιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος, ένα από τα οποία είναι το «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο».

Παρουσιάζοντας το έργο αυτό επαναλαμβάνει τα ανωτέρω εκτεθέντα και για το λόγο αυτό δε θα αναπαραχθούν τα λεγόμενά της. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι

και η ίδια χαρακτηρίζει το εγχείρημα αυτό ως «φιλόδοξο, τεχνολογικά περίπλοκο και επιστημονικά εξαιρετικά απαιτητικό» και υποστηρίζει ότι συνιστά *sine qua non* προϋπόθεση για την εκπλήρωση του πολυσχιδούς έργου της προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Αναφέρει ότι οι πρώτες προσπάθειες για τη συστηματική και ενιαία καταγραφή της Ακίνητης Πολιτιστικής Κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του '90. Ειδικότερα, η δράση της ανωτέρω Διεύθυνσης περιλαμβάνει εφαρμογές λογισμικού όπως ο ΠΟΛΕΜΩΝ (που ενσωμάτωνε δυνατότητες χαρτογραφικής αποτύπωσης), ή μέσω ευρύτερων έργων και προγραμμάτων, όπως αυτό της σύνταξης του Διαρκούς Καταλόγου των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος).

Ο σχεδιασμός του έργου αποδίδεται στην εξέλιξη της τεχνολογίας και στις πολλαπλές προσφερόμενες από τον τομέα της Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών δυνατότητες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του κατάλληλου πλαισίου για τη σχεδίαση και υλοποίηση ενός έργου που θα παρείχε μεθοδολογικές και τεχνικές λύσεις στις σύνθετες απαιτήσεις καταγραφής, τεκμηρίωσης και διαχείρισης της σύγχρονης εποχής.

Σχετικά με την εξέλιξη του έργου, στη βάση δεδομένων έχουν πλέον ενσωματωθεί: περίπου 34.000 εγγραφές – δελτία (αρχαιολογικών χώρων, κτηρίων, οικοπέδων, αγροτεμαχίων). Σε αυτές περιλαμβάνονται:

4.284 χερσαίοι αρχαιολογικοί χώροι και ζώνες προστασίας

17.400 ακίνητα μνημεία όλων των χρονικών περιόδων (προϊστορικά, κλασικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεώτερα) καταγράφηκαν και τεκμηριώθηκαν, ώστε να καταστούν κτήμα *ex aequo*, κληρονομιά και παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές και την ανθρωπότητα.

Παράλληλα, έχει ξεκινήσει η συστηματική καταγραφή των κατασχομένων αρχαίων καταλοίπων (περισσότερων των 1.000 θέσεων).

Τα άμεσα και έμμεσα προσδοκώμενα οφέλη από τη συγκρότηση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου και τη δημιουργία της σύγχρονης τεχνολογικής υποδομής που παρουσιάζεται σήμερα είναι πολλαπλά και μείζονος σημασίας, κατά την υπεύθυνη της Διεύθυνσης. Μεταξύ αυτών επισημαίνει ότι κάθε πολίτης θα μπορεί μέσω της διαδικτυακής πύλης να:

«Εντοπίσει στη επιθυμητή περιοχή τους αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία που τον ενδιαφέρουν.

Συσχετίζει τα όρια της ιδιοκτησίας του με αυτά των προστατευμένων χώρων και μνημείων.

Εξυπηρετείται άμεσα με τη χορήγηση πιστοποιητικών – βεβαιώσεων».

Παράλληλα, τονίζει ότι το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο διαμορφώνει το πλαίσιο για «την ψηφιακή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την άρση των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων και την άμεση εξυπηρέτηση του πολίτη, την ταχύτερη αδειοδότηση των επιχειρήσεων, την αποσαφήνιση των κανόνων στις σχέσεις Υπουργείου Πολιτισμού και Πολίτη».

Παράλληλα το έργο συμβάλλει καθοριστικά στην αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, αφού καθιστά δυνατή τη διεξαγωγή ελέγχου για τον εντοπισμό σφαλμάτων στον προσδιορισμό των ιστορικών τόπων, στον χαρακτηρισμό μνημείων ως τέτοιων, στη μεταγραφή μνημείων, σε παράνομες κατεδαφίσεις κτλ.

Η κ. Παπαγεωργίου ολοκληρώνει την τοποθέτηση με ευχαριστίες προς τους συνεργάτες της, στην Ψηφιακή Σύγκλιση, στις λοιπές εμπλεκόμενες υπηρεσίες και κλείνει με τη διαβεβαίωση ότι *«το ταξίδι συνεχίζεται, καθώς το έργο έχει επιλεγεί να συνεχιστεί ως τμηματοποιημένη δράση και στην επόμενη προγραμματική περίοδο»*.

Ομοίως, και ο Προϊστάμενος του Τμήματος Σωτήριος Ραπτόπουλος περιγράφοντας το έργο Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο επανέλαβε ότι *«Στο πλαίσιο του έργου αναπτύχθηκε Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, το οποίο θα αποτελέσει την τεχνολογική υποδομή για τη διαχείριση των δεδομένων από τις αρμόδιες Υπηρεσίες και θα παρέχει στους πολίτες σαφέστερη εικόνα για την ίδια τους την περιουσία και τους τυχόν περιορισμούς που προκύπτουν βάσει της αρχαιολογικής νομοθεσίας, ώστε να μπορούν να σχεδιάζουν και οργανώνουν αποδοτικότερα τις δραστηριότητές τους»*. Σε σχέση με τις μελλοντικές προσδοκίες από το έργο ανέφερε ότι *«το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο θα μπορεί να ενσωματώσει άλλες πληροφορίες (π.χ., τα αποτελέσματα αρχαιολογικών ερευνών πεδίου, τα αρχαιολογικά ευρήματα και λοιπά στοιχεία από ανασκαφές εντός αρχαιολογικών χώρων), μετά από προσηκουσα μελέτη επέκτασης του»*. Τέλος, ως προς τα οφέλη της υλοποίησης του έργου για τους πολίτες σημείωσε ότι είναι πολλά και τα εντόπισε στη διευκόλυνση πρόσβασης του κοινού σε σχετικές πληροφορίες, στην ενίσχυση της ακαδημαϊκής και εκπαιδευτικής κοινότητας, στον εμπλουτισμό του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και στην αναβάθμιση των παρεχόμενων Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού προς τους πολίτες ως συνέπεια της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της διοικητικής λειτουργίας και της ταχύτερης αναζήτησης και επεξεργασίας των σχετικών στοιχείων.

Ωστόσο, η επικοινωνία με την παραπάνω Διεύθυνση και η τοποθέτηση αυτής δε θα μπορούσε να παρουσιάσει κάτι αρνητικό για το έργο και την αποτελεσματικότητά του, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη και η ανάλυση των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων, ώστε τελικά να καταλήξουμε σε ορθά αποτελέσματα ως προς τη δράση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου και την αποτελεσματικότητα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα αποτελέσματα που ακολουθούν αφορούν τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων που διεξήχθη σε Κτηματολογικά Γραφεία. Ο χώρος αυτός επιλέχτηκε ως ο πλέον κατάλληλος καθώς αποτελείται από εργαζομένους που είναι καταρτισμένοι ως προς τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, την εφαρμογή γεωχωρικών δεδομένων και τη χρήση περιγραφικών και νομικών όρων.

5.2 Δημογραφικά στοιχεία δείγματος

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αφορούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Από τους 100 συμμετέχοντες το 56% (n=56) ήταν γυναίκες και το 44% (n=44) ήταν άντρες. Επιπλέον, όσον αφορά την ηλικιακή ομάδα παρατηρήθηκε ότι το 32% (n=32) ήταν ηλικίας 46 έως 55 ετών το 23% (n=23) ήταν ηλικίας 36 έως 45 ετών και το 20% (n=20) ήταν ηλικίας άνω των 55 ετών. Μικρότερη συμμετοχή παρατηρήθηκε για άτομα ηλικίας κάτω των 25 ετών (n=9, 9%).

Τέλος, από τους 100 συμμετέχοντες το 38% (n=38) δήλωσαν ότι είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το 33% (n=33) ότι είναι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μικρότερο ποσοστό του δείγματος δήλωσαν απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (n=8, 8%) και κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης (n=21, 21%).

Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Φύλο	Άντρας	4	4.0%
	Γυναίκα	6	6.0%
Ηλικία	Έως 25 ετών		.0%
	26-35	6	6.0%
	36-45		

		3	3.0%
	46-55	2	2.0%
	Άνω των 55 ετών	0	0.0%
Μορφωτικό επίπεδο	Πρωτοβάθμια		.0%
	Δευτεροβάθμια	3	3.0%
	Τριτοβάθμια	8	8.0%
	Μεταπτυχιακό/Διδακτορικ		
	ό	1	1.0%

5.3 Απόψεις συμμετεχόντων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Σε αυτήν την ενότητα των αποτελεσμάτων δίνονται τα αποτελέσματα που αφορούν τις απόψεις των συμμετεχόντων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Από τον Πίνακα 2 προκύπτει ότι το 83% (n=83) των συμμετεχόντων ήταν ενήμεροι σχετικά με την ανάγκη προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, το 69% (n=69) ήταν ενημερωμένοι σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Αντίθετα, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (n=68, 68%) δεν ήταν ενημερωμένοι σχετικά με το έργο "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο".

Πίνακας 2. Αποτελέσματα για το αν είναι ενημερωμένοι για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς

	Ναι		Όχι	
				%
Ενημερωμένος σχετικά με την ανάγκη προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς	3	3.0%	7	7.0%
Ενημερωμένος σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης	9	9.0%	1	1.0%
Ενημερωμένος σχετικά με το έργο "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο"	2	2.0%	8	8.0%

Η επόμενη ενότητα ερωτήσεων αφορούσε τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται με τη μορφή μέσης τιμής και τυπικής απόκλισης στον Πίνακα 3. Από την ανάλυση των απαντήσεων των συμμετεχόντων σχετικά με την προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς προέκυψε ότι οι συμμετέχοντες συμφωνούν σε πολύ

μεγάλο βαθμό με το ότι η προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη (MT=4.43, TA=0.74), ενισχύει την κοινωνική συνοχή και αναπτύσσει το αίσθημα της εθνικής ταυτότητας (MT=4.35, TA=0.81), αποτελεί υποχρέωση όλων των πολιτών (MT=4.34, TA=0.73) και συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη (MT=4.31, TA=0.75). Επίσης, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη συμφωνία τους με το ότι η προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς συνδέεται άμεσα με τη βιώσιμη ανάπτυξη (MT=3.95, TA=0.82) ενώ θεωρούν ότι έγκειται στην κρατική πρωτοβουλία (MT=3.81, TA=0.88). Τέλος, προέκυψε ότι υπάρχει ουδετερότητα σχετικά με το αν η προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς ρυθμίζεται επαρκώς από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία (MT=3.20, TA=0.89) και σε κάποιο βαθμό εξέφρασαν τη διαφωνία τους για το κατά πόσο η προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς ρυθμίζεται επαρκώς από την εθνική νομοθεσία (MT=2.59, TA=1.01).

Πίνακας 3. Αποτελέσματα για τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς (1=Απόλυτη Διαφωνία, 5=Απόλυτη συμφωνία)

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς:	έση Τιμή (MT)	Τυπική Απόκλιση (TA)
Ρυθμίζεται επαρκώς από την εθνική νομοθεσία	.59	1.01
Ρυθμίζεται επαρκώς από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία	.20	.89
Ρυθμίζεται επαρκώς από το διεθνές καθεστώς	.23	.84
Έγκειται στην κρατική πρωτοβουλία	.81	.88
Αποτελεί υποχρέωση όλων των πολιτών	.34	.73
Συνδέεται άμεσα με τη βιώσιμη ανάπτυξη	.95	.82
Συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη	.31	.75
Συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη	.43	.74
Ενισχύει την κοινωνική συνοχή και αναπτύσσει το αίσθημα της εθνικής ταυτότητας	.35	.81

5.4 Απόψεις συμμετεχόντων για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Οι επόμενες 2 ερωτήσεις είχαν σκοπό να καταγράψουν την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Από τον Πίνακα 4 προκύπτει ότι οι

συμμετέχοντες συμφώνησαν με το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια έννοια που σχετίζεται άμεσα με την οικονομική και κοινωνική ευημερία (MT=3.99, TA=0.75) ενώ συμφωνούν και με το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (MT=3.83, TA=0.78).

Πίνακας 4. Αποτελέσματα για τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη (1=Απόλυτη Διαφωνία, 5=Απόλυτη συμφωνία)

Η βιώσιμη ανάπτυξη:	έση Τιμή (MT)	Τυπική ή Απόκλιση (TA)
Αποτελεί μια έννοια που σχετίζεται άμεσα με την οικονομική και κοινωνική ευημερία	.99	.75
Είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	.83	.78

5.5 Απόψεις συμμετεχόντων για τον «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο»

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ερωτήσεων που αφορούσαν το «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο». Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται με τη μορφή μέσης τιμής και τυπικής απόκλισης στον Πίνακα 5.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες συμφωνούν πολύ με το ότι η ψηφιακή αναπαράσταση των μνημείων συμβάλλει στην κατανόηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας της (MT=4.37, TA=0.66) και με το ότι είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων (MT=4.28, TA=0.68). Επιπλέον, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι συμφωνούν τόσο με το ότι το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" συμβάλλει στο να έρθουν σε επαφή οι ενδιαφερόμενοι με τα πολιτιστικά αγαθά, να ενημερωθούν για την ιστορία ενός τόπου και να αναπτύξουν το αίσθημα υποχρέωσης προστασίας αυτών (MT=4.02, TA=0.88) και με το ότι το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" εξασφαλίζει την απαιτούμενη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες (MT=3.97, TA=0.89).

Πίνακας 5. Αποτελέσματα για τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το «Αρχαιολογικό κτηματολόγιο» (1=Απόλυτη Διαφωνία, 5=Απόλυτη συμφωνία)

	Τυπική
--	--------

	έση Τιμή (MT)	κή Απόκλιση (TA)
Είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων	.28	.68
Η ψηφιακή αναπαράσταση των μνημείων συμβάλλει στην κατανόηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας της	.37	.66
Το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" εξασφαλίζει την απαιτούμενη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες	.97	.89
Το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" συμβάλλει στο να έρθουν σε επαφή οι ενδιαφερόμενοι με τα πολιτιστικά αγαθά, να ενημερωθούν για την ιστορία ενός τόπου και να αναπτύξουν το αίσθημα υποχρέωσης προστασίας αυτών	.02	.88

5.6 Απόψεις συμμετεχόντων για το Ν.3028/2002

Οι επόμενες 6 ερωτήσεις είχαν σκοπό να καταγράψουν την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με το Ν.3028/2002. Από τον Πίνακα 6 προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν σε κάποιο βαθμό με το ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ Εθνικού Κτηματολογίου και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου (MT=3.59, TA=0.81) και συμφώνησαν σε πολύ μικρό βαθμό με το ότι, δεδομένου ότι το Εθνικό Κτηματολόγιο ρυθμίζει τα δικαιώματα των ιδιωτών επί ακινήτων και το Αρχαιολογικό τα δικαιώματα του δημοσίου επί των πολιτιστικών μνημείων, η ισορροπία είναι επαρκής (MT=3.35, TA=0.90). Αντίθετα, παρατηρήθηκε ότι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη διαφωνία τους με το ότι το υπάρχον πλαίσιο είναι αρκετό για την ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με τα ακίνητα που πληρούν προϋποθέσεις χαρακτηρισμού ως μνημείων (MT=2.12, TA=1.05) και διαφώνησαν σε κάποιο βαθμό με το ότι ο Ν.3028/2002 ρυθμίζει επαρκώς τα ζητήματα της σχέσης μεταξύ πολιτιστικών αγαθών και δικαιώματος ιδιοκτησίας (MT=2.81, TA=0.91), με το ότι είναι δικαιολογημένη η υποχώρηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας εν όψει γενικότερου συμφέροντος προστασίας πολιτιστικών αγαθών (MT=2.71, TA=1.07)

και με το ότι η διαδικασία χαρακτηρισμού ενός ακινήτου ως μνημείου ενισχύει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (MT=2.70, TA=1.21).

Πίνακας 6. Αποτελέσματα για τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το Ν.3028/2002 (1=Απόλυτη Διαφωνία, 5=Απόλυτη συμφωνία)

	έση Τιμή (MT)	Τυπική Απόκλιση (TA)
Υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ Εθνικού Κτηματολογίου και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου	.59	.81
Δεδομένου ότι το Εθνικό Κτηματολόγιο ρυθμίζει τα δικαιώματα των ιδιωτών επί ακινήτων και το Αρχαιολογικό τα δικαιώματα του δημοσίου επί των πολιτιστικών μνημείων, η ισορροπία είναι επαρκής	.35	.90
Ο Ν.3028/2002 ρυθμίζει επαρκώς τα ζητήματα της σχέσης μεταξύ πολιτιστικών αγαθών και δικαιώματος ιδιοκτησίας	.81	.91
Είναι δικαιολογημένη η υποχώρηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας εν όψει γενικότερου συμφέροντος προστασίας πολιτιστικών αγαθών	.71	1.07
Η διαδικασία χαρακτηρισμού ενός ακινήτου ως μνημείου ενισχύει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	.70	1.21
Θεωρώ το υπάρχον πλαίσιο αρκετό για την ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με τα ακίνητα που πληρούν προϋποθέσεις χαρακτηρισμού μνημείων	.12	1.05

5.7 Απόψεις συμμετεχόντων για τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι τελευταίες 2 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είχαν σκοπό να καταγράψουν τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Από τον Πίνακα 7 παρατηρούμε ότι εκφράζουν τη συμφωνία τους για το ότι η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον τομέα της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών

αποτελεί καινοτομία (MT=4.02, TA=1.01) και με το ότι η χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας είναι αποτελεσματική στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (MT=4.27, TA=0.93).

Πίνακας 7. Αποτελέσματα για τις απόψεις των συμμετεχόντων για τη συμβολή των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (1=Απόλυτη Διαφωνία, 5=Απόλυτη συμφωνία)

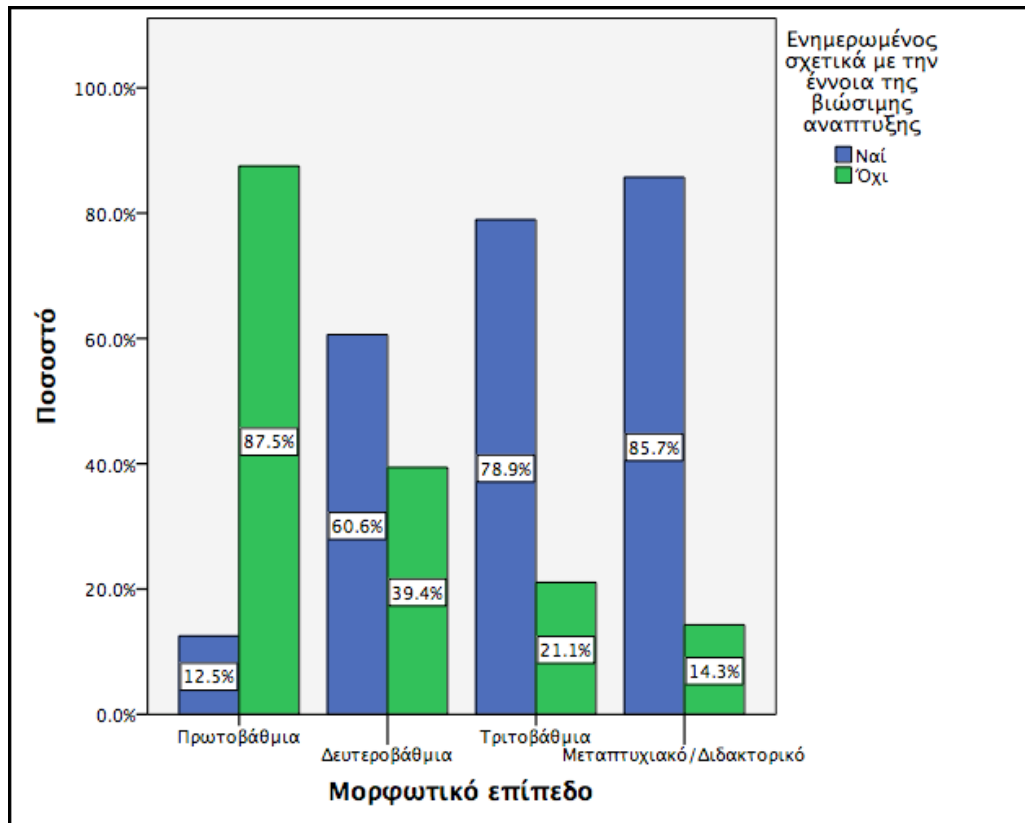
	Μέση Τιμή (MT)	Τυπική Απόκλιση (TA)
Πόσο πιστεύετε ότι η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον τομέα της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών αποτελεί καινοτομία	.02	1.01
Πόσο αποτελεσματική είναι η χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	.27	.93

5.8 Διαφοροποίηση απόψεων ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις διαφοροποιήσεις των απόψεων σχετικά με την προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς, τη βιώσιμη ανάπτυξη και το «Αρχαιολογικό κτηματολόγιο» ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων. Στην ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν οι μη παραμετρικοί έλεγχοι χ^2 (chi-square), Mann-Whitney και Kruskal Wallis. Λόγω των πολλών συγκρίσεων που πραγματοποιήθηκαν στη συνέχεια παρουσιάζονται μόνο οι περιπτώσεις που από την ανάλυση προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά.

Αρχικά, προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και του αν είναι ενήμεροι σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ($\chi^2(3)=17.537$, $p=0.001<0.05$). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται διαγραμματικά στο Διάγραμμα 1. Αναλυτικότερα, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των αποφοίτων Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (87.5%) δεν είναι ενημερωμένοι σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη αντίθετα η μεγάλη πλειοψηφία των αποφοίτων Τριτοβάθμιας (78.9%) και των κατόχων μεταπτυχιακού ή διδακτορικού (85.7%) δήλωσαν ότι είναι ενημερωμένοι σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Τέλος, μικρότερο ποσοστό αποφοίτων Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δήλωσαν ενημερωμένοι σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη (60.6%).

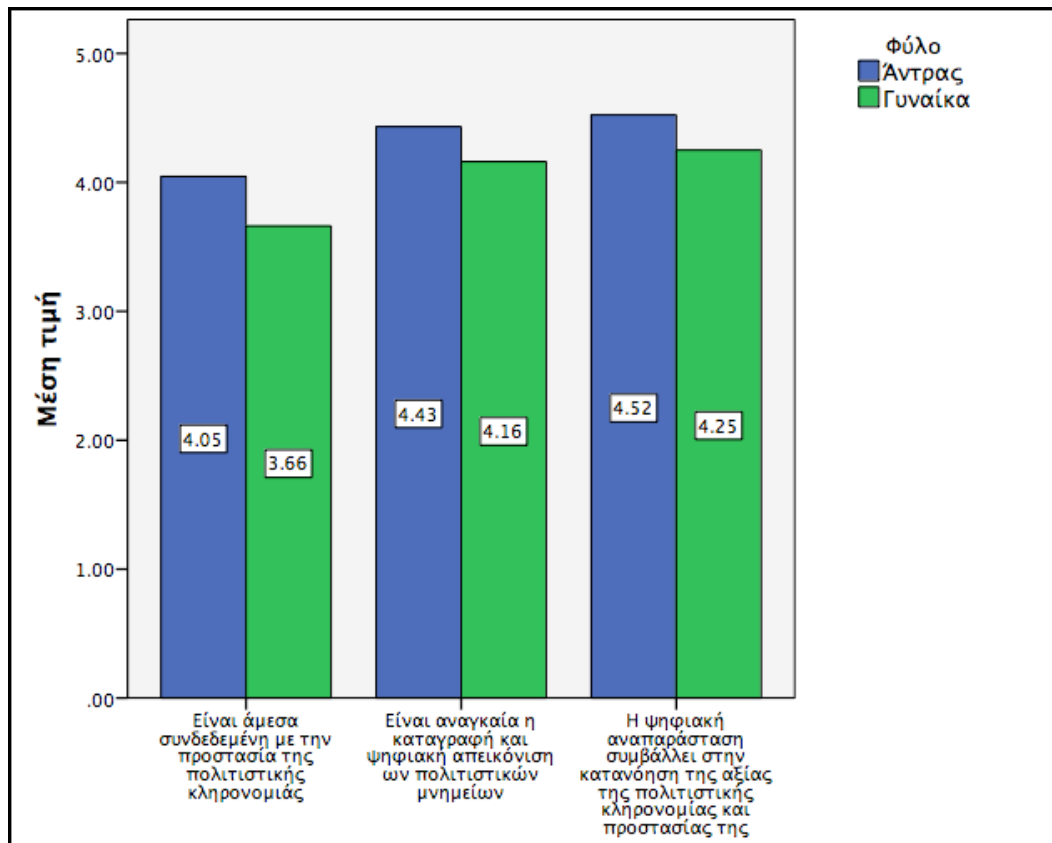

Διάγραμμα 1. Διαφορές ως προς το φύλο

Οι επόμενες τρεις διαφορές παρατηρήθηκαν από τον έλεγχο Mann-Whitney ως προς το φύλο και του κατά πόσο συμφωνούν με το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ($U=2.785$, $p=0.005<0.05$), του κατά πόσο συμφωνούν με το είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων ($U=2.170$, $p=0.030<0.05$) και του κατά πόσο συμφωνούν με το ότι η ψηφιακή αναπαράσταση των μνημείων συμβάλλει στην κατανόηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας της ($U=2.171$, $p=0.030<0.05$).

Τα παραπάνω αποτελέσματα δίνονται διαγραμματικά στο Διάγραμμα 2. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι οι άντρες συμφωνούν σε μεγαλύτερο βαθμό με το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, με το ότι είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων και με το ότι η ψηφιακή αναπαράσταση των μνημείων συμβάλλει στην κατανόηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας της.

Διάγραμμα 2. Διαφορές ως προς το φύλο

Οι επόμενες πέντε διαφορές παρατηρήθηκαν από τον έλεγχο Kruskal-Wallis ως προς το μορφωτικό επίπεδο και του κατά πόσο συμφωνούν με το ότι η προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη ($\chi^2(3)=11.809$, $p=0.008<0.05$), του κατά πόσο συμφωνούν με το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ($\chi^2(3)=11.809$, $p=0.008<0.05$) και του κατά πόσο συμφωνούν με το ότι είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων ($\chi^2(3)=22.976$, $p=0.000<0.05$). Επιπλέον, παρατηρήθηκε διαφορά ως προς την ηλικία σχετικά με το κατά πόσο συμφωνούν με το ότι το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" συμβάλλει στο να έρθουν σε επαφή οι ενδιαφερόμενοι με τα πολιτιστικά αγαθά, να ενημερωθούν για την ιστορία ενός τόπου και να αναπτύξουν το αίσθημα υποχρέωσης προστασίας αυτών ($\chi^2(3)=13.942$, $p=0.003<0.05$), με το κατά πόσο πιστεύουν ότι η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον τομέα της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών αποτελεί καινοτομία ($\chi^2(3)=23.523$, $p=0.000<0.05$) και με το κατά πόσο πιστεύουν ότι είναι αποτελεσματική είναι η χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ($\chi^2(3)=28.541$, $p=0.000<0.05$).

Τα παραπάνω αποτελέσματα δίνονται αναλυτικά στον Πίνακα 8. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι οι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

συμφωνούν σε μικρότερο βαθμό από τους υπόλοιπους στο κατά πόσο η βιώσιμη ανάπτυξη συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη και στο κατά πόσο είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, οι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν σε μικρότερο βαθμό από τους υπόλοιπους στο κατά πόσο είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων και στο κατά πόσο το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" συμβάλλει στο να έρθουν σε επαφή οι ενδιαφερόμενοι με τα πολιτιστικά αγαθά. Τέλος, οι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν σε μικρότερο βαθμό από τους υπόλοιπους στο κατά πόσο η εισαγωγή νέων τεχνολογιών συμβάλλει στον τομέα της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών, αποτελεί καινοτομία και στο πόσο αποτελεσματική είναι η χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Πίνακας 8. Στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το μορφωτικό επίπεδο

	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια	Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό
Συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη	3.88	4.33	4.47	4.71
Είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	3.00	4.03	4.03	3.48
Είναι αναγκαία η καταγραφή και ψηφιακή απεικόνιση των πολιτιστικών μνημείων	3.50	4.21	4.34	4.57
Το "Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο" συμβάλλει στο να έρθουν σε επαφή οι ενδιαφερόμενοι με τα πολιτιστικά αγαθά	3.00	4.15	4.13	4.00
Πόσο πιστεύετε ότι η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον τομέα της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών αποτελεί καινοτομία	2.63	3.67	4.47	4.29
Πόσο αποτελεσματική είναι η χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς	2.63	4.00	4.61	4.71

Αποτελέσματα Έρευνας σε σχέση με το θεωρητικό τμήμα

Είναι αξιοσημείωτο ότι παρατηρείται μεγάλη απόκλιση μεταξύ των ενήμερων ως προς την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ως προς την υλοποίηση του έργου Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο, καθώς μόνο των 32% δήλωσε γνώση του έργου ενώ πάνω από το διπλάσιο από αυτό ποσοστό έχει ενημερωθεί ως προς την ανάγκη προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης είναι αξιοσημείωτο και ενθαρρυντικό ότι από τα αποτελέσματα έχει προκύψει η σε μεγάλο βαθμό συμφωνία ως προς τη αναγνώριση της συμβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς στην

οικονομική, κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη. Επίσης ενθαρρυντικό είναι ότι παρουσιάζεται ίδιου βαθμού συμφωνία ως προς το ότι η προστασία της αποτελεί υποχρέωση όλων των πολιτών. Η ουδετερότητα των απαντήσεων ως προς την αποτελεσματικότητα της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο επίπεδο της παραπάνω προστασίας και η διαφωνία ως προς την αποτελεσματικότητα αυτή σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας μαρτυρά την ισχύουσα κατάσταση στην Ελλάδα: ουδετερότητα και αδιαφορία για τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και αναποτελεσματικό καθεστώς για την Ελλάδα.

Τα ως άνω εκτεθέντα στο θεωρητικό τμήμα της εργασίας επιβεβαιώνονται και από τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, και ιδίως ως προς το ότι η βιώσιμη ανάπτυξη σχετίζεται άμεσα με την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ευημερία. Άλλωστε, το γεγονός ότι το 69 % των ερωτηθέντων ήταν ενήμερο ως προς την έννοια αυτή είναι ελπιδοφόρο και σημαίνει ότι παρόλο που είναι ουδέτεροι ως προς την αποτελεσματικότητα της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας γνωρίζουν το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της σημαντικής αυτής αρχής.

Επιπλέον είναι σημαντικό ότι παρατηρείται συμφωνία ως προς τη συμβολή της ψηφιακής αναπαράστασης των μνημείων στην αναγνώριση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προστασίας αυτής. Παρά το γεγονός ότι μόνο το 32% ήταν ενημερωμένο ως προς το υπό εξέταση έργο οι ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι συμβάλει στην εξασφάλιση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Είναι ενδιαφέρον ότι οι εργαζόμενοι στα Κτηματολογικά Γραφεία αν και εντοπίζουν κάποια σχέση μεταξύ του Εθνικού και του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου διαφωνούν ως προς τη ισορροπία που εξασφαλίζεται μεταξύ των δυο αυτών υπηρεσιών και εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους ως προς την ενημέρωση των πολιτών για το ισχύον νομοθετικό καθεστώς που διέπει την πολιτιστική κληρονομιά. Το αποτέλεσμα αυτό λειτουργεί προς επίρρωση των ανωτέρω γεγραμμένων στο θεωρητικό τμήμα ως προς την αβεβαιότητα του ελληνικού καθεστώτος για την αποσαφήνιση της ύπαρξης μνημείων και άλλων ακινήτων με αρχαιολογικό περιεχόμενο. Άλλωστε, όπως αποδείχθηκε από τους ερωτηθέντες, είναι αποδεκτό ότι ο Ν. 3028/2002 δεν ρυθμίζει επαρκώς τη σχέση μεταξύ πολιτιστικών αγαθών και δικαιώματος ιδιοκτησίας.

Ένα ακόμα σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι η θετική στάση των ερωτηθέντων ως προς την ανάγκη περιορισμού των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας εν όψει του γενικότερου συμφέροντος. Και η αισιόδοξη στάση απέναντι στον χαρακτηρισμό

ενός μνημείου ως τέτοιου για την ενίσχυση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τέλος, ως προς τη συμβολή της τεχνολογίας στο πεδίο της διαχείρισης και προστασίας των πολιτιστικών αγαθών είναι σημαντικό ότι είναι δεκτό ότι η εισαγωγή αυτών αποτελεί τεχνολογία και ότι αποτελεί αποτελεσματική μέθοδο για την προστασία αυτής.

Από τα παραπάνω αποτελέσματα προκύπτουν θετικά και αρνητικά μηνύματα, τα οποία με σαφήνεια αντανακλούν την ελληνική πραγματικότητα που παρουσιάζει μεγάλες ελλείψεις και κατά κάποιον τρόπο σκιαγραφεί το μέλλον του έργου Αρχαιολογικό Κτηματολογίου.

Τα θετικά αποτελέσματα είναι η αναγνώριση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της συμβολής αυτής στη σύγχρονη κοινωνία παράλληλα με την ανάγκη προστασίας της ακόμα και όταν θα έχει ως συνέπεια την υποχώρηση και τον περιορισμό του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Παράλληλα θετική είναι και η στάση των ερωτηθέντων απέναντι στη χρήση της τεχνολογίας για τη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, υπάρχει πρόσφορο έδαφος για την υλοποίηση και ανάπτυξη του υπό εξέταση έργου ώστε μελλοντικά να καρποφορήσει.

Από την άλλη, όμως, είναι ιδιαίτερα αποθαρρυντικό το γεγονός ότι γίνεται αποδεκτή η αναποτελεσματικότητα του ισχύοντος εθνικού νομικού πλαισίου και η απουσία ενημέρωσης των πολιτών ως προς τα πολιτιστικά αγαθά. Αυτό αποδεικνύεται και από το σχετικά χαμηλό ποσοστό (32%) που γνώριζε για το έργο «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο», τη λειτουργικότητα και τη συμβολή του στη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το ποσοστό αυτό μας προβληματίζει ακόμα περισσότερο, αν λάβουμε υπόψη ότι αφορά σε υπαλλήλους που έχουν γνώσεις σχετικά με το καθεστώς ιδιοκτησίας. Εύλογα, λοιπόν, μπορεί κανείς να αναρωτηθεί: αν οι υπάλληλοι των Κτηματολογικών Γραφείων δεν έχουν ενημερωθεί για το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο και τη διαδικασία σύστασης αυτού, τότε πόσο ενημερωμένοι είναι δυνατόν να είναι οι απλοί πολίτες, που δεν έχουν γνώσεις και καθημερινή τριβή με τα ανωτέρω ζητήματα; Από τα παραπάνω διαπιστώνεται το χαμηλό επίπεδο γνώσεων των Ελλήνων στο κρίσιμο αυτό ζήτημα, το οποίο δε συνάδει με τα ζητούμενα στη σύγχρονη εποχή της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Ελληνικό Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο αποτελεί ένα έργο για την ψηφιακή καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, το οποίο καταγράφει και τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα που συνδέονται με τις περιοχές αυτές. Το βασικό μέλημα του έργου αυτού είναι η δημιουργία ενός εργαλείου διαχείρισης της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς με σαφή και ποσοτικά χαρακτηριστικά για το πολιτιστικό απόθεμα της χώρας.

Ως εγχείρημα η υλοποίηση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου είναι απαιτητικό, φιλόδοξο και τεχνικά περίπλοκο. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησαν οι πρώτες προσπάθειες ώστε να καταγραφεί η Ακίνητη πολιτιστική κληρονομιά, όμως έως σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί, όπως άλλωστε συμβαίνει και με το Εθνικό Κτηματολόγιο. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει πλέον ξεπεράσει τις τότε δυνατότητες χαρτογράφησης και οι σύγχρονες εφαρμογές της πληροφορικής μπορούν να παρέχουν κατάλληλα εργαλεία ώστε το έργο να υλοποιηθεί τελικά.

Η τεχνολογία αυτή έχει ως στόχο την ολοκλήρωση ενός κτηματολογικού συστήματος το οποίο θα αντανακλά τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα για τις δημόσιες και ιδιωτικές περιουσίες με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, βάσει διεθνούς εμπειρίας.

Μετά την ολοκλήρωσή του το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο θα λειτουργήσει ως ένα πολυεργαλείο ανάπτυξης για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς με σύγχρονα μέσα τεχνολογίας που θα προστατεύει τους αρχαιολογικούς τόπους και τις ανεκτίμητες αρχαιότητες, θα διασφαλίσει τη δημόσια περιουσία καθιστώντας δυσχερή την παραβατική συμπεριφορά των ιδιωτών και θα δημιουργήσει έναν διαδικτυακό αρχαιολογικό χάρτη, που θα αποτελέσει ένα από τα σημαντικότερα τουριστικά εργαλεία για τους πολίτες και τους τουρίστες που θέλουν να επισκεφτούν την Ελλάδα.

Προϊόν της παραπάνω υλοποίησης θα αποτελέσει η διαμόρφωση ενός αναλυτικού εθνικού αρχείου με περιεχόμενο γεωγραφικό και περιγραφικό, το οποίο θα εκσυγχρονίσει τη χαρτογράφηση των θέσεων αρχαιολογικού και πολιτιστικού

ενδιαφέροντος και θα επιτρέψει στους πολίτες πρόσβαση σε πολυμεσική πληροφόρηση ως προς τα συγκεκριμένα πολιτιστικά αγαθά. Παράλληλα, το έργο αυτό αποτελεί μέσο διασφάλισης της Δημόσιας περιουσίας καθώς η ψηφιακή απεικόνισή του επιτρέπει τον επακριβή υπολογισμό της θέσης αυτής. Ομοίως τα οφέλη δεν είναι μεγάλα μόνο για το κράτος αλλά και για τους ιδιώτες, καθώς θα προσδιορίσουν τα ακριβή και πραγματικά όρια της ιδιωτικής περιουσίας από τη δημόσια κάτι που δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα με γεωγραφική τεκμηρίωση. Οι πολίτες θα έχουν γνώση των δικαιωμάτων τους σε περίπτωση που η ιδιοκτησία τους συνορεύει με αρχαιολογικό χώρο ή εντοπίζεται εντός μιας ζώνης προστασίας αυτού.

Αν και φιλόδοξος στόχος, το σημαντικότερο θα ήταν να μεταβληθεί η νοοτροπία των Ελλήνων πολιτών. Το στοιχείο αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό αν και στην πράξη φαντάζει σχετικά ανέφικτο. Ακόμα και μέχρι τις μέρες μας η ανακάλυψη αρχαιοτήτων σε οικοπέδα δεν επισημαίνεται όπως θα έπρεπε από τους πολίτες, λόγω των καθυστερήσεων των διαδικασιών αδειοδότησης, απαλλοτριώσεων και αποζημιώσεως των ιδιωτών. Παράλληλα, η άγνοια των Ελλήνων σε ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς και ο φόβος του «τέρατος» της ελληνικής γραφειοκρατίας λειτουργεί αποτρεπτικά. Ο σκοπός είναι μέσω του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου να επιταχυνθούν οι παραπάνω διαδικασίες και να βελτιωθεί η διαδικασία απαλλοτριώσεων για αρχαιολογικούς λόγους. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι έτσι θα εξασφαλιστεί η προστασία των συγκεκριμένων πολιτιστικών αγαθών.

Όλα τα παραπάνω είναι πολύ θετικά και ελπιδοφόρα ωστόσο, ενδεχομένως να φαίνονται ουτοπικά και δεν μπορούμε να πούμε ότι η υλοποίηση του έργου δεν έχει συναντήσει εμπόδια. Αντιθέτως, πρέπει να αντιμετωπιστούν πολλά ζητήματα τα οποία, βέβαια, δεν σχετίζονται τόσο με την ψηφιακή καταγραφή των ακινήτων όσο με τις δυσχέρειες και τις καθυστερήσεις του ελληνικού κράτους και τη δυσκολία οριοθέτησης των προστατευόμενων ζωνών και των ακινήτων με αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Μέσα σε όλα αυτά προστίθεται η αναποτελεσματικότητα του ισχύοντος νομικού καθεστώτος για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και η άγνοια των πολιτών ως προς αυτό και η αδιαφορία των Ελλήνων για τα πολιτιστικά αγαθά όταν πρόκειται να εξυπηρετήσουν γρήγορα τις ανάγκες τους ή όταν θίγονται τα προσωπικά τους συμφέροντα. Αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται από την απουσία της απαραίτητης εκπαίδευσης των νέων, ήδη από τα σχολικά τους χρόνια, για τη σημασία και τη λειτουργία της πολιτιστικής κληρονομιάς στη σύγχρονη ζωή, ως συνδέσμου μεταξύ του παλαιού και του νέου και ως παράγοντα που ενισχύει κοινωνικά,

οικονομικά και πνευματικά και που για το λόγο αυτό χρήζει σεβασμού. Είναι σαφές, λοιπόν, ότι στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί η αδράνεια της Πολιτείας αλλά και η ελλιπής και αναποτελεσματική εκπαίδευση που παρέχεται εκ μέρους της στη νέα γενιά, ως προς το ζήτημα αυτό. Όλα τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με τον βραδυκίνητο κρατικό μηχανισμό αποτελούν παράγοντες που δυσχεραίνουν την υλοποίηση του έργου.

Η συμμετοχή των πολιτών είναι πολύ σημαντική για την ολοκλήρωση του έργου αλλά και για τη συνολική προστασία των πολιτιστικών αγαθών στο βάθος του χρόνου. Όπως αποδείχθηκε από τα αποτελέσματα που αναλύθηκαν ανωτέρω υπάρχει το θεωρητικό υπόβαθρο και έχει καταστεί σαφές και κατανοητό ότι η πολιτιστική κληρονομιά δρα αποφασιστικά για κάθε μορφής ανάπτυξη. Αυτό που πρέπει, όμως, να ενισχυθεί στο πλαίσιο κατοχύρωσης της αποτελεσματικής προστασίας για την πολιτιστική κληρονομιά είναι η αύξηση της χρήσης των σύγχρονων τεχνολογιών και η αύξηση της συμμετοχής των πολιτών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που συνδυάζει και τα δυο αυτά στοιχεία είναι το ως άνω εκτεθέν σύστημα της Εθελοντικής Γεωγραφικής Πληροφορίας, το οποίο έχει μεγάλη σημασία για να ξεπεραστούν τα εμπόδια της ελληνικής γραφειοκρατίας και του αναποτελεσματικού εθνικού καθεστώτος. Ειδικά στην περίπτωση του Αρχαιολογικού Κτηματολογίου είναι πολύ σημαντική η συμμετοχή των πολιτών καθώς μπορεί να διευκολύνει την ολοκλήρωσή του. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να συλλέγουν οι ίδιοι τα ψηφιακά δεδομένα ώστε να τα προωθούν στις αρμόδιες αρχές. Βεβαίως, η σκέψη αυτή μοιάζει εξωπραγματική.

Άλλωστε, τα παραπάνω απαιτούν την εκ βάθρων αναθεώρηση του ισχύοντος νομικού καθεστώτος, ώστε να αποφευχθούν όλες οι χρονοβόρες διαδικασίες που μόνο αποτρεπτικά δρουν για την εκ μέρους ενός ιδιώτη τήρηση της διαδικασίας για τον χαρακτηρισμό ενός ακινήτου ως πολιτιστικού αγαθού. Το ίδιο ισχύει και για τις αποζημιώσεις σε σχέση με τις απαλλοτριώσεις για αρχαιολογικούς λόγους. Οι ατέρμονες διαδικασίες αποτελούν τροχοπέδη και αντικίνητρο για την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας του ιδιώτη και την ενίσχυση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Για να ξεπεραστούν όλα τα παραπάνω είναι σημαντικό να αναδειχθεί μια αρμόδια υπηρεσία στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η υπηρεσία αυτή, θα λαμβάνει υπ' όψιν τις τοπικές ιδιαιτερότητες και θα μπορεί να αξιολογεί άμεσα και αποτελεσματικά τα ευρήματα χωρίς να υποπίπτει σε λανθασμένες εκτιμήσεις και να πρέπει να προβεί στη συνέχεια σε διορθωτικές πράξεις και αποχαρακτηρισμούς.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημαντικά στοιχεία, η συνδρομή των οποίων θα οδηγήσει στην πλήρη και αποτελεσματική αξιοποίηση των τεχνολογιών και των πολιτών για την προώθηση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με τον τρόπο αυτόν θα αρθούν τα εμπόδια που καθυστερούν την ολοκλήρωση του έργου και θα παρακινηθούν οι ιδιώτες – που γνωρίζουν και αποδέχονται τη μεγάλη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς – να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ικανοποίηση του γενικότερου δημοσίου συμφέροντος, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος.

Βέβαια τίθεται το ερώτημα εάν η ολοκλήρωση του έργου είναι απαραίτητο συστατικό της ριζικής αναθεώρησης το νομικού καθεστώτος ή η τελευταία είναι προαπαιτούμενο για την ολοκλήρωση του έργου. Είναι σαφές ότι εντοπίζεται μια αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Όπως προέκυψε από την έρευνα υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ Εθνικού Κτηματολογίου και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου. Η προώθηση συνεργασίας καθώς και η παράλληλη εξέλιξη των δύο έργων στοχεύοντας στην οργανωμένη, ενιαία και συστηματική καταγραφή και τεκμηρίωση του συνόλου της ακίνητης περιουσίας, θα μπορούσε να έχει άμεσα και έμμεσα οφέλη, το Δημόσιο να αποκτήσει μια σαφέστερη εικόνα σχετικά με την ακίνητη περιουσία του, ενώ ο κάθε πολίτης θα μπορεί μέσα από τη διαδικτυακή του πύλη να εντοπίσει την περιοχή που επιθυμεί και τους αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και τα ακίνητα μνημεία που τον ενδιαφέρουν. Να συσχετίσει τα όρια της ιδιοκτησίας του με αυτά των προστατευμένων χώρων και μνημείων και να εξυπηρετείται άμεσα για τη χορήγηση πιστοποιητικών – βεβαιώσεων. Μέσω ενός ενιαίου φορέα Κτηματολογίου θα αποφεύγονται οι γραφειοκρατικές ταλαιπωρίες, ο πολίτης θα εξυπηρετείται πιο άμεσα, οι επιχειρήσεις θα λαμβάνουν εγκαίρως τις άδειες τους, ενώ οι κανόνες των σχέσεων του πολίτη με το κράτος θα είναι σαφείς. Παράλληλα η δημόσια περιουσία θα διασφαλιστεί, ενώ το έργο των ερευνητικών ιδρυμάτων θα βοηθηθεί σημαντικά και θα υπάρξει και διασύνδεση με αντίστοιχες ψηφιακές δομές.

Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, συνοψίζοντας θα πρέπει να πούμε ότι η ολοκλήρωση του έργου «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο» θα εξασφαλίσει την πρόσβαση σε πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανάπτυξη υποδομών και θα προσφέρει την ευκαιρία στο ελληνικό σύστημα να προσαρμοστεί στη διεθνή εμπειρία και στις καλές πρακτικές. Στη θεωρία τουλάχιστον, έχουν τεθεί οι βάσεις για την επιτυχία του έργου, απαιτείται όμως και η

υλοποίηση αυτού σε πρακτικό επίπεδο, ώστε να κριθεί επιτυχημένη η μεταφορά του στην ελληνική πραγματικότητα.

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία αναλύθηκε η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο ρόλος και το περιεχόμενο αυτής, καθώς και το ισχύον νομοθετικό καθεστώς για την προστασία της σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο. Αναμφίβολα, η διαχείριση και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς απαιτεί ειδικό σχεδιασμό και όλες οι ενέργειες πρέπει να διέπονται από κανονισμούς μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο.

Μέσω των ανωτέρω εκτεθέντων κατέστη σαφές ότι η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί εργαλείο ανάπτυξης και για το λόγο αυτόν είναι απαραίτητη η λεπτομερειακή καταγραφή της. Προς την κατεύθυνση αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη το έργο Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο, το οποίο θα επιδράσει θετικά στην ενίσχυση της παραπάνω προστασίας. Ωστόσο, η υλοποίηση αυτού έχει συναντήσει ορισμένα προβλήματα, τα οποία θα πρέπει να ξεπεραστούν στο μέλλον.

Το σημαντικότερο συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα είναι ότι για την υλοποίηση του έργου, αλλά και γενικότερα για την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι απαραίτητη η συμμετοχή των ιδιωτών, η αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών και η χρήση των νέων τεχνολογιών.

Βιβλιογραφία

Addison, A. C. (2001, January). Virtual Heritage - Technology in the Service of Culture. *Conference Paper*.

Boylan L. (1993). *Review of the Convention for the Protection of Cultured Property in the event of armed conflict*. UNESCO (ανάκτηση 16/1/2018) από <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001001/100159eo.pdf>

Brodie N. & K. Walker Tubb (2002). *Illicit Antiquities: The theft of Culture and the extinction of Archaeology*. London – New York: Routledge

COM(2007)242. (2007). *Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σ' έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

COM(2014)477. (2014). *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών - Προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ευρώπης*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Cultural-Statistics. (2011). *Ευρωπαϊκά Στατιστικά για τον πολιτισμό (Cultural Statistics)*. Belgium: European Union.

Deffner, A., Metaxas, T., Syrakoulis, K., & rapatheoharaki, T. (2015). Museums, Marketing and Tourism DevelopmentQ The Case of the Tobacco museum of Kavala. *Discussion Paper Series, 10*, σσ. 191 - 208.

Dicke D.C. (1984). *The instruments and the agencies of the international protection of cultural property* σε Council of Europe (επιμ.) *International legal protection of cultural property – proceedings of the thirteenth colloquy on*

European Law – Delpi, 2 – 22 September, Strasbourg: Council of Europe, pp. 17 – 43

Dimopoulou, E., & Gogolou, C. (24 - 25 September 2013). LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre., (σσ. 173 - 202). 5th Land Administration Domain Model Workshop - Kyala Lumpur, Malaysia.

Dimopoulou, E., & Gogolou, C. (24 - 25 September 2013). LADM as a Basis for the Hellenic Archaeological Cadastre., (σσ. 173 - 202). 5th Land Administration Domain Model Workshop - Kyala Lumpur, Malaysia.

Dimopoulou, E., Gavanas, I., & Zentelis, P. (October 8 - 13, 2006). 3D Registrations in the Hellenic Cadastre., (σσ. 1 - 15). Shaping the Change, XXIII FIG Congress Munich, Germany.

Jote K. (1994). *International protection of cultural heritage*. Stockholm: Juristforlaget

Tweed, C., & Sutherland, M. (2007, July 6). Built cultural heritage and sustainable urban development. *Science Direct - Landscape and Urban Planning*, σσ. 62 - 69.

O' Keefe P. J. & L. V. Prott (1984). *Law and the cultural heritage, Vol. 1: Discovery and excavation*. Abingdon: Professional Books Ltd.

Vecco, M. (2010). A definition of cultural heritage: From the tangible to the intangible. *Journal of Cultural Heritage, 1*, σσ. 321 - 324.

Voudouri, D. (2007). Law and the Politics of the Past: Legal Protection of Cultural Heritage in Greece. *International Journal of Cultural Property*(17), σσ. 547 - 568.

Green Lines Institute For Sustainable Development, (2010). Conference programme of the 2nd International Conference on Heritage and Sustainable

Development. Heritage 2010 (σσ. 42-49). Evora: edited by Green Lines Institute for Sustainable Development.

InHerit. (5/2016). Η πολιτιστική κληρονομιά ως οικονομική αξία: οικονομικά οφέλη, κοινωνικές ευκαιρίες και προκλήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς για βιώσιμη ανάπτυξη. Αθήνα: Erasmus 2014-2020.

Keene, S. (2002). *Managing conservation in museums*. Oxford; Boston: Butterworth-Heinemann.

Kothari, C. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques* (2 εκδ.).

Lowenthal, D. (1985). *The Past is a Foreign Country*. New York: Cambridge University Press.

United-Nations, W. C. (1987). *The Brundtland Commission, Our Common Future Report*. Oxford: Oxford University Press.

Αγνουσιώτης, Δ., & Βουζαζάκης, Κ. (2014). *Διαχείριση Αρχαιολογικών Πληροφοριών με τη χρήση γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών - Η περίπτωση του Πηλίου*. (Ν. Ζαχαρίας, Επιμ.) Αρχαιολογική Έρευνα και νέες τεχνολογίες - Πρακτικά 3ου Συμποσίου ARCH - RNT - Καλαμάτα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πελοποννήσου - Σειρά Ανθρωπιστικές Επιστήμες.

Ανδίρα, Α. (2015, 3 20). *Γαία: Η ηλεκτρονική πύλη-οδηγός για αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία*. (Ανάκτηση 11-9-2017), από <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=687532>

Βασιλειάδης, Ν., & Μπουτσιούκης:(2015). *Πολιτιστική Διπλωματία - Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Γόγολου, Χ. (2013, Μάρτιος). Σχεδιασμός Μοντέλου για το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο με βάση διεθνή πρότυπα - Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο - Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών - Τομέας Τοπογραφίας - Κτηματολογίου.

Εθνικό Κτηματολόγιο. (2017). Ανάκτηση 11-11-2017, από <http://www.ktimatologio.gr/>

ΕΟΣΦΙΜ. (2007). Οι νέες τεχνολογίες στα μουσεία - Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις. Πρακτικά Ημερίδας που διοργάνωσε η Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων Φίλων του Μουσείου (ΕΟΣΦΙΜ) στο πλαίσιο του εορτασμού 20 χρόνων συνεχούς δράσης στο χώρο των Μουσείων: Πολεμικό Μουσείο Αθηνών.
Ζαχαρίας, Ν. (Επιμ.). (2014). *Αρχαιολογική Έρευνα και νέες τεχνολογίες*. Πρακτικά 3ου Συμποσίου ARCH - RNT - Καλαμάτα: Εκδόσεις πανεπιστημίου Πελοποννήσου - Σειρά Ανθρωπιστικές Επιστήμες.

Ζερβάκη, Α. (2010). *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της UNESCO*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ-ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ .
<http://www.dsnet.gr/1024x768.htm>

Καλαμαράς, Π., & Βαγγελάτος, Α. (2004). *Ανατροπές στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς: δυναμική και όρια των νέων τεχνολογιών*. Ανάκτηση Οκτώβριος 15, 2017, από <http://www.iatrolexi.gr/vagelat/kalamara-04.pdf> (2/12/2017)

Κόκκινος, Χ. (2004). *Η τεχνολογία συνδρομητής του πολιτισμού; Η πολιτιστική κληρονομιά και το πλαίσιο προστασίας της*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κόνσολα, Ν. (1995). *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κόνσολα, Ν. (2006). *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κούσουλας, Λ. Χ.,(2001), *Το δίκαιο του κτηματολογίου, Η νομική θεώρηση της κτηματογράφησης (Ν. 2308/1995)*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα
Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα - Κριτική Επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Λαδή, Σ., & Νταλάκου, Β. (2008). *Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική* (Τόμ. Α'). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Λαδή, Σ., & Νταλάκου, Β. (2010). *Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο - "Ζώντας μαζί ως ίσοι με αξιοπρέπεια". (2008). Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Μέργος, Γ. Π. (2017). *Πολιτιστική Κληρονομιά και Βιώσιμη ανάπτυξη: Οικονομικά οφέλη, κοινωνικές ευκαιρίες και προκλήσεις δημόσιας πολιτικής*. Χανιά: Εκδόσεις Πολυτεχνείου Κρήτης.

Οι νέες τεχνολογίες στα μουσεία - Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις. (2007). Πρακτικά Ημερίδας που διοργάνωσε η Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων Φίλων του Μουσείου (ΕΟΣΦΙΜ) στο πλαίσιο του εορτασμού 20 χρόνων συνεχούς δράσης στο χώρο των Μουσείων: Πολεμικό Μουσείο Αθηνών.

Πατσιάς, Δ. (2012). *Διδακτορική Διατριβή: Η Βιώσιμη Ανάπτυξη και ο Προγραμματισμός - Σχεδιασμός των παράκτιων περιοχών*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Πολυτεχνική Σχολή - Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών - Τομέας Μεταφορών, Συγκοινωνιακής Τεχνικής, Διαχείρισης Έργων και Ανάπτυξης.

Σειμένης, Ο. (2015, 6 30). Το κτηματολόγιο στην Ελλάδα (Μέρος 1ο). *Φοροτεχνικά Νέα* .

Σπανού, Κ. (2001). *Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

Συλαίου, Σ., Μπασιούκα, Σ., Πότσιου, Χ., & Πατιάς, Π. (2012). Επισκόπηση εφαρμογών Εθελοντικής Γεωγραφίας Πληροφορίας με έμφαση στην Πολιτισμική Κληρονομιά. *ΧΩΡΟγραφίες, Τόμος 3*(Αρ. 1), σσ. 15 - 22.

Τροβά Ε. (1992). Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975/86. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Τσαπόγας, Μ., & Χατζή, Χ. (Επιμ.). (2014). Συνήγορος του Πολίτη: 15 Χρόνια Λειτουργίας. Πρακτικά διημερίδας 12 - 13 Νοεμβρίου 2013 με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

ΦΕΚ. (2002). Νόμος 3028/2002, ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 153/ 28 - 6 - 2002. *ΦΕΚ* .

Φλογαΐτης, Σ., & Τροβά, Ε. (Επιμ.). (2003). *Η πολιτιστική κληρονομιά και το Δίκαιο*. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Χριστοφιλόπουλος, Δ. (2005). *Προστασία Πολιτιστικών Αγαθών*. Αθήνα: Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας.

Πηγές από το διαδίκτυο

Επίσημη ιστοσελίδα Εθνικού Κτηματολογίου www.ktimatologio.gr
(8-11-2017)

Επίσημη Ιστοσελίδα Unesco www.unesco-hellas.org (9-11-2017)

<http://www.digitalplan.gov.gr/portal/resource/ARHAIOLOGIKO-KTHMATOLOGIO-087595c3-f581-4ada-95d5-ad0221cb5f95> (8-11-2017)

https://ejustice.europa.eu/content_land_registers_at_european_level-108el.do
(12-10-2017)

<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/888922/akuroi-oi-22-apo-tous-28-diagonismous-tou-ktimatologiou>) (17-11-2017)

http://eservices.yppo.gr/Files/19_1.pdf (6-10-2017)

<http://news.in.gr/culture/article/?aid=1231384424> (19-11-2017)

[http://www.forologikanea.gr/news/to-ktimatologio-stin-ellada--meros-1o/\(2-11-2017\)](http://www.forologikanea.gr/news/to-ktimatologio-stin-ellada--meros-1o/(2-11-2017))

<http://nomika-nea.gr/law/> (5-11-2017)

<http://ayla.culture.gr/purpose/17-11-2017>)

<http://archaeocadastre.culture.gr/el/> (5-11-2017)